

RECUPEREM
EL QUE ÉS NOSTRE!

Barcelona, una iconografia urbana de la Transició

La donació Villuendas + Gómez

per

Pilar Villuendas
Josep Ramon Gómez

amb contribucions de

Josep Bracons
Josep Fontana
Daniel Giralt-Miracle

Barcelona, una iconografia urbana de la Transició

La donació Villuendas + Gómez

Pilar Villuendas
Josep Ramon Gómez

Amb contribucions de:

Josep Bracons

Josep Fontana

Daniel Giralt-Miracle

MUHBA Documents 8

**Ajuntament
de Barcelona**

SUMARI

- 5 **La donació Villuendas + Gómez**
Josep Bracons
- 7 **D'un temps que podia ser i no va arribar a ser**
Josep Fontana
- 9 **Una gràfica urbana**
Daniel Giralt-Miracle
- 17 **Barcelona, una iconografia urbana de la Transició**
Un disseny optimista, 1975-1995
Pilar Villuendas i Josep Ramon Gómez
- 21 **El disseny activista. 1975-1988**
L'Associació de Veïns del Poble Sec
La Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona
L'agrupació del PSUC del Poble Sec
Els cartells sindicals
- 59 **El disseny d'utilitat pública. 1978-1991**
Els cartells de la predemocràcia municipal
La Generalitat provisional
Barcelona. Imatges de la democràcia (1)
Barcelona. Imatges de la democràcia (2)
- 95 **Cap als Jocs Olímpics. 1988-1992**
- 111 **Barcelona després dels Jocs Olímpics. 1993-1995**
- 123 **La democràcia a les ciutats metropolitanes. 1981-1994**
- 149 **Catalogació. 1976-1995**

La donació Villuendas + Gómez

Josep Bracons

Us presentem el catàleg de la col·lecció de cartells, publicacions i altres documents gràfics donada per l'estudi de disseny Villuendas + Gómez –format actualment per Pilar Villuendas, Josep Ramon Gómez i Alícia Gómez del Moral– al Museu d'Història de Barcelona (MUHBA).

Són cartells que reflecteixen d'una manera àmplia el conjunt de la producció d'aquest estudi, des de l'activisme democràtic al final de la dictadura fins als anys postolímpics, i que interessen el MUHBA en tant que esdevenen peces fonamentals per a l'elaboració de discursos museogràfics sobre la història més recent de Barcelona, alhora que enriqueixen el patrimoni de la ciutat. Moltes altres lectures són possibles, entrecruades amb l'anterior, com ara la interpretació formal dels recursos visuals i de la semiòtica desplegada en aquests cartells i la valoració de la seva significació com a testimoni d'un ofici, el del món de les arts gràfiques i la comunicació visual, que ha tingut un pes específic molt important en la construcció d'una imatge (o unes imatges) de la Barcelona contemporània i la seva modernització.

Cal fer èmfasi, tanmateix, en les coordenades «història» i «Barcelona». Amb aquestes claus de lectura, el catàleg pròpiament dit s'acompanya de textos que contextualitzen aquesta col·lecció que ara s'incorpora al MUHBA, en la qual trobarem documents molt punyents en relació amb les grans reivindicacions democràtiques, des del moment que es plantegen en l'àmbit veïnal i associatiu, fins que són assumides pels nous ajuntaments: la festa al carrer, la recuperació de la memòria i la protecció del patrimoni; el català a l'escola, l'asso-

ciacionisme i la militància democràtica; la reivindicació feminista, la cultura, la salut i l'esport com a valors per promoure; i finalment els Jocs Olímpics de 1992 com a gran catalitzador de la il·lusió col·lectiva. Tot plegat, una mostra ben representativa d'algunes de les dinàmiques sobre les quals s'ha construït la Barcelona del present.

En el seu text, Josep Fontana dibuixa sintèticament el context històric de la transició i parla de les esperances del moment, de les renúncies i del que no va arribar a ser, destacant el protagonisme de la gràfica com a expressió d'una voluntat d'intervenció en la vida pública, que és el que en definitiva dóna a aquests cartells el valor de documents per a la història de la ciutat.

A continuació, i pivotant sobre la mateixa idea de voluntat de servei públic que inspira el concepte de disseny de Villuendas + Gómez, Daniel Giralt-Miracle aporta noves claus per a la lectura dels seus cartells com a documents històrics, mostrant com les seves motivacions deriven de l'encreuament del compromís personal dels seus autors amb els esforços per a la concreció d'una identitat gràfica barcelonina.

Seguidament, els autors dels cartells, Pilar Villuendas i Josep Ramon Gómez, n'expliquen la intrahistòria, a partir de la qual és possible documentar totes i cada una de les peces amb molta precisió, a més de contextualitzar-les i inserir-les en el moment precís en què van ser creades.

Finalment, trobareu la catalogació de la col·lecció que ara s'incorpora als fons del MUHBA.

Pilar Villuendas, graduada en disseny gràfic per l'Escola Massana i llicenciada en Belles Arts

per la Universitat de Barcelona, viu a aquesta ciutat des de 1968. A la dècada dels vuitanta funda amb Josep Ramon Gómez, arquitecte tècnic, l'estudi Villuendas + Gómez Disseny. L'any 2000 s'integra a l'equip Alicia Gómez del Moral, dissenyadora gràfica i fotògrafa formada en el camp de la imatge i les noves tecnologies. La relació de l'estudi amb el MUHBA té antecedents. L'any 1995 van fer el disseny de la imatge i els elements gràfics de Barcino/Barcelona, per a totes les activitats associades amb la nova presentació al públic d'una part del subsòl arqueològic del conjunt monumental de la plaça del Rei. El 2005 van crear el cartell i altres elements comunicatius de l'exposició *El Quixot i Barcelona* i l'any següent, els de *La primavera republicana. Barcelona 1931-1939*. Cal fer constatar, així mateix, que, en paral·lel a aquesta donació feta al MUHBA en clau de documents per a la història de Barcelona, n'han fet una altra a l'Arxiu Històric de la Ciutat.

L'aportació de Villuendas + Gómez al Museu s'inscriu en el marc del projecte Laboratori MUHBA. Una primera tria, reduïda però representativa dels seus cartells, va ser incorporada a l'exposició inaugurada a les sales de la Casa Padellàs el novembre de 2011. A partir d'allí la idea d'una donació va anar madurant i agafant cos, fins a concretar-se en la col·lecció de 283 cartells i documents gràfics que trobareu aquí catalogada i estudiada. L'estudi també ha posat a disposició del MUHBA altres productes seus, eines i màquines relacionades amb la seva activitat professional, que algun dia es podrien inserir en una representació museogràfica d'allò que el món editorial, entès en un sentit ampli, ha contribuït en benefici de la capitalitat de la Barcelona actual.

Moltes línies de treball del MUHBA conflueixen al voltant de la recerca i la difusió del coneixement de la Barcelona dels segles XIX i XX, pensant en la construcció d'un discurs museogràfic que la representi, creuant mirades i punts de vista. Es tracta, evidentment, d'un dels grans objec-

tius del Museu: explicar la història de la ciutat en el seu conjunt, inclosos els segles més propers. Un objectiu que ja trobem expressat des dels temps de la creació d'aquesta institució i en els seus plantejaments i replantejaments successius, i que ara sembla més a prop que mai de poder ser assolit.

Per a això és necessari tot el bagatge de coneixement aportat per les activitats i projectes que canalitza i impulsa el CRED (Centre de Recerca i Debat del Museu), en una gran varietat de formats (exposicions, diàlegs d'història urbana i patrimoni, jornades i seminaris, formació de postgrau, publicacions...), com també unes col·leccions riques i dotades de potencial explicatiu i representatiu, capaces de suggerir moltes lectures.

El projecte Laboratori MUHBA iniciat l'any 2011 té entre els seus objectius principals impulsar el creixement de les col·leccions del Museu d'Història de Barcelona en aquest sentit: fer-les créixer quantitativament i qualitativa. No es tracta tan sols d'incorporar nous objectes, sense més ni més, sinó que aquests objectes tinguin força narrativa i siguin, necessàriament, de naturalesa i característiques molt diverses, tant museística com d'arxiu, per tal de reflectir el màxim nombre possible de registres i un apropament pluridisciplinar a la història de la ciutat. Val a dir que els resultats assolits pel projecte Laboratori MUHBA han estat francament satisfactoris i justifiquen amb escreix la seva continuïtat en noves etapes.

Presentant aquest catàleg d'un fons recentment incorporat al MUHBA deixem constància, una vegada més, dels esforços que fa el nostre museu per assolir la construcció d'una representació museogràfica coherent de la història de la Barcelona contemporània, com també per ampliar i estendre el coneixement de les nostres col·leccions, que són, al cap i a la fi, patrimoni de la ciutat i els ciutadans.

D'un temps que podia ser i no va arribar a ser

Josep Fontana

Teniu a les mans un conjunt esplèndid d'imatges que tenen, a banda de l'autoria de Pilar Villuendas i de Josep Ramon Gómez, un tret que els dóna unitat i fa un testimoni apassionant de la realitat d'una època històrica de Catalunya, i molt especialment de la ciutat de Barcelona: la que va de 1976 a 1994, en uns anys de reivindicació i d'esperança en què la societat catalana lluitava per eliminar les restes del franquisme que havia deixat intactes el pacte de la transició.

El fet que aquesta contribució a la propaganda es fes essencialment per encàrrec d'unes entitats públiques –ajuntaments, associacions de veïns, el PSUC– que tenien actituds positives respecte de la necessitat d'una recuperació total de la democràcia dóna un valor especial al missatge que expressa.

Ens cal partir, per tal de copsar millor l'esperit d'aquests anys d'afirmació reivindicativa, de la realitat de la lluita antifranquista en la qual la força fonamental, molt especialment a Catalunya, va ser «el carrer»: la confluència de les resistències dels sindicats, el moviment veïnal, els grups catòlics progressistes, els sectors nacionalistes i els partits d'esquerra. Una confluència que reconeixia un document intern del Movimiento de novembre de 1974, que sostenia: «es cada día más frecuente la incidencia y contagio a la población civil de los problemas nacidos en el seno de las empresas, lo que origina el aumento de las concentraciones, reuniones, marchas y manifestaciones en solidaridad con las reivindicaciones de los trabajadores».

Amb la mort de Franco, i en els mesos immediatament posteriors, el país es trobava en un estat d'agitació que anunciava un possible enfonsament

violent del sistema, amenaçat per un malestar social que podia dur a una explosió col·lectiva com la que feia poc s'havia produït a Portugal i havia acabat amb una dictadura més vella i més estable que l'espanyola. Cal dir, però, que els dirigents del règim eren conscients, com ho demostren els informes interns que avui coneixem, de l'amenaça potencial a la qual havien d'enfrontar-se i de la seva incapacitat per fer-ho amb els instruments de cohesió social que tenien al seu abast.

De manera que, davant d'aquesta perspectiva, van ser els mateixos hereus del franquisme els qui van optar per emprendre els canvis mínims que els havien d'assegurar, no solament la impunitat personal, sinó fins i tot la supervivència política, pactant-los amb els dirigents d'una esquerra que, després d'haver demostrat durant prop de quaranta anys que era incapaç d'amenaçar seriosament el dictador, descobria ara que era igualment impotent davant dels seus hereus, com ho provaria el fracàs de la vaga del 12 de novembre de 1976, que el Partit Comunista pretenia que fos «la mayor movilización de masas conocida en cuarenta años». La dinàmica de la resistència, nascuda de les solidaritats forjades en els darrers anys de la lluita contra el franquisme, no estava per seguir les consignes que els volien donar els dirigents del PSOE o del PCE, sinó que tenia els seus propis programes, com ho demostra que 1976 fos l'any amb més vagues, condicionades per la crisi econòmica, o que, després d'haver-se negat a seguir les consignes d'abstenció en el referèndum per a l'aprovació de la Llei de reforma política (que va rebre més d'un 94 per cent de vots afirmatius), es produís a Barce-

lona, l'onze de setembre de 1977, la manifestació més multitudinària de la seva història.

Va ser el temor a aquesta força del carrer el que va facilitar el pacte entre el franquisme residual i uns dirigents d'esquerra que, per por que se'ls escapés de les mans el control d'unes forces que es creien amb dret a dirigir, van renunciar a una ruptura que eren incapaços de forçar i van acceptar totes les condicions que se'ls van imposar en el pacte de la transició, traint els compromisos que havien assumit en els seus programes.

Coneixem avui aspectes vergonyosos d'aquestes renúncies. Per exemple, Felipe González, que havia acceptat que el PSOE inclogués en els seus programes previs el dret a l'autodeterminació, plantejava les coses de manera ben diferent quan negociava amb el tinent general Andrés Cassinello: «La burguesía nacionalista –deia– pretende algo que es un problema básico, porque afecta a todos los demás objetivos: el régimen de conciertos económicos, lo cual es destruir las posibilidades de desarrollo nacional. ¡Nosotros no vamos a pasar por ahí en la vida!». Per tal de combatre el major pes que els comunistes tenien a Catalunya, va afegir, calia aproximar-se als grups socialistes catalans, evitant però la creació d'un partit socialista català independent: «¡Esto ni hablar!»

L'eufòria suscitada per la recuperació de les llibertats essencials va ocultar durant un temps l'abast de les renúncies que havien fet els dirigents dels partits d'esquerra. El PSUC, per exemple, que en els darrers temps del franquisme i actuant en l'interior amb un grau considerable d'autonomia, havia aconseguit associar-se als moviments socials, va conservar durant un temps la seva influència al carrer. Recordo una època en què el partit era capaç de mobilitzar la gent del meu barri, el Poble Sec, com ho demostra el cartell de 1978 en què s'anuncien dues conferències meves sobre el franquisme que m'havien demanat un grup de veïns i que es van fer davant d'un públic de la més diversa condició.

Eren els temps en què tots plegats pensàvem que es podia seguir lluitant pels objectius a llarg termini que ens havíem plantejat col·lectivament durant el franquisme. Alguns ens vam adonar aviat que no era aquest el propòsit dels nostres dirigents. En el meu cas el desengany es va produir el 1977, el dia en què vaig sentir el senyor Carrillo parlant a Barcelona per explicar a la militància que els Pactes de la Moncloa comportaven un seguit inacabable de guanys per a la classe obrera i que, de fet, eren una passa endavant cap a la societat socialista, o poca cosa menys. Però la majoria va seguir creient, d'acord amb el que sostenien els discursos i les promeses electorals, que era possible prosseguir aquell programa reivindicatiu dels primers anys.

És aquest l'esperit que va inspirar les imatges amb què Pilar Villuendas i els seus col·laboradors interpretaven les propostes i els actes d'aquells dies en les seves realitzacions gràfiques. Donar-li ara una mirada de conjunt no solament servirà per evocar una època de grans esperances, sinó que hauria d'ajudar-nos a recuperar aquella voluntat d'intervenció directa en la vida pública que les va inspirar, per tornar a articular des de baix aquella mateixa confluència de resistències i reivindicacions que ens va servir per derrocar el franquisme. Perquè potser sigui aquesta la sola manera de sortir d'aquest temps de retrocés social i d'apatia.

Una gràfica urbana

L'evolució d'un estudi, l'evolució d'un país

Daniel Giralt-Miracle

Si en el seu moment la *Història gràfica de la Catalunya contemporània*, dirigida per Edmon Vallès, ens va descobrir que a través de fotografies es poden explicar els diversos esdeveniments que marquen el pas dels anys en un país d'una manera tan o més esclaridora que mitjançant un discurs literari, aquesta crònica dels treballs gràfics realitzats per Pilar Villuendas i Josep Ramon Gómez entre els anys 1976 i 1995 no només ens ajudarà a entendre l'activitat intensa i efervescent que va viure Barcelona en aquest lapse de temps –que comença després de la mort de Franco i que en els primers anys es caracteritza per les múltiples lluites i reivindicacions destinades a aconseguir una societat més lliure en tots els àmbits–, sinó que ens farà veure com aquest parell de dissenyadors van passar de la mobilització a la institucionalització, com va fer la societat mateixa.

Així, aquest extens repertori d'imatges sobre tota mena de suports (fullets, catàlegs, cartells, invitacions, fulls volants, logos, etc.) ens permet constatar d'una banda l'evolució social d'aquest període –des de les lluites dels primers anys de la represa fins a l'estabilització civil– i, de l'altra, l'evolució gràfica experimentada pels seus autors, que són conscients que amb el seu treball han escrit «una crònica de la vida d'una ciutat en uns anys que han estat determinants».

Disseny gràfic al servei de la societat

La fi de la dictadura va comportar que els organismes, democràticament elegits, deixessin de ser instruments al servei d'un poder autoritari i es transformessin en plataformes d'administració.

Actuaven inspirats en el lema del maig francès «la imaginació al poder», per la qual cosa estaven disposats a pactar amb els diversos col·lectius que recuperaven la visibilitat després d'haver estat obligats a actuar en la clandestinitat, i també amb molts d'altres que naixien convençuts que tot es podia començar de nou o que, si més no, tot es podia gestionar d'una altra manera per tal que la *res publica* tornés a ser una part dinàmica de la vida ciutadana.

En aquest context, i com ells mateixos reiteren sempre que en tenen ocasió, Villuendas i Gómez van apostar per fer un disseny d'esperit activista que no estava al servei ni del mercat, ni de la publicitat comercial ni de les multinacionals, sinó que responia a una utilitat comunitària. Una decisió molt coherent amb la seva manera de ser, ja que tots dos estaven molt vinculats a associacions i moviments que pugnaven per normalitzar una situació que no ho era gens, de normal, i que estava profundament marcada pels quaranta anys de dictadura que havia imposat el Generalíssim.

A aquesta implicació no és aliè el fet que Villuendas i Gómez anessin a viure a l'avinguda del Paral·lel, entressin en contacte amb la vida del Poble Sec, un barri popular i treballador, i s'apropessin a tots els moviments reivindicatius que en aquell moment s'hi generaven.

Com es fa evident davant de la feina d'aquells anys, Villuendas i Gómez ni treballaven d'ofici ni feien un grafisme predeterminat per criteris empresarials, com el que solien fer les agències de publicitat. Aquestes començaven a viure una època eufòrica derivada de la creixent recuperació eco-

nòmica del país i de l'arribada de les grans multinacionals, que reclamaven accions de màrqueting per donar-se a conèixer àmpliament. De manera conscient, ells van optar per posar-se al servei d'uns col·lectius amb els quals se sentien ideològicament compromesos, i van assumir la feina de transformar els programes acordats en assemblees de lliure participació en uns repertoris gràfics que havien de dinamitzar i mobilitzar un barri, un grup o una associació i que havien de fomentar la presa de posicions polítiques respecte a temes que fins aquell moment havien estat prohibits.

Els treballs d'aquells anys, doncs, van ser fets al servei d'una causa que, com ells es complaïen en definir, és la de la utilitat pública. Per això difícilment trobarem en aquest repertori mostres de publicitat comercial i sí moltes feines que intentaven motivar i implicar la ciutadania en afers socials, i propiciar el compromís de les institucions democràtiques recuperades amb la defensa i la preservació de temes que el franquisme havia intentat anorrear. Em refereixo a opuscles, cartells, revistes... editats en pro de la recuperació o en suport dels primers ajuntaments electes, de les festes populars, d'una ciutat de qualitat i amb identitat, etc. A través d'unes imatges que parlen per elles mateixes, els autors feien autèntics discursos reivindicatius, proclames al servei d'una vida lliure i solidària, una vida i unes activitats que finalment van quedar en mans dels partits polítics organitzats i de les institucions democràtiques, que inevitablement van burocratitzar tot el tema gràfic, per la qual cosa es va perdre aquella espontaneïtat inicial i aquella visió una mica ingènua, derivada dels entusiasmes d'una època fundacional.

És interessant veure com aquesta diferència es manifesta en els lemes que apareixen en aquests primers treballs (observem que les paraules que sovintegen són formes verbals com *salvem*, *volem*, *guanyem*, *fem*, etc., ben allunyades dels eslògans que difonien les institucions o les empreses) i en l'austeritat formal

i d'execució, perquè els recursos que tenien a l'abast eren precaris. Per això utilitzaven fotografies cremades, vinyetes, gravats-ploma de siluetes i tipografies normalment procedents de les caixes de plom –encara que en ocasions també recorrien a l'innovador Letraset (els alfabets transferibles)–, i per a la seva impressió se servien de màquines òfset o de fotocopiadores molt primitives. De fet, la majoria d'aquests treballs, per no dir tots, no tenen ni peu d'impremta ni dipòsit legal, perquè prescindien d'aquesta prescripció administrativa, que aleshores no deixava de ser una censura soterrada.

Aquesta manera de fer té el seu origen en els *Ateliers Populaires* que s'havien creat a París el Maig del 68. Inspirant-se en aquestes agrupacions, aquí es van constituir uns nuclis de treball en els quals col·laboraven mancomunadament dissenyadors, artistes, fotògrafs i tipògrafs, i ho feien oberts a la contribució dels ciutadans, convidats a participar en l'elaboració dels continguts dels suports propagandístics i en l'estructuració de les diferents campanyes. Així, sense proposar-s'ho, es va arribar a crear un gènere, prou atractiu en la seva redacció i en les seves imatges com per captar l'atenció d'uns barcelonins que començaven a desvetllar la seva consciència cívica i política i defugien la retòrica grandiloqüent del vell règim. Villuendas i Gómez són clars representants d'aquell nou gènere.

Val a dir que tant Pilar Villuendas com Josep Ramon Gómez eren dos professionals ben preparats, ella perquè s'havia format com a dissenyadora gràfica a l'Escola Massana entre 1968 i 1972, i ell perquè havia estudiat arquitectura tècnica i havia treballat en el camp de l'interiorisme. I la conjunció d'aquestes dues vessants, artística i tècnica, afegida a les seves inquietuds socials, va fer que les primeres feines del seu estudi, Villuendas + Gómez, se centressin en el disseny gràfic i la comunicació sociopolítica.

De fet, en aquesta època van començar a rebre un allau de sol·licituds –no en podem dir exac-

tament encàrrecs, perquè no estava clar qui podia pagar-los la feina o d'on sortirien els recursos per finançar-la-, i ells no solament van assumir aquesta responsabilitat, sinó que s'hi van implicar i es van mostrar disposats a aportar tota la seva creativitat i els recursos tècnics al seu abast per fer possibles uns projectes que tenien com a denominador comú impulsar el procés democràtic i participatiu; lluitar per uns millors serveis al barri i a la ciutat; recuperar espais públics que havien estat privatitzats o confiscats; atorgar un nou esperit a les festes populars; normalitzar la llengua catalana en la vida quotidiana; divulgar tot allò relacionat amb la salut i el sexe; i conferir a la cultura, tant la popular com la institucional, una gran importància.

Villuendas i Gómez no deixaran mai d'incidir en aquests àmbits, encara que amb el pas dels anys aniran ampliant el seu camp d'actuació i incorporant també la imatge corporativa, el disseny editorial, la il·lustració, el packaging, els llocs web, les exposicions, etc., mostrant una evolució que, en part, és també la del país mateix.

La recuperació de la memòria

Més enllà de les solucions tècniques, adoptades en funció dels recursos disponibles i de la seva habilitat per resoldre qüestions logístiques, cal destacar també la competència de Villuendas i Gómez per trobar una manera de fer gràfica que, a més de ser adequada a aquell moment, personalitzés el seu treball; una manera de fer que partia de la seva àmplia cultura visual i dels seus coneixements, que els permetien adaptar –posant-los al dia– els esquemes precedents. El referent més visible procedeix del dibuix i la gràfica catalana dels famosos ninotaires dels diaris i revistes dels primers anys del segle xx (*L'Esquella de la Torratxa*, *Cu-cut!*, *Papitu*, *En Patufet*, etc.), ja fossin il·lustracions, acudits o anuncis publicitaris, que Villuendas i Gómez van recuperar deliberadament tant perquè remetien a un estil molt arrelat al país, que les persones més grans podien recordar, com perquè eren molt entenedors per a qualsevol tipus de ciutadà. Així, és

fàcil que en molts d'aquells primers treballs, sobretot els que convocaven a revetlles, concerts i obres de teatre de barri, trobem al·lusions directes o indirectes a Torné Esquiús, Junceda, Opisso, Lola Anglada, etc., ja que reprenien vinyetes d'aquests artistes i els donaven un aire de modernitat a partir de recursos procedents del llenguatge dels tebeos i, més en concret, del còmic.

En aquesta recuperació d'elements autòctons que havien destacat en el camp del disseny i la gràfica republicans, no podem deixar de mencionar el llenguatge emprat pel GATCPAC, especialment en la revista *AC*: un racionalisme desproveït de tota retòrica, que treballava a partir de graelles compositives ortogonals i tipografies de pal sec i donava molt protagonisme a la fotografia. Un estil que Villuendas i Gómez van recrear, en la forma i en el fons, en els quaderns que impulsava el Taller Urbà d'arquitectes joves promogut per l'Associació de Veïns del Poble Sec. I un recurs que portarien a les últimes conseqüències en el catàleg de l'exposició «La modernitat a la Barcelona dels cinquanta. Arquitectura industrial», sobre precisament una arquitectura construïda als suburbis de la ciutat que buscava la continuïtat amb els criteris innovadors tant formals com constructius defensats pel GATCPAC i l'arquitectura europea i americana dels anys cinquanta.

En aquest mirar el nostre passat buscant-hi elements que comunicativament i gràficament tinguessin eficàcia en el present i alhora poguessin ser renovats, Villuendas i Gómez també van recórrer al cartellisme de l'època republicana, que va fer escola per la seva contundència i força comunicativa. Aquestes característiques les trobem en el cartell que anunciava l'exposició itinerant dedicada a la revista *La veu del carrer*, inspirat explícitament en aquell famós anunci del cartellista de militància anarquista Shum, amb un esquematitzat venedor de diaris que, en lloc de repartir el diari del matí *La humanitat*, distribuïa *La veu del carrer*, en una proposta que, tot recuperant una iconografia fàcilment identificable per al sector més gran de la població, era també un homenatge al cartellisme republicà.

A mesura que la democràcia s'afermava i les institucions i les entitats organitzaven celebracions, esdeveniments i promocions culturals, el disseny que proposaven Villuendas i Gómez adoptava unes fórmules que s'allunyaven del món de la il·lustració de preguerra i potenciaven la fotografia, generalment de temàtica social o popular, o la il·lustració gràfica i cromàtica generada pel *pop-art* americà, com demostren els cartells dels tallers de formació teatral que organitzà l'Ajuntament de Barcelona per al curs 1984-1985, el concert Jazz Soviètic de 1989 o el VI Festival de Pallassos de 1994, en els quals s'evidencia que tot agafava un aire més informal i menys ideològic, sense renunciar a estar al servei de la promoció de la cultura o la vida comunitària.

El logo del PSUC

En tot el procés de recuperació de la democràcia van aparèixer molts logos, i d'associacions de tot tipus (cíviques, culturals, gremials i, especialment, de partits polítics). D'entre tots ells, però, voldria destacar-ne un dels que al meu parer van ser més encertats, precisament sorgit de l'estudi de Villuendas i Gómez. Es tracta del logo del PSUC, el Partit Socialista Unificat de Catalunya. Després de molts anys de clandestinitat, aquesta organització política fundada el 1936 a partir de la fusió de diversos partits, que aplegava els comunistes catalans i que era probablement el partit més actiu en les lluites socials i en la defensa dels estudiants i treballadors, va acceptar el 1977 la proposta de Pilar Villuendas, que va tenir l'encert de combinar els signes d'identitat del comunisme tradicionals (la falç i el martell) amb les quatre barres i la sigla del PSUC, en un joc de positius i negatius fàcil d'entendre i d'identificar.

L'evolució ideològica dels partits i el canvi de les polítiques han fet que aquesta organització, i per tant, també el seu logo, desapareguessin, però estic segur que com en poques ocasions aquest logo es conserva en la memòria col·lectiva, per l'àmplia difusió que se'n va fer i sobretot per la seva eficàcia comunicativa.

Encàrrecs per a una societat normalitzada

Afermada la democràcia, les institucions començaren a generar polítiques pròpies, també vinculades al món de la cultura. Aquesta actuació va comportar que molts estudis de disseny gràfic fossin reclamats per les administracions. Molts d'ells van fer propostes reeixides que, sens dubte, van contribuir al prestigi assolit pel nostre país en el món de la comunicació gràfica. Villuendas i Gómez també van viure i es van beneficiar d'aquestes campanyes, que els van permetre realitzar alguns treballs que per la seva personalitat i originalitat van ser molt apreciats. Em refereixo especialment al que van fer en els primers anys vuitanta per promocionar els museus de Barcelona.

La dictadura i la represa democràtica van comportar que durant molts anys els museus barcelonins visquessin una llarga letargia i un abandó manifest per part de les administracions, una situació que fins i tot va provocar un important debat ciutadà, a conseqüència del qual es va acabar formulant un Pla de Museus, es van millorar les instal·lacions d'aquests centres i es va posar en marxa una política de difusió que aconseguiria una bona resposta del públic.

Com a part d'aquesta política de divulgació, que volia atreure visitants als museus, es va encarregar a Villuendas i Gómez la realització d'una col·lecció de cartells dedicats als museus de Barcelona. En la seva proposta, de gran qualitat gràfica i compositiva, les referències a la cultura popular van deixar pas a la fotografia i la tipografia, que assumien el protagonisme d'uns cartells que havien de donar a conèixer entre els ciutadans els molts museus de la ciutat. Amb aquest propòsit van plantejar els cartells com unes fitxes amb tres franges de lectura: en la part superior i a més gran format hi situaven el nom del museu; en la base, la informació bàsica, relativa als seus continguts, ubicació i horaris; i, ocupant la zona central, la imatge espectacular i descriptiva d'un element representatiu de les col·leccions del museu, generalment un fragment ampliat d'un quadre, d'un fòssil, d'una escultura, d'un teixit, d'una ala de papallona... qualsevol element

que per la seva força provoqués l'interès i atragués el visitant. Objectiu plenament aconseguit, per la validesa de la proposta, que posava de manifest que amb la jerarquització de continguts tant gràfics com iconogràfics els dissenyadors actuen també de conceptualitzadors.

En aquest procés de normalització, en el qual el disseny ja no responia a un esperit agitador, cal destacar també la sèrie de portades que van fer entre 1985 i 1987 per a la renascuda revista d'història *L'Avenç*. Per la seva frescor, aquestes portades van donar un aire nou a la publicació, ja que estaven basades en una composició poc habitual d'imatges fotogràfiques i gràfiques i dels titulars, de manera que cada una d'elles esdevenia una creació original i diferenciada que servia de presentació dels temes centrals que es tractaven a l'interior. Algunes d'aquestes cobertes més destacades van ser les del número dedicat a Jaume Vicens Vives, en el seu cinquantenari, que jugava amb el retrat tramat de l'historiador; «El bandolerisme», centrada en una navalla oberta travessada per línies obliqües de diferents colors; o «La caritat pública a l'antic règim», representada a través d'una fotocomposició realitzada amb les imatges d'un plat, un rosari i una cullera. Aquestes solucions van tenir en el seu moment un impacte tan gran com les portades de Daniel Gil i Jordi Fornas per als llibres d'Aliança i Edicions 62, respectivament, o les cobertes d'Enric Satué per a la revista *CAU*.

La dona i l'esport, temes omnipresents

L'estudi del treball realitzat per Villuendas i Gómez permet constatar que el motor que sempre els ha impulsat és el del servei a la societat, i que s'han centrat particularment en aspectes cívics i culturals, però que també hi ha dos temes que són omnipresents en la seva trajectòria: la dona i l'esport, i tot allò que comporten.

Per raons polítiques, morals i religioses, durant la dictadura el tema de la dona amb tots els seus derivats (salut, educació, sexualitat, violència de gènere) va ser proscrit en el debat ciutadà; i, encara que amb la recuperació de les llibertats se'n va

poder tornar a parlar, és una qüestió en què s'ha hagut de lluitar molt i dur. Villuendas i Gómez des de sempre han estat molt implicats en la defensa dels drets de la dona, i en són prova tots els treballs que han fet de promoció de conferències, debats, trobades, publicacions, etc. Sovint són clarament poètics, com el cartell i sobretot el logotip per a la Fira Internacional del Llibre Feminista de 1990, que pot ser entès per totes les cultures i mentalitats, en presentar la imatge de la cara de la dona, llavis i cabellera, sobreposada a un llibre obert. El mateix podem dir dels cartells del I Congrés de Dones de Barcelona del 1999, realitzats a partir de fotografies molt cremades de rostres de dones de diferents cultures. Però potser on aquest refinament assoleix una màxima delicadesa és en la sèrie de fullets que promocionaven *Un espai per als Drets de les Dones* publicats per Ca la Dona i l'Ajuntament de Barcelona en els últims anys noranta, que presenten fragments de les siluetes de caps, mans o cossos femenins de Matisse o de la mateixa Villuendas, uns dibuixos a la ploma sobre unes superfícies de color monocromes molt ben entonades, que per la seva fragilitat ens recorden les figures de línia prima de Jean Cocteau o fins i tot els gravats a burí de Picasso, particularment els dedicats a Jacqueline o a escenes eròtiques.

L'altre tema que Villuendas i Gómez han treballat a bastament és l'esport, que han tractat de maneres molt diverses. En els primers anys vuitanta, a partir d'imatges manllevades o inspirades de la il·lustració popular de les primeres dècades del segle xx o utilitzant el llenguatge del còmic; i en els darrers anys d'aquella mateixa dècada, i després d'un procés de simplificació, donant protagonisme a les imatges siluetejades, un recurs que van utilitzar en el que constitueix el punt culminant d'aquest vessant del seu treball: les diferents publicacions i cartells que havien de promocionar les instal·lacions olímpiques que s'estaven preparant en plena atmosfera preolímpiques.

Aquest va ser un encàrrec de l'empresa AOMSA (S.P.M. Anella Olímpica de Montjuïc SA) relacionat amb l'esport, tot i que no es tractava de reflectir

esportistes ni esports. Tot un repte (ja que no podien utilitzar ni les anelles olímpiques ni fotografies dels edificis en procés de construcció), del que Villuendas i Gómez se'n van sortir molt bé amb unes creacions protagonitzades per les interpretacions que van fer de les diverses instal·lacions olímpiques, situades sobre unes superfícies cromàtiques, harmònicament contrastades, en un dels angles de les quals sempre apareixia una referència fragmentada de les anelles olímpiques. Aquests cartells, que poden recordar-nos la gràfica dels jocs olímpics de Munic de 1972, eren originals i tècnicament ben aconseguits, raó per la qual el 1992 van rebre un premi FAD.

I en aquest espai relacionat d'una manera o altra amb l'esport també hem d'esmentar un treball que, tot que alguns poden considerar menor, és molt reeixit: les targetes multiviatge promogudes per TMB que Villuendas i Gómez van dissenyar igualment en ocasió dels Jocs Olímpics, uns passis on apareixen les instal·lacions olímpiques tractades també amb siluetes contrastades i colors variats, en una solució que van tornar a adoptar per encàrrec de TMB tant per a l'Any Gaudí com per a l'Any del Disseny.

Una manera de fer peculiar

És evident que no hem comentat tots els treballs executats entre 1976 i 1995 per Pilar Villuendas i Josep Ramon Gómez, però crec que els que hem destacat són prou significatius i permeten al lector introduir-se en el quefer d'aquest estudi i alhora descobrir que el seu no és un concepte de disseny invariable i que, per sobre de tot, és entès com un servei públic. Un propòsit aquest que no sé si han aconseguit, perquè la seva implicació amb la ciutat i els seus conciutadans ha estat tan gran que no puc elucidar si han estat ells els que han ajudat a transformar la societat o si ha estat aquesta societat la que els ha portat a viure les diferents metamorfosis que la seva obra expressa, però el que és innegable és que uns i altra estan estretament relacionats.

D'altra banda, aquest llibre no és un punt i a part, perquè encara que se centra en els treballs rea-

litzats al llarg de vint anys per l'equip Villuendas + Gómez, l'estudi segueix actiu, com ho demostra la incorporació d'Àlícia Gómez, representant de les noves generacions de dissenyadors gràfics, que, juntament amb els fundadors, continua atenent els encàrrecs i també promovent el disseny de qualitat al servei de la societat.

Barcelona, una iconografia urbana de la Transició

Un disseny optimista
1975-1995

Pilar Villuendas
Josep Ramon Gómez

A mediados de los años setenta, Pilar Villuendas creó el Estudio, que más adelante pasaría a llamarse Villuendas + Gómez y que hoy, pese a la crisis y la masificación de la profesión, aún sigue trabajando en el diseño gráfico y la comunicación.

Este artículo es una recopilación del trabajo realizado en el Estudio entre 1975 y 1995, primero en el campo del diseño activista y después en el de la comunicación institucional, con la intención de explicar, de forma inevitablemente subjetiva, el contexto en el que se produjeron aquellos encargos.¹

Repasar las imágenes generadas a lo largo de todos estos años va más allá de un posible análisis de sus valores gráficos y se convierte en un testimonio de la pequeña historia cotidiana de Barcelona, en unos años que fueron determinantes para su evolución.

La lucha antifranquista, la conquista de la democracia municipal, los primeros ayuntamientos, la

renovación de las fiestas populares, los primeros intentos de dotar a la ciudad de una imagen propia, el proceso hacia los Juegos Olímpicos, la consolidación de Barcelona como referente cultural y su influencia en las ciudades metropolitanas...

Esta recopilación es la crónica parcial y apasionada de unos años en los que aún era posible el optimismo. Y es el final de un proceso en el que ha participado mucha gente de forma anónima. Ellos también son los protagonistas de esta historia.

Queremos agradecer: a todos los que desde las entidades sociales y las administraciones públicas han confiado en lo que hacíamos; a todos los que han colaborado con nosotros en el trabajo del Estudio; a todos los industriales que han puesto su profesionalidad a nuestro servicio; y al Museo de Historia de Barcelona, que, a partir de nuestra donación, ha hecho posible esta publicación.

¹ Este texto tiene su origen en la investigación que Pilar Villuendas está desarrollando como proyecto de tesis del programa de doctorado EAPA en el Departamento de Diseño e Imagen de la Facultad de Bellas Artes de la Universidad de Barcelona.

In the mid-1970s Pilar Villuendas created the Studio, which later became Villuendas + Gómez. Today, in spite of the crisis and the huge increase in numbers in the profession, they continue to work in graphic design and communication.

This article focuses specifically on the work carried out at the Studio between 1975 and 1995, first in the field of activist design and subsequently in institutional communication. We aim to explain, inevitably from a subjective standpoint, the context in which these commissions were made.¹

Our review of the images produced over this period goes beyond the analysis of their value as illustrations, becoming a testimonial to the everyday history of Barcelona in what were key years in terms of the city's development.

The anti-Franco struggle, the conquest of municipal democracy, the new city councils, the resumption of traditional festivals, the first

attempts to endow the city with a distinctive image, the process leading up to the Olympic Games, the consolidation of Barcelona as a cultural reference point and its influence on the other cities in the metropolitan area...

This collection is a partial and passionate chronicle of years in which optimism was still possible and the conclusion of a process in which many people have been involved anonymously. They are also the protagonists of this story.

We would like to thank all those individuals in social organisations and public bodies who have shown confidence in our work, all those who have collaborated with us in the Studio's work, all the industrialists who have made their expertise available to us, and the Barcelona History Museum, which, based on our donation, has made this publication possible.

¹ This article originated from the PhD thesis of Pilar Villuendas within the EAPA doctorate programme of the Department of Design and Image of the Faculty of Fine Arts of the University of Barcelona.

A mitjan anys setanta Pilar Villuendas va crear l'Estudi, que més endavant es convertí en Villuendas + Gómez i que avui, per sobre de la crisi i la massificació de la professió, segueix encara treballant en el disseny gràfic i la comunicació.

Aquest article és un recull de la feina realitzada a l'Estudi entre 1975 i 1995, primer en el terreny del disseny activista i després en el de la comunicació institucional, amb la intenció d'explicar, de manera inevitablement subjectiva, el context en què es produïren aquests encàrrecs.¹

Repasar les imatges generades al llarg de tots aquests anys va més enllà d'una possible anàlisi dels seus valors gràfics i esdevé un testimoni de la petita història quotidiana de Barcelona, en uns anys que han estat determinants en la seva evolució.

La lluita antifranquista, la conquesta de la democràcia municipal, els primers ajuntaments, la renovació de les festes populars, els primers intents de dotar la ciutat d'una imatge pròpia, el procés cap als Jocs Olímpics, la consolidació de Barcelona com a referent cultural i la seva influència a les ciutats metropolitanes...

Aquest recull és la crònica parcial i apassionada d'uns anys en els quals encara era possible l'optimisme. I és el final d'un procés on ha participat molta gent de manera anònima. Ells són, també, els protagonistes d'aquesta història.

Volem agrair: a tots els que des de les entitats socials i les administracions públiques han confiat en la nostra feina; a tots els que han col·laborat amb nosaltres en el treball de l'Estudi; a tots els industrials que han posat la seva professionalitat al nostre servei; i al Museu d'Història de Barcelona, que, a partir de la nostra donació, ha fet possible aquesta publicació.

¹Aquest text té el seu origen en la recerca que Pilar Villuendas està desenvolupant com a projecte de tesi del programa de doctorat EAPA en el Departament de Disseny i Imatge de la Facultat de Belles Arts de la Universitat de Barcelona.

vendres 19 maig a les 8h.

" 2 juny " "

SUC Poble Sec C. puríssima, 5

El disseny activista

1975-1988

El diseño activista. 1975-1988

En la década de los setenta, Cataluña en general y Barcelona en particular entraron en una fase de agitación, de deseos de cambios y de esperanza de acabar con la larga noche del franquismo que se traducía en luchas y manifestaciones impulsadas por la ilusión de transformar aquel mundo estrecho y gris. Las asociaciones de vecinos, los sindicatos y los partidos de izquierda tenían que dar visibilidad a todas sus propuestas de cambio. Una nueva generación de diseñadores se puso a su servicio para buscar un nuevo lenguaje, utilizando unos medios muy limitados y una gran inmediatez de acción, y con una falta absoluta de recursos económicos. La autoedición, el uso de sistemas de edición artesanales como la serigrafía manual o la colaboración de pequeñas imprentas amigas hicieron posible la participación desinteresada de una serie de profesionales en lo que hemos denominado *diseño activista*. La fragilidad de las obras producidas en aquel período ha hecho que muchas se perdieran por el camino, pero lo que se ha conservado puede contribuir a explicar la historia de

optimismo y confianza en el futuro, en unos años en los que muchos considerábamos que todo era posible.

En aquella época, poníamos el trabajo del estudio, sin grandes contradicciones, al servicio de las reivindicaciones de las asociaciones de vecinos, de la Federación de Asociaciones de Vecinos de Barcelona (FAVB) o de las nacientes organizaciones sindicales, pero también de la visualización de las propuestas de la agrupación del PSUC del Poble Sec y de la colaboración, ya más profesional, con las iniciativas sociales y culturales de los nuevos ayuntamientos democráticos.

A partir de 1981, las luchas internas entre *eurocomunistas* y *prosoviéticos* para imponer en el V congreso del PSUC sus ideas políticas llevaron al partido a una posición marginal y a la pérdida gradual de su influencia en la sociedad civil catalana.

Todo este proceso marcó mucho el trabajo del estudio, donde pasamos del *diseño activista* al *diseño de utilidad pública*.

Activist design. 1975-1988

In the 1970s, Catalonia in general and Barcelona in particular began a period characterised by unrest, desire for change and hope of ending the years of silence under Franco. This led to struggles and protests along with the dream of changing that narrow grey world. The neighbourhood associations, trade unions and parties of the left needed to make a presentation of all their proposals for change. A new generation of designers came to their assistance in finding a new language, using very limited means, a great immediacy of action and with a total lack of financial resources. Self-publishing, the use of artisanal publishing systems such as manual screen printing or the collaboration of several small printing presses enabled the disinterested participation of a group of designers in what we call 'activist design'. The fragility of the work produced during this period has meant that much was lost along the way. The remnants that have been preserved are traces that tell the story of optimism and confidence in

the future in years in which many of us everything was possible.

In this period, the work in our Studio was almost entirely devoted to supporting the demands of neighbourhood associations, the Federation of Neighbourhood Associations of Barcelona (FAVB) or the emerging trade unions. However, we also provided a visual presentation for the manifesto of the Unified Socialist Party of Catalonia (PSUC) group in Poble Sec and collaborated, on a more professional level, in social and cultural initiatives with the new, democratic town councils.

After 1981, the internal conflict between 'Euro-communists' and 'pro-Soviets' to impose their political views at the 5th Congress of the PSUC drove the party into a marginal position and led to its gradual loss of influence in Catalan society.

All this process greatly affected the work of the Studio, resulting in a shift from 'activist design' to 'public interest design'.

El disseny activista

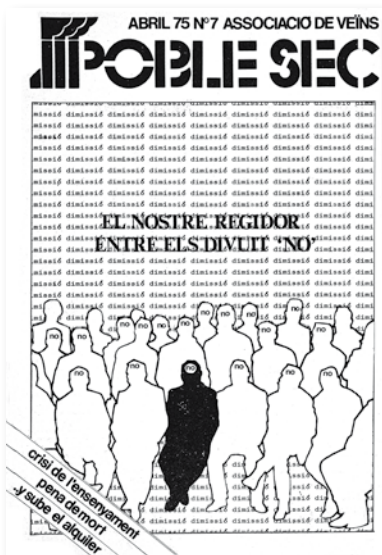
1975-1988

En la dècada dels setanta, Catalunya en general i Barcelona en particular van entrar en un procés d'agitació, desitjos de canvis i d'esperança d'acabar amb la llarga nit del franquisme que es traduïa en lluites i manifestacions amb la il·lusió de canviar aquell món estret i gris. Les associacions de veïns, els sindicats i els partits d'esquerra necessitaven fer visibles totes les seves propostes de canvi. Una nova generació de dissenyadors es va posar al seu servei per tal de trobar un nou llenguatge, utilitzant uns mitjans molt limitats, una gran immediatesa d'acció i amb una manca absoluta de recursos econòmics. L'autoedició, l'ús de sistemes d'edició artesanals com la serigrafia manual o la col·laboració de petites impremtes amigues van fer possible la participació desinteressada de tot un seguit de professionals, en el que hem denominat *disseny activista*. La fragilitat de les obres produïdes en aquest període ha fet que moltes es perdessin pel camí. Les restes que s'han conservat són rastres que poden explicar la història d'optimisme i confiança en el futur, en uns anys en els quals molts consideràvem que tot era possible.

En aquest període, posàvem la feina al nostre estudi, sense gaires contradiccions, al servei de les reivindicacions de les associacions de veïns, de la Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona (FAVB) o de les naixents organitzacions sindicals, però també de la visualització de les propostes de l'agrupació del PSUC del Poble Sec i de la col·laboració, ja més professional, amb les iniciatives socials i culturals dels nous ajuntaments democràtics.

A partir de 1981, les lluites internes entre *eurocomunistes* i *prosoviètics* per imposar en el V congrés del PSUC les seves concepcions polítiques van conduir al partit a una posició marginal i a la pèrdua gradual de la seva influència en la societat civil catalana.

Tot aquest procés va marcar molt la feina de l'estudi, on vam passar del *disseny activista* al *disseny d'utilitat pública*.

1975. Publicació. 21 x 29,7 cm

1976. Publicació. 21 x 29,7 cm

1976. Cartell. 23 x 32 cm

L'Associació de Veïns del Poble Sec

1975-1988

L'any 1969, gairebé per casualitat, vam venir a viure al Paral·lel. Des del balcó de casa vam descobrir el Poble Sec, un barri poc conegut, tancat en si mateix, quasi secret. Era un barri popular, treballador, nascut a l'ombra de les llums i els esplendors del Paral·lel i que, tot i no haver patit grans agressions especulatives, s'anava degradant i estava perdent el carrer com a lloc de trobada. Manuel Vázquez Montalbán descrivia així el Poble Sec d'aquells anys:

«Hoy el Poble Sec es un parking como las restantes calles de la ciudad. [...] Ya no hay taburetes en las aceras ni porruncillos de vino claro. Ya no suben sus rampas las entortilladas masas. Ya no hay vacas en las puertas del paraíso dominguero. Sólo los más viejos del lugar recuerdan los "slogans". Quien más quien menos ha aprendido a vivir agachado, sentado o de rodillas.»

Als petits pisos del barri, sovint amb pretensions modernistes, els veïns anaven envellint sota la llosa del franquisme, sense atrevir-se a alçar la veu ni a treure al carrer els pendons de les velles societats corals, que guardaven dins d'armaris secrets.

Aquest era el Poble Sec que nosaltres vam trobar: tancat entre un Paral·lel que l'aïllava de Barcelona, la gran zona verda de Montjuïc, degradada i sense cap connexió amb el barri, i la

*Què és el Pla Comarcal
Salvem la Pl. Blasco de Garay*

L'alcalde Viola va impulsar el Pla Comarcal, enfrontat a les associacions de veïns que lluitaven per la salvaguarda de sòl públic. Al Poble Sec, el Pla projectava una via ràpida per la connexió amb Montjuïc, que dividia el barri en dues parts. La lluita contra el Pla Comarcal va ser molt llarga i va durar fins que l'últim alcalde predemocràtic, Socias Humbert, va modificar alguns dels seus continguts i proposes més especulatives, com ara els terrenys de l'Espanya Industrial a Sants o la via ràpida al Poble Sec. Les assemblees i els actes informatius, amb la participació de milers de veïns, van donar finalment els seus fruits. Aquests dos cartells, realitzats per Gràfica Popular, un col·lectiu creat al barri, van servir per informar els veïns de tot el procés.

QUE ES EL PLA COMARCAL

VEI DEL POBLE SEC
SAPS QUE TAMBÉ AFECTE AL NOSTRE BARRI ?
VINA, INFORMAT I OPINA

2 juliol 9,30 nit
COLLEGI RELIGIOSES FRANCISCANES
pl. Blasco de Garay, 68

1976. Cartell. 32 x 44 cm

PROGRAMA DE PREPARACIÓ
CONGRÉS DE CULTURA CATALANA
POBLE SEC

28 MAIG
MATE: 17
Bellada de arribada a la PLACA DEL SORTIDOR (Blasco de Garay)
Presentació: CONGRÉS DE CULTURA CATALANA

3 D'ABRIL
NIT: 30
LA PREMSA IV PODER per Sabat Pedra, Antoni Reig i Isidre Clares-Sabat
Escola Tàrrer - c/ Ricard, 80 (sortida metro Parlament)

9 D'ABRIL
NIT: 10
LA SEGONA REPUBLICA I L'ESTATUT per J. Solà-Baderna, J. Armet i V. Ignasiere
Club Natació Montjuïc - Marques del Duem, 88

11 D'ABRIL
MATE: 11
Factor de creixement GRUP COSES-SESA
Club Natació Montjuïc - Marques del Duem, 88

25 D'ABRIL
Excursió amb autocar a **SERAIÓ I SANTOLES** (Informació: A.V. Calabres, 39)

30 D'ABRIL
NIT: 10
LA DONA ALS PAÏSOS CATALANS per MP Àngela Capmany
Escola Tàrrer - c/ Ricard, 80

7 DE MAIG
NIT: 10
MOVIMENT OBRER CATALÀ per Agustí Fray, R. Madoño, Pili Pagès (Medionet)
Club Natació Montjuïc - Marques del Duem, 88

31 DE MAIG
NIT: 10
L'ENSENYAMENT AVUI per Gine Llorens, Ignasi Riera i Robert Salcedo
Parque de St. Domènec - c/ Calabres, 18

25 DE MAIG
NIT: 10
Retorn de guerra FI DE LA SERRA
Palau de Congressos de Montjuïc - Àngela Riera Victoria

4 DE JUNY
NIT: 10
LA IMMIGRACIÓ ALS PAÏSOS CATALANS per Jordi Monea
Club Natació Montjuïc - M. del Duem, 88 Obsequi als assistents amb pa, vi i sucres

12 DE JUNY
TARDE: 3
TITELLES CLACA a St. Pere Claver - c/ Vía Vella, 14

Associació d'habitants de l'any 1984-85 - L'Associació d'habitants de l'any 1985 - L'Associació d'habitants de l'any 1986 - L'Associació d'habitants de l'any 1987 - L'Associació d'habitants de l'any 1988 - L'Associació d'habitants de l'any 1989 - L'Associació d'habitants de l'any 1990 - L'Associació d'habitants de l'any 1991 - L'Associació d'habitants de l'any 1992 - L'Associació d'habitants de l'any 1993 - L'Associació d'habitants de l'any 1994 - L'Associació d'habitants de l'any 1995 - L'Associació d'habitants de l'any 1996 - L'Associació d'habitants de l'any 1997 - L'Associació d'habitants de l'any 1998 - L'Associació d'habitants de l'any 1999 - L'Associació d'habitants de l'any 2000 - L'Associació d'habitants de l'any 2001 - L'Associació d'habitants de l'any 2002 - L'Associació d'habitants de l'any 2003 - L'Associació d'habitants de l'any 2004 - L'Associació d'habitants de l'any 2005 - L'Associació d'habitants de l'any 2006 - L'Associació d'habitants de l'any 2007 - L'Associació d'habitants de l'any 2008 - L'Associació d'habitants de l'any 2009 - L'Associació d'habitants de l'any 2010 - L'Associació d'habitants de l'any 2011 - L'Associació d'habitants de l'any 2012 - L'Associació d'habitants de l'any 2013 - L'Associació d'habitants de l'any 2014 - L'Associació d'habitants de l'any 2015 - L'Associació d'habitants de l'any 2016 - L'Associació d'habitants de l'any 2017 - L'Associació d'habitants de l'any 2018 - L'Associació d'habitants de l'any 2019 - L'Associació d'habitants de l'any 2020 - L'Associació d'habitants de l'any 2021 - L'Associació d'habitants de l'any 2022 - L'Associació d'habitants de l'any 2023 - L'Associació d'habitants de l'any 2024 - L'Associació d'habitants de l'any 2025

1976. Cartell. 31,5 x 52 cm

SALVEM
LA PL. BLASCO DE GARAY
EL PLA COMARCAL
LA CONVERTIRÀ EN VÍA RÀPIDA
Vine al acte reivindicatiu !!

pl. Blasco de Garay 17 juliol 7h. tarda

organitzat: Associació Caps de família de la Franxa, A. veïns de Poble Sec i A. veïns i propietaris de la Satalia.

1976. Cartell. 32 x 44 cm

1978. Publicacions. 21 x 22,5 cm

central tèrmica de FECSA, que sovint deixava anar un fum dens per les seves xemeneies històriques.

En aquest context, els partits de l'esquerra, juntament amb independents i cristians de base, van formar el 1972 una comissió de barri, que va esdevenir associació de veïns després de recollir més de mil cinc-centes signatures i que finalment es va legalitzar el 1974.

L'any següent, divuit regidors, entre els quals hi havia el del Districte II, van votar en contra d'un crèdit per a l'ensenyament del català. Aquest fet, que surt reflectit a la portada que vam fer del butlletí de l'associació, va provocar una forta reacció popular i ciutadana i, de retruc, va fer néixer la campanya «Volem una escola i uns ajuntaments catalans i democràtics».

Viola va substituir Massó com a alcalde de Barcelona i va desenterrar el Pla Comarcal, impulsat pels sectors més especulatius de la ciutat. El Pla no recollia cap de les necessitats del Poble Sec i, en canvi, afectava a àmplies zones del nord del barri i preveia l'establiment d'una via ràpida de circulació interior que destrossava la plaça del Sortidor. Naixia aquí una lluita que seria llarga.

També es van accelerar les campanyes que reclamaven l'acabament de les obres de les escoles Consell de Cent i Carles I, finalment inaugurades el mes de novembre. Fou la primera victòria de l'associació. D'altra banda es creà el Secretariat del Congrés de Cultura Catalana, que va aconseguir reunir un gran nombre d'entitats per reflexionar sobre la realitat del barri.

L'edifici del carrer de Blai era un dels pocs espais singulars de l'interior de la densa trama urbana del Poble Sec.

Al llarg dels anys va tenir usos molt diversos: escola per a «nens pobres», seu del sindicat de la CNT, local de la Falange i del Movimiento...

L'A.V. del Poble Sec el reivindicava per a usos culturals. El setembre de 1978 els veïns el van ocupar coincidint amb les festes de la Mercè.

El cartell reproduïx la façana del local el 1978, molt en la línia del noucentisme i a la manera de Torné i Esquius i els seus «dolços indrets de Catalunya», ressaltant-ne la ingenuïtat dels elements, les acàcies del pati o la tanca de fusta pintada de blauet (elements tristament desapareguts amb la intervenció freda, despersonalitzada i dura dels arquitectes «moderns»).

La convocatòria va aplegar molts veïns del barri i la imatge del cartell va identificar l'edifici fins a la seva conversió en biblioteca municipal.

1978. Cartell. 50 x 70 cm (fragment)

1978. Adhesiu i cartell.

Salvem el Mercat de les Flors

1978: L'A.V. del Poble Sec demana convertir el Mercat de les Flors, dels arquitectes Manel Mayol i Josep M. Ribas, i els magatzems municipals adjacents en Ateneu Popular. Una festa amb Sisa i Serrat dona suport a la reivindicació d'una àrea d'equipaments culturals que relacioni la ciutat amb Montjuïc. Paral·lelament, i sota l'alcaldia de Socías,

els veïns inicien converses amb els comerciants de flors que acaben amb el seu trasllat al Maresme.

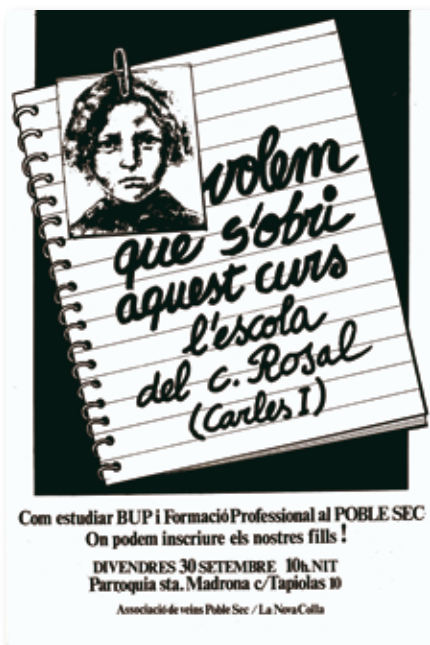
1981: Una denúncia veïnal atura les obres il·legals d'enderrocament de part de l'estructura del recinte.

1983: Peter Brook representa la seva versió de l'òpera Carmen en el que és l'inici de la conversió de l'espai en teatre municipal.

1990: Comencen les obres de rehabilitació de la sala B, finançades per l'Ajuntament, el qual cedirà l'antic Mercat de les Flors com a seu del Teatre Lliure.

1978. Cartell. 21 x 22,5 cm

1978. Cartell. 30 x 42 cm

1978. Cartell. 30 x 42 cm

Posteriorment, el nomenament com a alcalde de José María Socías Humbert i el seu delegat d'Urbanisme Joan Anton Solans va permetre la negociació i rectificació dels aspectes més polèmics del Pla Comarcal.

El tarannà dialogant i populista de l'alcalde Socías va afavorir les activitats de les associacions de veïns, que en aquella època arriben al seu punt àlgid. L'Ajuntament, conscient del seu caràcter no democràtic, busca el diàleg amb elles perquè són les organitzacions ciutadanes més representatives.

Des dels seus inicis, les associacions de veïns reclamaven l'ús del carrer per celebrar actes festius i sovint reivindicatius on poguessin participar els veïns, actes que també servien per recuperar la cultura tradicional i enfortir la identitat col·lectiva.

Són moltes les accions amb èxit de l'Associació de Veïns del Poble Sec en aquella època: la campanya contra el bingo; la recuperació dels terrenys de La Carbonera; l'ocupació dels locals del Movimiento i el començament del procés que el va convertir en centre cívic primer i en biblioteca municipal després; la reivindicació del Mercat de les Flors que, amenaçat amb l'enderrocament, va acabar sent la seu del Teatre Lliure; la dels tallers municipals que, descoberts per Peter Brook, van esdevenir un teatre estable; la recuperació de les festes i les tradicions populars; la remodelació de la plaça de Las Navas i de l'edifici de Font-Honrada i la connexió amb Montjuïc a través de les escales dels carrers del Rosal i Salvà.

D'altra banda, la proximitat de les eleccions municipals va imposar un esforç d'anàlisi de

Festa Major al Poble Sec

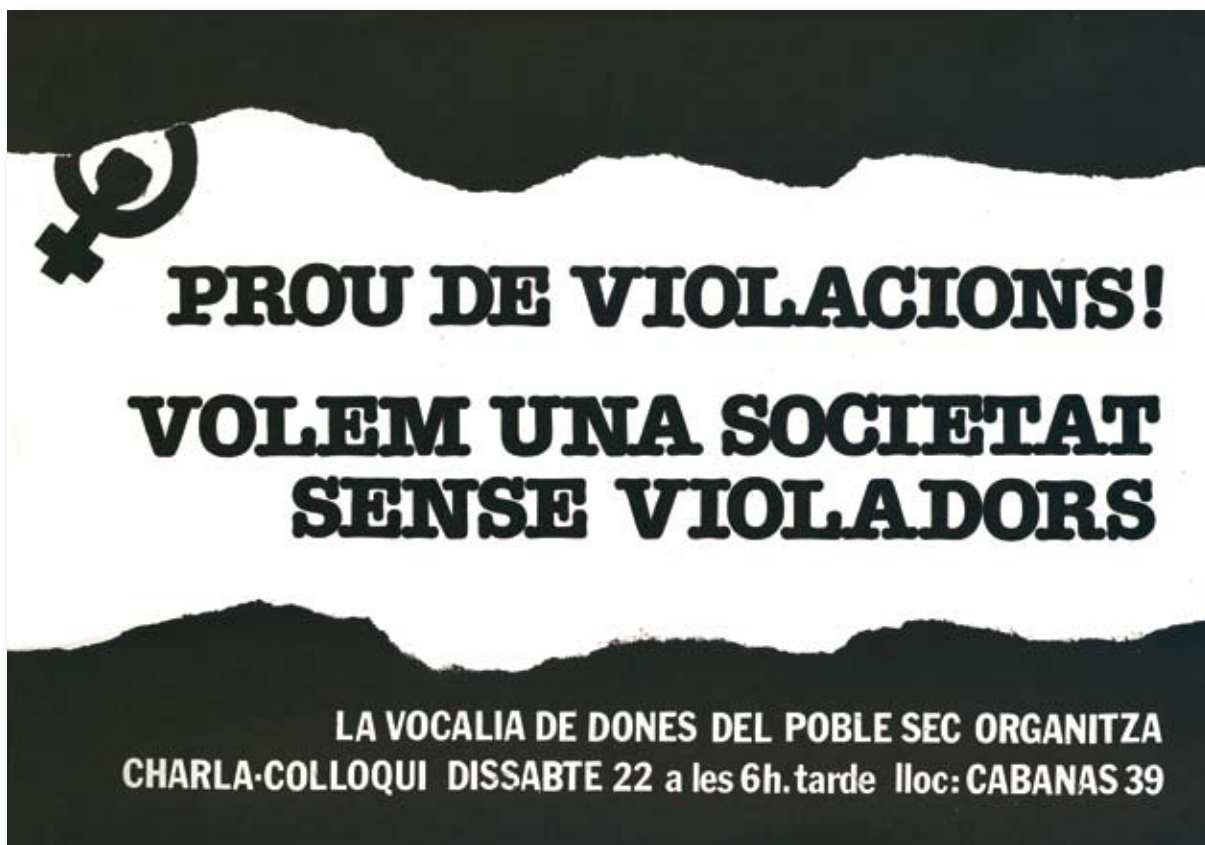
Durant el franquisme, alguns carrers del Poble Sec feien les seves festes per separat, generant enfrontaments i absurdes rivalitats.

L'A.V. pretenia unificar les petites festes de carrer creant una festa major de tot el barri. D'altra banda, les tres xemeneies de FECSA encara funcionaven, i de tant en tant treien un fum dens que s'estenia per tot Poble Sec. L'A.V. en demanava l'aturada definitiva i la seva conservació i rehabilitació com a símbol del barri. Aquests dos fets van esdevenir realitat uns anys després. El cartell recollia les dues idees d'una manera alegre i festiva: demanava la fi de FECSA i els seus fums i la unificació de les festes del Poble Sec. Els capgrossos tapaven el fum de les xemeneies i el convertien en serpentina i papers de colors, símbols de les festes populars.

1979. Cartell. 29 x 64 cm

1979. Cartell. 31 x 22 cm

Vocalia de dones

La societat de Barcelona, a finals de 1978, arrossegava encara la pesada herència del franquisme i del nacionalcatolicisme. La sexualitat, el divorci, l'homosexualitat i poc després l'avortament eren temes tabú. Els grups de dones de les associacions de veïns van ser capdavanters en la demanda de les llibertats i drets individuals. Es convocaven reunions, debats i actes informatius sobre aquests temes. Aquests cartells en són un petit exemple. Estaven resolts a una tinta sobre paper òfset i es distribuïen pel barri i algunes botigues (prou valentes per no tenir por que això els afectés el negoci...).

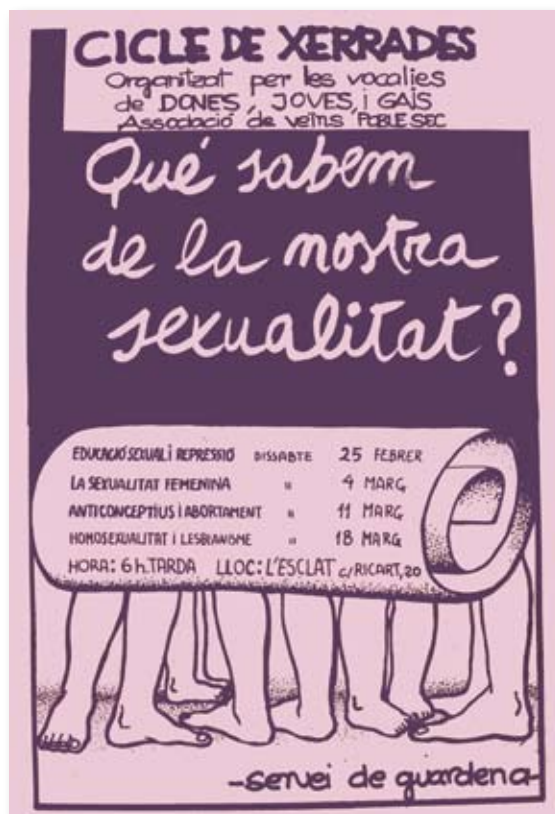
1978. Cartell. 29 x 39 cm

Debat sobre el divorci

No calen moltes explicacions sobre el significat del cartell: una fotografia de casament en blanc i negre, que potser és l'única que es conserva i que durant anys presidia un senzill menjador o un llit de matrimoni. Ara penja d'un cordó mig trencat i produeix una profunda sensació de tristor i d'il·lusions fracassades. El títol del cartell, fet en Letraset sobre l'original, s'imprimia amb la il·lustració deixant l'espai per a les dades de cada convocatòria, que s'escriu manualment.

1979. Cartell. 32 x 42 cm

Què sabem de la nostra sexualitat

Una cortina que s'aixeca posa al descobert les pors, els misteris, els secrets més íntims, que afecten a tothom independentment de gèneres i tendències sexuals. L'anticoncepció, la planificació familiar i el coneixement del propi cos eren temes que es tractaven amb normalitat. Per primer cop, un grup de gais es mostrava en públic, iniciant un moviment que avui és ja quasi acceptat per la societat. El servei de guarderia donava una pinzellada de normalitat i familiaritat a les xerrades, facilitant la participació de les dones.

1978. Cartell. 42,5 x 28 cm

1978. Fullotó desplegable.

1979. Cartell i adhesiu

la realitat del barri, mitjançant la creació del Taller Urbà de l'Associació, que va concretar en estudis i projectes totes les reivindicacions històriques, que fins llavors es mantien en el terreny de la proposta teòrica. La pressió de l'associació va fer accelerar la paralització de la central tèrmica de FECSA i la seva transformació en oficines, rodejades d'una àmplia zona verda i conservant les seves històriques xemeneies, convertides en icones del barri. Tot això es recollia en la campanya «Salvem Barcelona per la democràcia», impulsada pel moviment associatiu i la FAVB (Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona).

Al Poble Sec, l'associació edità cinc publicacions, prorrogades amb les paraules següents: «Per recuperar la nostra identitat de barri caldrà primerament que tinguem un coneixement a fons de la nostra realitat, que recuperem la nostra memòria històrica, que analitzem la nostra situació, les nostres circumstàncies actuals i les nostres relacions amb la resta de Barcelona».

En el número 5, es va publicar un estudi del Secretariat del Congrés de Cultura Catalana sobre els carrers del Poble Sec i la recuperació dels seus noms històrics.

Amb la intenció de fer conèixer la història del barri, vam publicar *L'auca del Poble Sec*, on s'explicava a grans trets, en 25 vinyetes amb il·lustracions de Pilar Villuendas i rodolins de Josep Ramon Gómez, l'evolució del barri des de la seva formació fins a les eleccions municipals de 1979. El conjunt transmet optimisme i confiança en el futur.

L'auca del Poble Sec

petita història d'un barri popular

Ha moltes comença un dia
que feia vent i ploria
no feia calor ni fred
i no esolia el Poble Sec

Se passa una petita capella
molts camins, alguns jocs
una petita
arborescència al port algun
varell...

El barcelonès ha fet només
molts jocs, jocs tot "laurea"
de la cultura seria material
per la unitat monumental

De Mergent fins el mar
en tot bona mola fan
per tot a la municipalitat
no es pot fer una cabanya

Pas cap al mar, vint-cinc solista
tot es fa de nova planta
vint-cinc solista
que donen boni benefici

Portaven, que portaven
anterior i posterior
tot es venia a un sol lloc
de Sant Boi i la França

I en urban moltíssims
pobles, corals i tradicions
que a molts, que fan el temps
o fan cada cop més potents

De seguida, aquell més bonic
de cançons molt moltes
i, així, comença amb cançons
la veu de la Camadencia

El Mergent fins el mar
en tot bona mola fan
per tot a la municipalitat
no es pot fer una cabanya

Després hi ha molts
enlloc i els seus amics
a d'altres molt segurs
Don Alejandro de la...

Després, que portaven
anterior i posterior
tot es venia a un sol lloc
de Sant Boi i la França

En palau i parisiens
molts corals i tradicions
que a molts, que fan el temps
o fan cada cop més potents

El Poble Sec es transforma
de fa més gran i s'adorna
Però no tot són cançons
cançons ha més de 1000 cançons

El senyor i el menestral
la cocotte i el carnaval
tots pinto iquen amb cançons
els pinto del Poble Sec

A les fonts hi van amb cançons
alguns vint-cinc solista
i a Mergent es venia
"L'entrem de la sardana"

Aquell més ple d'el barcelonès
de la cultura seria material
per la unitat monumental

Tots són cançons, cançons, les
moltes corals i tradicions
que a molts, que fan el temps
o fan cada cop més potents

Comença un altre cop la cança
de la mort que ja s'adorna
Però no tot són cançons
cançons ha més de 1000 cançons

Després, que portaven
anterior i posterior
tot es venia a un sol lloc
de Sant Boi i la França

El portat ja se m'adorna
i es troba a Santa Madrona
Alguna cosa hem de fer!
d'un els de Sant Pere Claret

Per l'elecció contra el Nacional
es troben vint-cinc solista
i funden una claudisima
l'Associació de Veïns

Després, que portaven
anterior i posterior
tot es venia a un sol lloc
de Sant Boi i la França

Per la força del rei
en forçats d'un
i fins a tot en la
s'ha de fer a la casola

I també ja de temps
als moltes Aparicions
que neixen sense cançons
amb el cor ple d'esperança

Però els vint-cinc solista
perquè ens deixem de corals
i tornem amb cançons
els cançons de pinto-cocotte

ASSOCIACIÓ DE VEÏNS POBLE SEC

1978. Cartell. 21 x 32 cm

1979. Cartell. 32 x 44 cm

1979. Cartell. 45 x 65 cm

La convocatòria de les primeres eleccions municipals democràtiques, que vam celebrar amb una festa a El Molino, va canviar el paper de l'Associació de Veïns. Començà una etapa de relació dialèctica amb l'Ajuntament no sempre fàcil, caracteritzada per la decepció generalitzada, deguda potser a les expectatives excessives de canvi polític i social i a la manca de canals reals de participació. La nova situació va modificar una mica les tasques de l'associació, més centrades ara en les activitats socials i culturals. Es van començar a organitzar cursos d'art, gravat, jardineria, cant coral i iniciació esportiva.

També en aquesta època s'oferien xerrades i debats, organitzats bàsicament pels grups de dones de l'associació, sobre llibertats individuals com ara el divorci, la contracepció, l'avortament o la llibertat sexual, que encara eren temes tabú en la societat de principi dels anys vuitanta.

El juny de 1982, l'Associació de Veïns celebrava el seu desè aniversari. Es va potenciar la relació amb les entitats del barri, la qual cosa culminà amb la creació de la Coordinadora d'Entitats del Poble Sec, que anava adquirint protagonisme a mesura que s'accentuava la crisi de l'associació.

Nosaltres, a l'estudi, vam viure des de dins i de primera mà tot aquest procés, aquesta petita però intensa història de reivindicacions, gestions, propostes i estudis, que han contribuït a la transformació d'aquell barri que vam descobrir l'any 1969 en el que és avui, amb les seves victòries, derrotes, errors i contradiccions. Ho vam viure com a veïns –Josep Ramon fou

president de l'associació entre 1978 i 1982– i també com a professionals, perquè ens vam fer càrrec –amb els pocs mitjans que teníem i emprant sovint recursos gràfics rescatats de la rica tradició dels il·lustradors i ninotaires catalans– de la producció de cartells, fullets i publicacions, amb la col·laboració de petites impremtes, que aprofitaven papers sobrants i temps morts entre els seus encàrrecs professionals.

El treball a l'associació no es limitava exclusivament a l'anàlisi de la realitat del barri i a la lluita per millorar-ne la infraestructura i el serveis. Tothom hi aportava els seus coneixements i habilitats professionals en la mesura de les seves capacitats: advocats i arquitectes assessoraven els veïns; els jubilats es van organitzar en busca d'espais per a les seves activitats i van descobrir que tenien un nou paper com a ciutadans actius; els cursos de sexualitat obrien a moltes dones tot un món de possibilitats; molts petits comerciants van deixar enrere el seu individualisme tradicional i es van agrupar per defensar els seus drets laborals; les classes de català van iniciar molts veïns en una llengua que els va ajudar a integrar-se en la societat en la qual vivien; els cursos d'arts plàstiques treien a la llum habilitats desconegudes; els treballadors manuals aportaven el seu esforç i coneixements en la rehabilitació d'espais que, com el casal de Blai, s'anaven recuperant per al barri.

I també van sorgir grans especialistes en l'entrepà de xistorra i la truita de patates, que cuinaven per amenitzar els actes i les festes populars.

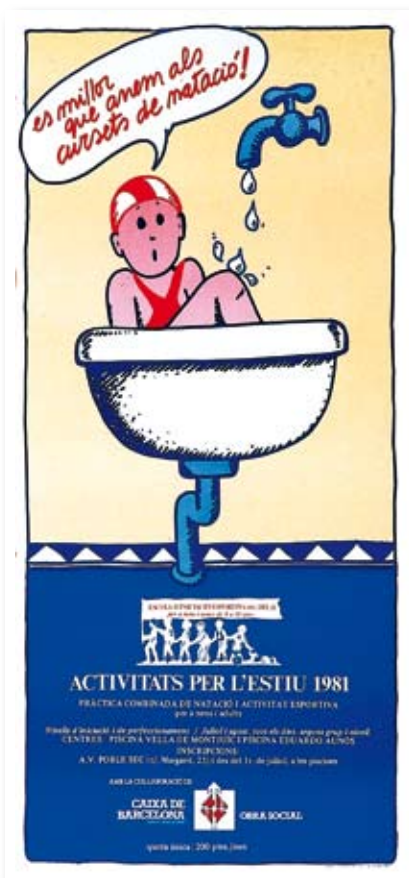
1979. Cartell. 45 x 65 cm

1980. Cartell. 64 x 44 cm

1980. Cartell. 43 x 64 cm

1981. Cartell. 30 x 64 cm

*Érem gent de tota mena,
cadascú amb la seva idea.
Anarquistes, socialistes,
alguns cristians, molts comunistes,
i una cosa sorprenent,
fins i tot un convergent.
Gent d'oficis respectables.
arquitectes i comptables.
També hi havia alguns artistes,
pintors, músics i grafistes.
Bastants mestres, funcionaris,
un bomber, dos empresaris,
uns obrers del sector elèctric,
tres llicenciats, un sanitari,
sis botiguers, un farmacèutic,
un impressor, vint jubilats,
un mongetaire, vuit aturats
i una mostra molt extensa
dels fotògrafs de la premsa.*

Fragment de la convocatòria d'una trobada sentimental
(octubre de 2000)

1982. Cartell. 21 x 43 cm

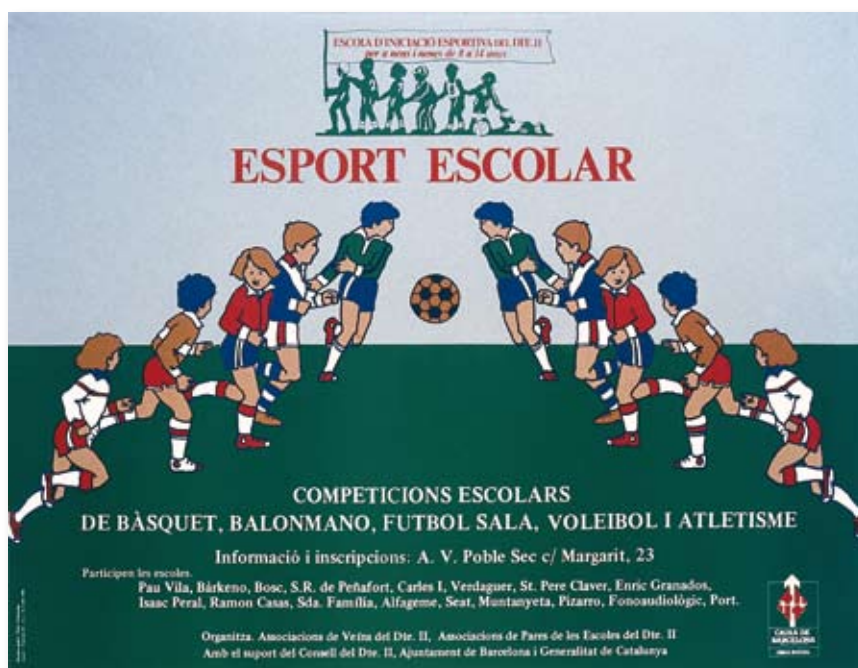
L'Associació de Veïns del Poble Sec va contactar amb entitats i associacions de pares per organitzar «l'escola d'iniciació esportiva». Amb la col·laboració de monitors i estudiants d'educació física, es va dissenyar un ampli programa, obert i participatiu, que considerava l'activitat física una pràctica formativa i no competitiva. Es van buscar espais nous, compatibles amb altres usos, per solucionar la greu manca d'instal·lacions.

Esport escolar

El Poble Sec, situat a l'entorn de la muntanya de Montjuïc, era aparentment un barri ben equipat d'instal·lacions esportives. La realitat era, però, molt diferent. El patrimoni públic esportiu estava en unes condicions lamentables, o estava privatitzat i infrautilitzat o depenia d'estructures federatives preocupades tan sols, i sense gaire èxit, en produir esportistes d'alta competició. L'A.V. del Poble Sec, amb la col·laboració de monitors i estudiants de l'INEF, va muntar un ampli programa que considerava l'activitat física com a pràctica formativa, d'esbarjo i d'ús actiu del temps lliure.

1980. Cartell. 44 x 64 cm

1981. Cartell. 47 x 62 cm

1980. Cartell. 45 x 58 cm

1983. Cartell. 28 x 42,5 cm

1983. Cartell. 49 x 69 cm

La Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona (FAVB)

1978-1996

Les associacions de veïns es van constituir per resoldre problemes concrets que afectaven els seus barris. Per la seva banda, el 1972 ja existia una federació de veïns de carrer, però amb interessos molt allunyats dels de les associacions de barri. De fet, rebia el malnom de *bombillaires* perquè la seva principal dedicació era decorar els carrers per Nadal i per la Festa Major.

Amb tot, després de llargues discussions, la majoria d'associacions de barri van decidir incorporar-se a la federació existent, on van imposar ràpidament la seva força i els seus criteris de caire més polític i social. Al cap de només un any, la FAVB convocà les manifestacions en defensa de la llibertat, l'amnistia i l'Estatut d'Autonomia.

En la lluita per millorar les condicions dels barris fou fonamental l'aposta dels partits d'esquerra, però també van tenir un paper destacat alguns periodistes que, des de la secció de notícies locals, es feien ressò dels conflictes urbans. També van contribuir-hi alguns col·legis professionals, sobretot el d'arquitectes, amb la seva publicació *Cuadernos de Arquitectura y Urbanismo*, i el d'aparelladors, que editava la revista *CAU*. Alguns números de *CAU* van ser bàsics per analitzar la problemàtica de Barcelona, com ara «La

Ens treuen la festa però no l'alegria

La revetlla de Sant Pere era una festa molt arrelada i popular. Juntament amb la de Sant Joan, celebrava el solstici d'estiu. La reordenació del calendari laboral a tot l'Estat va acabar amb algunes festes en benefici d'altres, prioritzant en general les d'àmbit local. El procés va provocar molts debats i discussions. Alguns sectors de

l'Església protestaven per la supressió de festes religioses com Sant Josep, Sant Pere o el Corpus, coincidint en alguns casos amb organitzacions sindicals i ciutadanes que consideraven que es retallaven els seus drets laborals. La FAVB va organitzar una revetlla per protestar per la supressió de Sant Pere com a dia festiu.

1978. Cartell. 33 x 47 cm

1982. Cartell. 63 x 33 cm

1983. Cartell. 23 X 46 cm

1990. Cartell. 23 x 48 cm

gran Barcelona» (1971), «La Barcelona de Porcioles» (1973) i «La lucha en los barrios» (1975), que van treure a la llum la tasca de les associacions de veïns i van ser una eina imprescindible per a l'anàlisi dels dèficits estructurals de Barcelona.

El 1977 Carlos Prieto va assumir la presidència de la FAVB, coincidint amb l'etapa d'apogeu del moviment ciutadà. Socías Humbert, que havia arribat a l'alcaldia en un moment de gran conflictivitat social, es proposà guanyar la confiança del moviment veïnal. Les associacions de veïns mai no havien tingut tanta importància ni la tornarien a tenir. La FAVB entrava i sortia contínuament de l'Ajuntament i era consultada regularment sobre les qüestions de la gestió municipal.

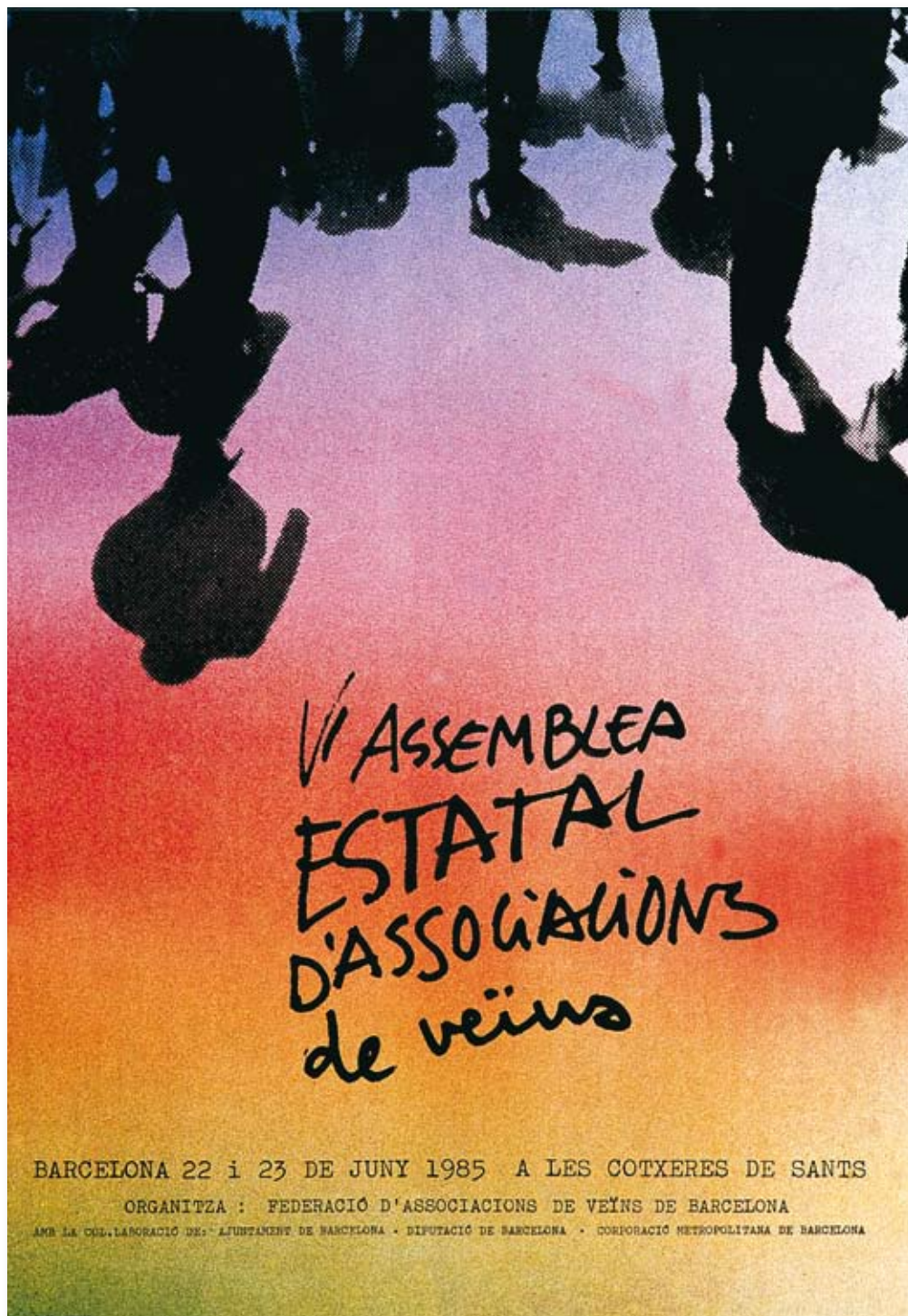
Però la preparació de les eleccions municipals va obrir una gran crisi en el moviment associatiu. Molts dels dirigents de les associacions de veïns les van anar abandonant per treballar en els partits i amb ells saltar als ajuntaments o, en molts altres casos, per posar fi a una etapa que requeria una dedicació difícil de compartir amb la vida personal.

Malgrat les dificultats, poc abans de les eleccions, la FAVB va publicar un manifest en el qual es resumien les principals reivindicacions ciutadanes. Pocs mesos després, la Primera Assemblea d'Associacions de Veïns de Catalunya, celebrada a Manresa, va establir les noves regles del joc: els ajuntaments no podrien esperar, a partir d'aquell moment, la col·laboració cega del moviment veïnal, i seria la política duta a terme pel poder municipal la que marcaria les relacions entre uns i altres.

El juny de 1985 es va celebrar a les cotxeres de Sants de Barcelona la VI Assemblea Estatal d'Associacions de Veïns.

El pas de bona part dels dirigents històrics del moviment associatiu a l'administració municipal, la manca de renovació del nucli actiu inicial, el seu envelliment i el poc atractiu que despertava en joves

l'estructura tradicional de les associacions de veïns, entre altres raons, les van fer entrar en una forta crisi. La creació de secretariats i coordinadores d'entitats, on rebien aixopluc associacions de pares, grups ecologistes, ONG i entitats culturals, esportives i de lleure, va iniciar un llarg procés de recuperació.

1985. Cartell. 47 x 68 cm

1992. Coberta de publicació

1994. Coberta de publicació

1995. Logotip

Coincidint amb la celebració al local del carrer de Blai de Poble Sec del X aniversari de la FAVB, Carlos Prieto deixà la presidència i fou substituït per Prudenci Sánchez, un dirigent històric de Ciutat Vella. En aquell moment, Josep Ramon Gómez s'incorporà a la junta de la FAVB i, amb motiu dels deu anys d'existència de la federació, es va organitzar a les Drassanes l'exposició «Barcelona a cops». La lluita per aconseguir la gestió dels ateneus populars als barris, substituïts pels centres cívics, i les accions contra la negativa a donar veu a les associacions als Consells de Districte van centrar la tasca de la FAVB. D'altra banda, bona part de les realitzacions municipals en els primers anys de la democràcia corresponien a les velles reivindicacions de les associacions, però l'Ajuntament no va tenir sempre la sensibilitat de reconèixer l'arrel popular de les inauguracions que s'anaven succeint, i persistí en una actitud desconfiada vers el moviment associatiu.

El juny de 1985, es va celebrar a Barcelona, a les Cotxeres de Sants, la Sisena Assemblea Estatal d'Associacions de Veïns. La creació d'un tipus d'associacionisme nou (grups ecologistes, col·lectius antimilitaristes, associacions de pares d'alumnes i les primeres organitzacions no governamentals) al llarg dels anys vuitanta afectà el moviment veïnal, però no significà la seva desaparició.

Després d'una llarga travessia del desert, la FAVB va editar *La Barcelona dels barris*, un gran esforç editorial que agrupava les reivindicacions de cada territori, acompanyades de dades econòmiques i socials de cada barri.

El llibre va tenir una reedició posterior actualitzada, i el 1996, *Barcelona en lluita*, escrit per Josep M. Huertas i Marc Andreu, amb pròleg de Manuel Vázquez Montalbán, va aportar l'estudi exhaustiu de la història de Barcelona entre 1965 i 1996 vista des dels barris, des del treball i des de la lluita veïnal. Totes aquestes publicacions van ser dissenyades a l'estudi Villuendas + Gómez. En paraules de Roser Argemí, presidenta de la FAVB: «*Barcelona en lluita* és la crònica d'una lluita permanent per la democràcia».

La voluntat de tenir una publicació estable es traduï al principi en *el 29*, però la revista no es va consolidar i va tenir una vida efímera que no arribà als deu números.

El naixement el 1991 de *La veu del carrer*, feta amb pocs mitjans però amb col·laboracions de prestigi i dirigida per Andrés Naya i Marc Andreu, va significar un punt d'inflexió en la visualització de la FAVB. La revista ha superat ja els cent números.

1991. Llibre de 200 pàgines. 23 x 30 cm

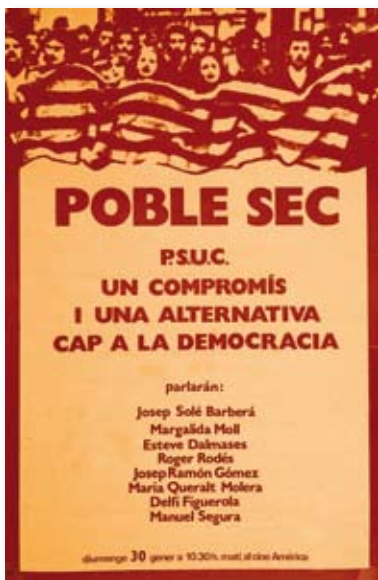

1991. Reedició llibre de 208 pàgines. 23 x 30 cm

1995. Llibre de 160 pàgines. 21 x 29,7 cm
Portada i contraportada

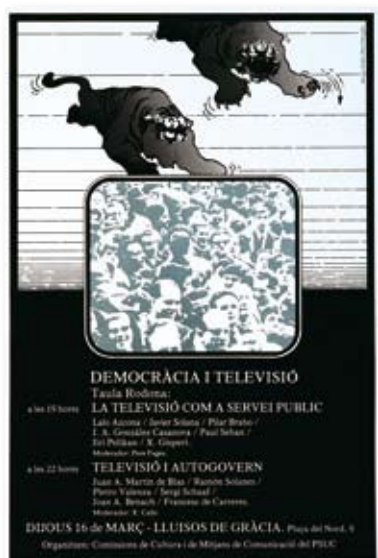

1976. Cartell. 26 x 40,5 cm

1977. Cartell. 26 x 40,5 cm

1978. Cartell. 38 x 59 cm

L'agrupació del PSUC del Poble Sec

1976-1988

En els primers anys de la dècada dels se-tanta, coincidint amb la nostra arribada al Poble Sec, Catalunya en general i Barcelona en particular bullien d'activitat. La politització de la societat no podia expressar-se a través dels partits, encara il·legals, i es canalitzava a través de la participació en organitzacions cí-viques, moviments ciutadans o els emergents sindicats de classe. Durant tots aquells anys, el PSUC era el partit millor organitzat per a la lluita antifranquista, i va encapçalar totes les iniciatives importants de la clandestinitat. Ja el 1966 un grup d'estudiants es va reunir en assemblea al Convent dels Caputxins de Sarrià, durant el que es coneix com *La Caput-xinada*, per constituir el Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona. Amb tot, no fou fins al 1970, amb el tanca-ment de 287 intel·lectuals a Montserrat, quan va començar a madurar la idea de constituir un organisme de mobilització de masses.

L'estratègia participativa i plural del PSUC va afavorir la col·laboració d'amplis sectors socials i es concretà en la constitució el 1971 de l'Assemblea de Catalunya, la qual va ar-rivar a tenir 128 associacions adherides, in-closa la del Poble Sec.

El desig d'acabar amb el franquisme i l'àn-sia d'aconseguir les llibertats més fonamentals i la normalitat democràtica van apoderar-se

Durant la llarga clandestinitat imposada pel franquisme, el PSUC no va poder dotar-se d'una imatge que identifiqués el partit. No es podia anar més enllà de la utilització de les sigles, acompanyades habitualment de l'ampli repertori de la iconografia comunista. A principis de 1977, un grup de dissenyadors i comunicadors estableixen els criteris per realitzar el logotip que identifiqui el partit, que seria legalitzat poc després. S'accepta la proposta de Pilar Villuendas, que combina la tradicional icona de la falç i el martell amb les quatre barres, unificant la reivindicació de les llibertats nacionals amb les de la classe obrera. El resultat és un símbol que s'adapta fàcilment a qualsevol suport, sense perdre la seva qualitat. El disseny s'instal·la en l'imaginari col·lectiu i sobreviu més enllà del partit, que uns anys més tard es converteix en Iniciativa per Catalunya. El logotip, però, resta com la imatge que identifica el partit hegemònic en la lluita antifrancuista.

1977. Logotip.

1978. Cartell. 45 x 65 cm. Serigrafia manual

1978. Cartell. 45 x 65 cm. Serigrafia manual

1979. Cartell. 50 x 70 cm

de la societat catalana. A les escoles i a les universitats, com també a gran part dels col·legis professionals, es convocaven reunions informatives i s'enviaven invitacions (sempre discretes) per participar en actes i debats culturals i polítics.

L'elaboració de l'anomenada «aliança de les forces del treball i la cultura» va propiciar la participació i la col·laboració amb el PSUC d'amplis sectors d'intel·lectuals i professionals que, sense considerar-se comunistes, veien el partit com el millor instrument per al canvi democràtic.

En l'ambient es respirava optimisme i entusiasme, però també por i desconfiança. La clandestinitat, tot i que cada vegada era menys estricta, imposava unes regles que sovint impedièren una relació oberta i que vestien amb un to conspirador qualsevol iniciativa de caire estrictament cultural.

A l'Escola Massana, en les nostres primeres relacions professionals, a l'Associació de Veïns, al Col·legi d'Aparelladors i en la lluita per la seva democratització... arreu hi havia sempre el PSUC, amb la seva estratègia participativa i plural, encapçalant totes les iniciatives que coincidien amb la nostra manera de pensar. Aviat vam passar de manera natural de companys de viatge a militants.

Coincidint amb el seu quarantè aniversari, el partit es va plantejar trencar amb la clandestinitat, sortir a la llum i organitzar-se en funció del territori. Al barri vam llogar una antiga merceria i, amb moltes hores i molt esforç, la vam convertir en el local del partit, posant-li com a nom *Poble Sec Unió Cultural*

El 1978 l'agrupació del PSUC del Poble Sec, es trasllada a un nou local de dimensions considerables, que permet instal·lar-hi un petit taller de serigrafia. Pilar Villuendas dissenyava directament sobre la pantalla de seda i al seu voltant un grup entusiasta feia el tiratge, penjava els cartells perquè s'assequessin i en feia la distribució. *L'agit-prop* i el Maig del 68 podien ser models a recuperar quan el pressupost era més aviat magre. Tot plegat eren feines no remunerades.

La professionalitat i les habilitats de cadascú es posaven al servei d'una idea i d'un col·lectiu. El cartell d'anunci d'una conferència va servir també per donar un missatge polític caricaturitzant el franquisme. La utilització d'una icona identificable (la baralla espanyola) posava èmfasi en la repressió (la sota de bastos). La corona introduïa un element de debat en l'època: Monarquia o República, ruptura o reforma.

1978. Cartell. 45 x 65 cm
Serigrafia manual

1978. Cartell. 66 x 44 cm. Serigrafia manual

1979. Cartell. 33,5 x 46 cm

1979. Cartell. 33,5 x 46 cm

(PSUC). Als vells prestatges, llanes, fils i cintes van deixar lloc als llibres marxistes i al Manifest Comunista.

La rebotiga, adequada per a reunions i com a sala d'actes, donava pas a un petit pati i a un local on els joves de les Joventuts Comunistes assajaven la seva música. Poc temps després esdevindrien La Salseta del Poble Sec.

Vells republicans, antics milicians... tots deixaven enrere les seves pors i s'anaven acostant a la possibilitat d'una segona existència, a la il·lusió que no tot estava definitivament perdut. Venien de les catacumbes de la història, amb els seus antics records, salvats del naufragi i amagats durant anys als racons més inaccessibles. Venien amb les velles imatges i les velles consignes i es van trobar un partit molt diferent, obert a la societat i que teoritzava el que s'en deia *la via eurocomunista*, que significava la idea d'un comunisme en llibertat, que partia del reconeixement de la manca de llibertats al bloc de l'Est. Al Poble Sec començava també a petita escala el procés que va conduir el 1980 al V Congrés, a la crisi, a l'escissió i a la conversió del PSUC en Iniciativa per Catalunya.

La crisi i l'escissió del PSUC formen ja part de la història de Catalunya, però l'acció del PSUC al Poble Sec entre els anys 1976 i 1981 va representar un tomb vers un comunisme democràtic, reformador i orientat a substituir el vell partit-avantguarda amb una acció eficaç en la societat civil. Els moviments sindical i ciutadà van arrelar, coincidint amb l'afirmació de la nacionalitat. En l'àmplia acció

La proximitat de les eleccions municipals va fer que l'agrupació del PSUC del Poble Sec expliqués les seves propostes al barri, al marge de la campanya central del partit.

Amb l'eslògan «El barri que ens deixen, el Poble Sec que volem», es van convocar dos actes amb uns cartells fets en serigrafia al nostre petit taller. Al primer, es convocava per parlar dels problemes del barri i les seves possibles solucions, a partir de

l'experiència acumulada i la feina realitzada per l'A.V. i les entitats i associacions del barri, així com de les anàlisis i els projectes fets pel Taller Urbà del Poble Sec.

A l'altre cartell, s'anunciava que tres dels candidats de la llista del PSUC explicarien la política del partit per al redreçament del barri. Tots tres van tenir un paper important en els anys següents.

1979. Cartells, 50 x 140 cm. Serigrafia manual

1979. Cartell. 29,7 x 42 cm

1980. Cartell. 50 x 70 cm. Serigrafia manual

1980. Cartell. 45 x 65 cm. Serigrafia manual

unitària, el PSUC va tenir una presència notable en tots els espais de mobilització cultural, política i ciutadana. El balanç favorable del PSUC a les eleccions celebrades entre el 1977 i el 1980, en les quals obtingué prop del 20 per cent dels vots, fou producte d'aquesta doble dimensió catalanista i antifranquista dins d'un marc unitari.

L'any 1976 fou un any especialment intens en la lluita per la democràcia. La sortida a la llum del PSUC, encara il·legal, i l'impuls del moviment ciutadà, esperonat per l'enduriment de les posicions municipals del nou alcalde Viola, feren que les associacions de veïns passaren de les reivindicacions puntuals a l'exigència de llibertats democràtiques.

L'1 de febrer, la FAVB convocà una manifestació en defensa de la llibertat, l'amnistia i l'Estatut d'Autonomia.

Malgrat no comptar amb cap autorització, la manifestació fou un gran èxit de participació, èxit que es repetiria una setmana després. Sense el canvi polític no era possible la transformació urbana que necessitava Barcelona.

La FAVB va engegar la campanya «Salvem Barcelona per la democràcia», recolzada per Serrat amb una sèrie de recitals, que van culminar el mes de novembre amb un acte al Palau d'Esports en el qual va participar el PSUC, tant des de l'Associació de Veïns com des de l'agrupació del Poble Sec, acabada de crear.

Aquesta fou la tònica durant tots aquells anys: participar com a professionals, com a veïns o com a militants era un procés natural, que no implicava grans contradiccions.

En aquella època, a finals del 1976, vam traslladar l'estudi al passeig de Lluís Companys (llavors Salón de Víctor Pradera), on al llarg de trenta-cinc anys hem fet la nostra feina com a dissenyadors. Al principi, els pocs encàrrecs professionals que rebíem procedien de les iniciatives culturals i de les petites aventures empresarials generades per l'àrea d'influència del PSUC.

Ja el 1976, un grup de dissenyadors i comunicadors afins al partit van establir una sèrie de conceptes bàsics per dissenyar un logotip que identifiqués el PSUC, que fins llavors feia servir les sigles de manera desordenada i voluntarista, acompanyades de l'ampli repertori de la iconografia comunista habitual.

En aquelles reunions es va aprovar el logotip, dissenyat per Pilar Villuendas, que fou el primer que identificava un dels partits tradicionals. Combinava gràficament la falç i el martell amb les quatre barres, representant de manera eficaç la incorporació de la classe obrera a la reivindicació de les llibertats nacionals.

La utilització massiva del nou logotip féu que s'incorporés a l'imaginari col·lectiu i que sobrevisqués a la posterior desaparició del partit, substituït per Iniciativa per Catalunya.

El 1977, els bons resultats de les primeres eleccions generals (el PSUC va aconseguir el 18 per cent dels vots) i l'èxit de l'Entesa dels Catalans per al Senat, formada per socialistes, comunistes i republicans van aconsellar el trasllat de l'agrupació del Poble Sec des del petit local del carrer d'Elkano a un espai de dimensions considerables al nord del barri.

1979. Cartell. 42 x 61 cm

1980. Cartell. 49 x 69 cm

1986. Cartell. 32 x 44 cm

1980. Cartell 45 x 65 cm. Serigrafia manual

1981. Cartell. 63 x 44 cm

1988. Cartell. 44 x 63 cm

Nosaltres vam muntar allí, de manera artesanal, un petit taller de serigrafia per ajudar-nos a explicar les nostres propostes, davant dels reptes polítics que s'acostaven: la Constitució, l'Estatut i la que semblava imminent convocatòria d'eleccions municipals.

Dissenyàvem directament sobre la pantalla de seda, que s'insolava i s'imprimia amb la col·laboració entusiasta i no gaire professional d'un grup de companys. Les cordes que hi havia arreu, amb els cartells penjats amb agulles d'estendre per assecat-se, donaven al local un aire semblant a l'Escola de Belles Arts de París del 68. O almenys nosaltres ho vèiem així...

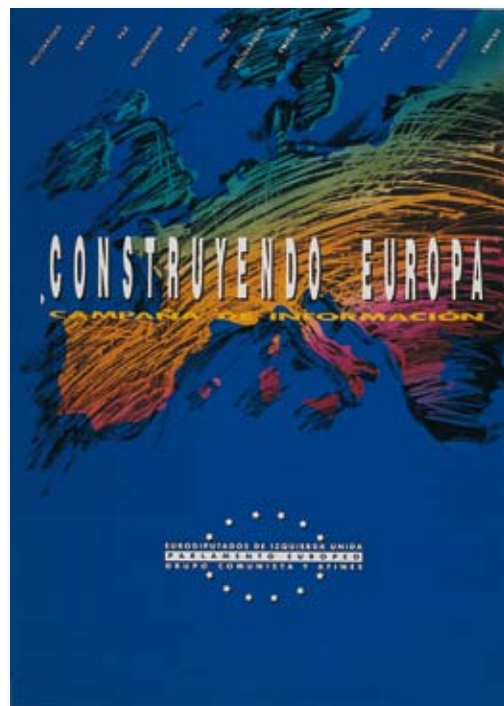
Entre el 1978 i el 1979, el nostre treball gràfic, sempre dins de l'àmbit local del barri, es va adaptar a l'evolució política del país. El procés constituent i la posterior redacció de l'Estatut reflecteixen als nostres cartells la lluita de Jordi Solé Tura per imposar la política del PSUC, fent front a una correlació de forces desfavorable i al pragmatisme possibilista del PCE de Carrillo.

Els cartells que vam fer en aquest període, alguns d'ells perduts, reflecteixen el suport poc entusiasta en tot aquest procés que va acabar amb la seva aprovació en referèndum: la Constitució amb el 87,8 per cent dels vots emesos i una abstenció del 32,8 per cent i l'Estatut amb el 88,14 per cent i una abstenció del 40,3 per cent.

La previsible força de l'esquerra, que finalment es va demostrar en les eleccions generals del 1977, havia fet que el govern d'UCD les endarrerís tant com va poder. El coneix-

xement de la realitat i dels dèficits del barri, adquirit a través de la tasca de les associacions de veïns i de les seves entitats, féu que el PSUC presentés el programa i les propostes més elaborades, que nosaltres vam plasmar en cartells i fullets, la majoria dels quals es feien al nostre taller de serigrafia improvisat. Si bé en aquells moments també vam realitzar alguns cartells d'actes culturals, encarregats per instàncies superiors del partit «Democràcia i TV», «Els barris i el govern de la ciutat», «El nen i la gran ciutat», etc., el gruix de la nostra feina era voluntària i centrada en el Poble Sec, i va acabar quan es van crear els gabinets de comunicació per abordar les campanyes electorals, en les quals no hem participat mai.

Uns anys més tard, després de viatjar a Estrasburg convidats per Antoni Gutiérrez-Díaz, vam realitzar alguns cartells per al Parlament Europeu, amb les dificultats que la distància i la logística del moment produïen.

1989. Cartell, 50 x 70 cm

1994. Cartell. 40 x 60 cm

1977. Cartell. 69 x 48 cm

1978. Cartell

1979. Cartell. 45 x 64 cm

1980. Cartell. 70 x 50 cm

Els cartells sindicals

1977-1990

Des que el 1976 es va constituir la Comissió Obrera Nacional de Catalunya, el camí recorregut per aconseguir uns drets mínims per als treballadors i, en definitiva, una societat més justa es va fer molt llarg, fins que l'abril de 1977 es van legalitzar les diverses opcions sindicals.

L'oposició al franquisme es va estendre a sectors on fins llavors gairebé no havia pogut entrar. El món sindical, encara il·legal, s'afegí a la lluita antifranquista a les empreses, de la mà sobretot de Comissions Obreres (CCOO). El sindicat participava en totes les organitzacions unitàries, sobretot en l'Assemblea de Catalunya, i així és com la classe obrera, producte de les successives onades migratòries, començà a assumir el fet diferencial nacional de Catalunya i a fer seus els quatre punts resumits en «Llibertat, Amnistia i Estatut d'Autonomia».

El Poble Sec, tot i ser un barri treballador, no tenia grans empreses i per tant no va tenir relació directa amb les grans mobilitzacions sindicals.

D'altra banda, durant la confecció del mapa de districtes, des de l'Associació de Veïns del Poble Sec, sempre vam defensar la unitat dels barris que rodejaven Montjuïc i la seva inclusió en el mateix districte municipal. Això va potenciar la nostra relació amb els qui, sobretot a la Zona Franca, lluitaven per

Tot i el baix pressupost, cal considerar aquest cartell com un encàrrec professional del responsable del sindicat SLMM.

El fons del cartell està resolt amb una fotografia que mostra el detall del casc d'un vaixell, que al seu torn funciona a manera d'un gran mur, on s'ha fet una pintada amb una consigna reivindicativa.

El gramatge del paper era molt baix però, tenint en compte que el cartell s'havia d'enganxar sobretot al carrer, la majoria del tiratge es va fer en 100 g. El sindicat SLMM va fer una difusió molt important d'aquest cartell: als seus locals, al carrer, als vaixells, entre els moviments reivindicatius, etc.

1977. Cartell. 50 x 70 cm

1979. Cartell. 45 x 64 cm

1989. Cartell. 35 x 50 cm

1982. Cartell. 35 x 64 cm

millorar les seves condicions de vida com a veïns i com a treballadors.

D'altra banda, el nostre estudi del passeig de Lluís Companys va servir per celebrar-hi reunions de CC.OO els anys previs a la seva legalització.

El 1977, uns activistes que treballaven per organitzar el Sindicat Lliure de la Marina Mercant (SLMM) es van adreçar a nosaltres per encarregar-nos uns cartells que crides-sin els treballadors del mar a sindicar-se.

Un cop legalitzada, la Comissió Obrera Nacional de Catalunya va encarregar a Pilar Villuendas el disseny d'un logotip que la distingís de l'organització estatal. Aquella imatge gràfica va identificar el sindicat a Catalunya i va presidir les grans manifestacions sindicals fins a començaments del segle XXI, quan, en una discutible operació de màrqueting, fou substituïda per un sol logotip per a tot l'estat espanyol que fa servir una tipografia asèptica, prescindint de qualsevol connotació ideològica i emocional.

El CEPEC agrupava escoles privades que volien ser públiques sense perdre la seva qualitat educativa. Els sindicats de docents i les associacions de pares lluitaven per a aquest fi, fins que el 1983 es va aprovar la llei que les integrava en la xarxa d'escoles públiques.

Al nostre cartell, els nens ho reclamaven de manera alegre i festiva al davant del Palau de la Generalitat.

1978. Logotip

CC.OO.
Comissions Obreres de Catalunya

A partir de la seva legalització, seguint l'exemple del PSUC, la Comissió Obrera Nacional de Catalunya (CONC) ens encarrega el disseny d'un logotip, que la distingeixi de l'organització estatal. La proposta combina una tipografia Bernhard Antiqua, que recorda l'estètica de la revolució industrial de principis del segle xx, amb una

síntesi de les quatre barres de la bandera catalana, realitzada amb un traç manual que es fon en vermell, combinant subtilment la bandera roja amb la catalana. S'arriba així a un logotip monocromàtic fàcilment aplicable a suports molt diversos, que es va instal·lar en l'imaginari col·lectiu de la transició, fins a principis del segle xxi.

DE C...
BARCELONINA

del 20 al 29 de setembre
Rambla de Catalunya, Diputació

Pais Valencià
d'Alfons XIII
Joaquín Ramón Calvo

El disseny d'utilitat pública

1978-1991

El diseño de utilidad pública. 1978-1991

Con el precedente de la Generalitat provisional encabezada por el presidente Tarradellas y la etapa del Ayuntamiento predemocrático del alcalde Socías Humbert en Barcelona, en 1979 se convocaron las primeras elecciones municipales de la democracia.

Los resultados, muy favorables a los partidos de izquierda, supusieron la entrada como concejales de muchos cuadros formados en las luchas reivindicativas de los movimientos urbanos y sindicales. La magnitud de los déficits, tanto estructurales como sociales, con los que se encontraron los municipios catalanes, agravada por los escasos recursos económicos disponibles, obligó a hacer un gran esfuerzo de imaginación para poder visualizar el cambio democrático.

Recuperar y rehabilitar espacios para la convivencia y la relación; encontrar un nuevo estilo para las fiestas y las celebraciones, tanto populares como institucionales, que acentuara su carácter

cívico y laico; y reordenar el maltrecho patrimonio cultural y la construcción de servicios e infraestructuras fueron actuaciones prioritarias de los nuevos ayuntamientos.

La fuerte presión social que exigía a las nuevas administraciones los cambios y las realizaciones esperadas, junto con la participación popular en su gestión, impusieron un nuevo estilo en la comunicación institucional, para el que no estaban preparadas las pocas agencias existentes, centradas en su mayoría en la publicidad comercial. Así es cómo nació lo que después se ha dado en llamar *diseño de utilidad pública*.

Las relaciones y las experiencias acumuladas en el *diseño activista* dotaron a nuestro estudio de cierta especialización en comunicación institucional, con un estilo y una forma de actuar que ponía al cartel de protagonista y eje principal de las campañas.

Public interest design. 1978-1991

Following the precedent of the provisional Catalan government headed up by President Tarradellas and the era of the pre-democratic city council of Mayor Socías Humbert in Barcelona, the first municipal elections of the democracy were held in 1979.

The results, in which the left-wing parties were clear winners, meant that many cadres formed in the urban and trade union protest movements became the new councillors. The scale of the deficits - both structural and social - that they encountered in the Catalan municipalities, compounded by the scarcity of financial resources, meant that great imaginative efforts were required to visualise democratic change.

The reclaiming and rehabilitation of areas for everyday life and interaction, putting a fresh stamp on both popular and institutional festivals and celebrations that emphasised their civic

and secular nature, restructuring the damaged cultural heritage, and the building of services and infrastructure were priority areas for the new town councils.

The strong social pressure on the new governments to come up with the changes and actions that were expected, together with the public participation in their management called for a new style of institutional communication. The few existing agencies, mainly focused on commercial advertising, were not geared up for this. In this context, what was subsequently named *public interest design* emerged.

Our contacts and experience in *activist design* enabled our studio to specialise in institutional communication. We used a style and method of working that put posters on centre stage, making them the focal point of campaigns.

El disseny d'utilitat pública

1978-1991

Amb el precedent de la Generalitat provisional, encapçalada pel president Tarradellas, i l'etapa de l'Ajuntament predemocràtic de l'alcalde Socías Humbert a Barcelona, el 1979 es van convocar les primeres eleccions municipals de la democràcia.

Els resultats, molt favorables als partits d'esquerra, van suposar l'entrada com a regidors de molts quadres formats en les lluites reivindicatives dels moviments urbans i sindicals. La magnitud dels dèficits, tant estructurals com socials, que van trobar als municipis catalans, agreujada pels minsos recursos econòmics existents, va obligar a fer un gran esforç d'imaginació per poder visualitzar el canvi democràtic.

Recuperar i rehabilitar espais per a la convivència i la relació; trobar un nou estil per a les festes i celebracions, tant populars com institucionals, accentuant el seu caràcter cívic i laic; i reordenar el malmès patrimoni cultural i la construcció de serveis i infraestructures van ser actuacions prioritàries dels nous ajuntaments.

La forta pressió social, que exigia a les noves administracions els canvis i realitzacions esperades, així com la participació popular en la seva gestió, van imposar un nou estil en la comunicació institucional, per al qual no estaven preparades les escasses agències existents, centrades majoritàriament en la publicitat comercial. Va néixer així el que després s'ha anomenat *disseny d'utilitat pública*.

Les relacions i experiències acumulades en el *disseny activista* van fer possible una certa especialització del nostre estudi en la comunicació institucional, en un estil i una manera de fer que situava el cartell com a protagonista i eix principal de les campanyes.

Els cartells de la predemocràcia municipal 1978-1979

Com ja hem vist abans, el nomenament el desembre de 1976 de José María Socías Humbert com a alcalde de Barcelona en substitució de Joaquín Viola va afavorir l'acostament de l'Ajuntament a les forces democràtiques i al moviment veïnal.

L'alcalde, recorda Jordi Borja, va exposar la seva voluntat d'atorgar un caràcter de normalitat a les relacions entre el consistori i les forces polítiques de la ciutat, al principi encara il·legals. Es va crear la Comissió de Bon Govern per fer un seguiment de la gestió municipal, que va donar com a principal fruit l'elaboració del *Llibre Blanc* sobre l'estat de la ciutat, els dèficits existents i les prioritats d'actuació que facilitarien més endavant la negociació dels aspectes programàtics de l'anomenat *pacte de progrés*.

L'alcalde Socías es feu ajudar per uns pocs regidors i alguns delegats de servei, càrrecs de caràcter tècnic i designació directa, que tenien en comú el seu tarannà progressista. Joan Anton Solans, Antonio Figueruelo i Joan Angelet, entre d'altres, van continuar després amb el nou Ajuntament democràtic i, amb l'ajuda d'alguns funcionaris de confiança i uns quants treballadors contractats, van engegar un canvi d'imatge de les activitats municipals. La gestió de l'època de Socías va prendre com a prioritat la compra de sòl, per

1978. Cartell. 65 x 98 cm

1978. Cartell. 46 x 59 cm

1978. Cartell. 46 x 59 cm

tal de poder dur a terme més endavant la recuperació d'espais públics.

El marge de maniobra, tenint en compte els recursos disponibles, era més aviat escàs, de manera que van optar per fer veure la transformació que s'engegava a la ciutat com a preludi de les properes eleccions democràtiques, amb un canvi d'estil en les festes i les

celebracions populars fins llavors caracteritzades pel seu to solemne i oficial, al temps que es recuperaven les antigues tradicions.

Les festes de la Mercè, la nit de Sant Joan i les celebracions de Nadal i Carnestoltes, des de l'Ajuntament i de la mà d'Elisa Lumbreras, van establir un nou model que s'ha mantingut durant molt de temps.

Cabaret Garfi d'Or

Faltava poc per a les primeres eleccions municipals democràtiques. L'Ajuntament, presidit per l'alcalde Socías, començava a recuperar la cultura i les imatges que el franquisme havia esborrat. Entre elles, les produïdes per la gran generació de dibuixants i il·lustradors de principis de segle. L'oferta de cabaret dins les Festes de la Mercè donava un toc de desmitificació i escàndol a unes festes tradicionalment serioses i oficials. Com a fons del cartell, apareix el teló-cortina de Junceda, i la imatge central és la il·lustració d'un personatge, a la manera del cabaret berlinès dels anys trenta. La Cúpula Venus va utilitzar aquesta imatge com a marca de la casa, mentre va durar la seva activitat a les Rambles de Barcelona. La tipografia està situada en un suport autònom a l'estil de la tradicional publicitat de teatre. És un cartell dins el cartell.

1978. Cartell. 46 x 59 cm

1980. Cartell. 48 x 68 cm

1980. Cartell. 48 x 68 cm

1980. Cartell. 36 x 50 cm

La Generalitat provisional

1977-1980

L'any 1977 fou decisiu en el procés de transició democràtica.

L'11 de setembre un milió de ciutadans es van manifestar a Barcelona per reclamar la restauració de la Generalitat i del seu president. Un decret llei va nomenar president a Josep Tarradellas, que va arribar a la ciutat el 23 d'octubre per pronunciar el seu famós «Ja sóc aquí!».

Es va crear el Consell Executiu de la Generalitat provisional, amb la participació de tots els partits polítics que tenien representació parlamentària. Les primeres passes de la nova administració, amb poques competències i menys pressupost, es van caracteritzar per les fortes divergències de criteri. Nostres vam viure de ben a prop aquestes discrepàncies, perquè un dels conflictes importants el va generar la campanya d'informació sobre el control de natalitat, promoguda des del Departament de Sanitat, que dirigia Ramón Espasa, i realitzada al nostre estudi conjuntament amb Jaume Bach. Segons el mateix Espasa, «en el si del Consell Executiu també es va prendre, després d'un debat intens, l'opció del Decret del Bilingüisme que més endavant es transformaria en la Llei de Normalització Lingüística». El cartell *Català a l'escola*, que vam fer el 1980, estava patrocinat pel Departament d'Ensenyament de la Generalitat i l'Ajuntament de Barcelona.

El cartell *Busco mare* és un dels que integraven la campanya sobre planificació familiar, encarregada pel departament de sanitat i assistència social del nou govern de la Generalitat de Catalunya, que vam realitzar conjuntament amb Jaume Bach. En la campanya, és el nen desitjat qui busca una mare que acompleixi les recomanacions de l'OMS. Aquest canvi en l'emissor del missatge, el fill en lloc de la mare, donava a la campanya un aire de tendresa i

familiaritat, remarcant pel to naïf del brodat, que no va evitar, però, que fos prohibida, acusada de proabortista per l'Església i els sectors més conservadors de la societat. La prohibició es va aixecar gràcies a la pressió dels moviments feministes que, amb la complicitat del Departament de Sanitat, van emmagatzemar tots els cartells per evitar-ne la destrucció, mentre s'arreglava la situació, fet que es va produir una setmana després.

1980. Cartell. 48 x 68 cm

1979. Programa de mà

1979. Cartell. 66 x 50 cm

1979. Cartell. 42 x 60 cm

1979. Cartell. 44 x 54 cm

Barcelona. Imatges de la democràcia (1)

1979-1983

El 19 d'abril de 1979 Josep Tarradellas presideix, al Saló de Cent, l'acte solemne de presa de possessió dels regidors electes de l'Ajuntament de Barcelona. A les eleccions, el PSC i el PSUC havien arrasat a Catalunya. Junts reunien el 47 per cent dels vots i van ocupar les alcaldies de les principals ciutats catalanes. Narcís Serra, el candidat socialista, és escollit alcalde amb el suport del PSUC, ERC i CIU, que constitueixen l'anomenat *Pacte de Progrés* per governar els primers anys de l'Ajuntament democràtic de la ciutat.

La proximitat de les festes de la Mercè va obligar a recuperar imatges –com el fragment del cartell de Francesc Galí de 1929, amb el qual es volia estendre un pont entre la legalitat republicana i la nova situació democràtica–, improvisant actes que s'instal·larien durant molts anys en la tradició de les festes, com la Cursa Atlètica de la Mercè, que va arrelar molt entre els barcelonins. Al cartell, la Dama del Paraigües exercia amb dignitat el paper de símbol de la feminització d'un esport tradicionalment masculí. També es va engegar la recuperació democràtica d'espais, com ara el Liceu, on Lluís Llach, en un recital històric que escandalitzà alguns, va interpretar les seves emblemàtiques cançons antifranquistes.

Les relacions que havíem mantingut durant anys amb el moviment associatiu van fer

Som al 1979 i el Liceu, temple de la burgesia barcelonina, perd la seva dedicació exclusiva a l'òpera i la música simfònica i cedeix el seu espai històric a Lluís Llach, cantautor i intèrpret de la Nova Cançó, amb el suport de l'Ajuntament de Barcelona. Allí, malgrat l'escàndol d'alguns, interpreta les seves cançons antifranquistes emblemàtiques.

El cartell, sobre el fons d'una il·lustració de les llotges del liceu, situa a Llach en primer pla, seguint l'estètica modernista que recorda les escultures existents a la boca de l'escenari del Palau de la Música. Unifica en una sola imatge el Liceu i el Palau, els dos centres de la música culta de Catalunya.

1979. Cartell. 46 x 68 cm

1980. Programa troquelat

1981. Cartell. 44 x 63 cm

1981. Cartell. 40 x 30 cm

1983. Cartell. 63,5 x 30 cm

que, de manera natural, ens encarreguessin alguns dels dissenys d'aquesta època. Enric Truñó i Lolo Ibern, en l'àrea d'esports, i Rafael Pradas i Joan Anton Benach, en cultura, iniciaren una relació professional amb nosaltres que s'allargaria quatre anys.

El disseny gràfic era una activitat emergent. La major part dels professionals es dedicaven a la publicitat, sense cap experiència en la comunicació institucional. Això va facilitar que nosaltres ens especialitzéssim en allò que després s'ha anomenat *disseny d'utilitat pública*.

Els nous alcaldes i regidors es van trobar amb uns ajuntaments arruïnats i unes ciutats amb greus dèficits en infraestructures. Aquesta situació precària de les hisendes municipals va obligar a fer un esforç d'imaginació per visualitzar el canvi democràtic. Així, es van recuperar velles tradicions, buscant-ne els orígens més lúdics i el caràcter inicial de celebració dels cicles de la natura, sense les connotacions religioses excessives que el franquisme els havia atribuït. A Barcelona, el Nadal es representava amb la recuperació de la Carassa, un cap de cartró d'aspecte ferotge que penjava de l'orgue de la catedral i que treia per la boca caramels per als nens. La festa de les Pasquïetes recuperava la tradició de les caramelles a la ciutat, i l'exposició sobre les mones i l'ou de Pàsqua feia referència a la primavera i al principi de la vida.

El Palau de la Virreina, en ple centre de Barcelona i abans de la seva transformació el 1984, va permetre organitzar petites exposicions de poc cost però de gran difusió.

Per anunciar una exposició de joguines antigues s'utilitza el recurs del canvi d'escala, seleccionant un element tan simple, humil i petit com una baldufa i transformant-lo en quelcom gran, monumental i important. Un desig de jugar amb la simplicitat, d'alterar les maneres de veure, buscant la complicitat de l'espectador en la transgressió. La il·lustració, realitzada amb aerògraf, reforça la vinculació

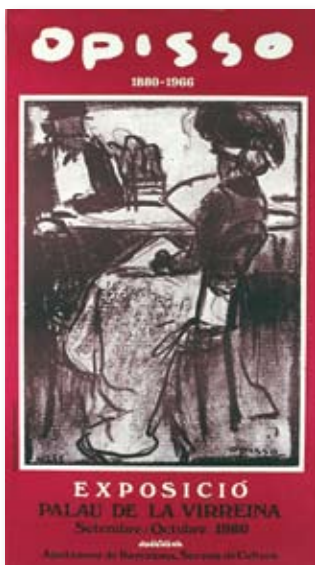
del cartell amb el moviment pop de finals dels anys setanta. El text, situat en una etiqueta lligada a la baldufa, la singularitza i la dota de personalitat pròpia. La signatura de l'organitzador de l'exposició, l'Ajuntament de Barcelona, és purament tipogràfica. No ha començat encara l'era dels logotips i la invasió de les «gallines» en la publicitat institucional.

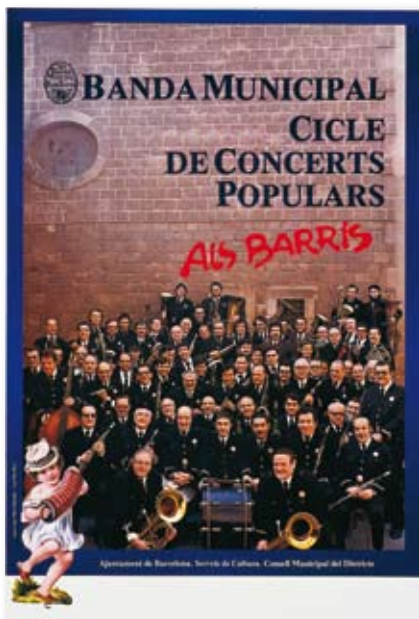
1980. Cartell. 43 x 63 cm

1981. Cartell. 48 x 68 cm / 33 x 47,5 cm

1980. Cartell. 38 x 68 cm

1980. Cartell. 48 x 68 cm

La dedicada a Opisso, basada en les obres d'aquest autor que hi havia als arxius i els museus municipals, o *El joc i les joguines*, amb l'aportació de col·leccionistes particulars, foren alguns exemples als quals vam donar imatge. La baldufa del nostre cartell, realitzat amb aerògraf, fa servir el canvi d'escala en una clara referència a Claes Oldenburg i a les seves escultures gegants d'objectes quotidians.

Es viuen uns anys d'il·lusió i d'optimisme. La música surt al carrer. Apareixen grups i festivals i es ret homenatge a vells mites, com el dedicat a Antonio Machín que va organitzar una comissió ciutadana amb el suport de l'Ajuntament. La Banda municipal, que arrossegava una existència basada només en desfilades i commemoracions, baixa als barris i organitza concerts populars. És difícil recordar unes sessions fotogràfiques tan divertides com les que es van fer per al cartell amb Pau Oliva.

A la rebotiga del local del PSUC del Poble Sec assajava un grup de joves músics. El seu primer concert públic el van fer durant la presentació del programa per a les eleccions municipals de 1979. De manera natural es va passar del *suc* a la *salsa*. La imatge per identificar el grup, basada en la típica ampolla de *ketchup* seguint l'estètica del moviment pop, s'ha instal·lat en l'imaginari popular.

La Roda d'Espectacles era una entitat que coordinava grups d'animació infantil que actuaven a barris de Barcelona des de finals dels anys setanta. Amb el nom de *Tamborinada* organitzaven, cada primavera, un gran

La Salseta del Poble Sec

La imatge per identificar el grup que assajava a la rebotiga del local del PSUC es va basar en la típica ampolla de salsa *ketchup*, seguint l'estètica del moviment pop que utilitzava objectes familiars de la vida diària, com a reacció contra la mitificació excessiva d'allò seriós i transcendent. La tipografia s'incorpora a l'etiqueta i fa una mímesis amb l'original. La música sona al cartell a través de les notes que formen la trama de fons. Per aconseguir la intensitat i lluminositat dels colors, el cartell es va imprimir amb quatre tintes directes. Les trames es van usar a la manera dels còmics.

El grup ha mantingut un gran nivell de popularitat i el 2004 va celebrar el seu 25 aniversari amb un *remake* del cartell original.

1979. Cartell. 34 x 99 cm

1982. Cartell. 62 x 45 cm

1982. Cartell. 68 x 32 cm

1982. Cartell. 38 x 98 cm

festival infantil que reunia a milers de nens de la ciutat. Al nostre estudi vam fer alguns dels cartells que convocaven a la festa, fent servir il·lustracions d'estils diversos però donant sempre prioritat al color. El del 1981 va rebre influències dels il·lustradors infantils francesos del moment, i el del 1982 respirava un aire noucentista a la manera de Torné i Esquiús.

El 24 d'abril de 1980, el Parlament de Catalunya va escollir Jordi Pujol com a president de la Generalitat. CiU havia guanyat contra tot pronòstic les eleccions, amb 43 escons davant dels 33 del PSC i els 25 del PSUC. Segons Tarradellas, «hi havia dos homes a Catalunya que no dormien. Un per por a no ser president de la Generalitat; l'altre per por a ser president de la Generalitat». El primer era Jordi Pujol. El segon, Joan Reventós.

El 23 de febrer de 1981 es produeix l'intent fracassat de cop d'estat i, poc després, l'assalt al Banco Central. En aquells moments, amb una societat commocionada per aquests successos, Narcís Serra demana el suport del rei a la candidatura de Barcelona per als Jocs Olímpics de 1992. Al cap de poc, el PSOE guanya les eleccions generals per majoria absoluta i Felipe González crida Narcís Serra a Madrid per presidir el ministeri de Defensa. A Barcelona el substitueix Pasqual Maragall com a alcalde de la ciutat.

Comencen les campanyes ciutadanes que reivindiquen el carril bici. El mes de maig, l'Ajuntament organitza la Festa de la Bicicleta, que visualitza el suport popular de la iniciativa i inaugura un llarg procés, que acaba

amb la creació del *bicing* i la utilització massiva d'aquest vehicle com a mitjà de transport alternatiu. El nostre cartell, basat en la paraula BICICLETA contra un cel net i blau realitzat amb tintes directes, donava suport a la iniciativa i volia ser una crida a tenir una ciutat més ecològica.

El 1982, l'Àrea de Cultura va crear una comissió per impulsar el procés de divulgació, reforma i modernització dels museus de Barcelona. El Servei de Difusió Cultural de Museus, creat un any enrere, ens va encarregar un cartell per difondre'ls a les escoles. Els protagonistes són els nens que, reflectits al quadre, són actors i alhora receptors de l'obra artística. La fotografia de Pau Oliva juga amb l'ambigüitat del davant i el darrere del mirall, que transforma el grup d'espectadors en l'objecte exposat.

«Picasso i Barcelona», una exposició realitzada al Palau Meca amb motiu del centenari del naixement del pintor, va servir per emprendre un ambiciós programa de reformes al museu. Al cartell, vam posar un autoretrat del pintor en la seva etapa de contertulià dels Quatre Gats de Barcelona.

A principis dels anys vuitanta, els museus barcelonins tenien molt poca aflluència de visitants i una existència lànguida. Calia relançar-los, fer-los visibles. Vam dissenyar un cartell per a cada museu, unificant l'estructura de tots per crear-ne una col·lecció. La part central del cartell l'ocupava una fotografia d'alguna peça representativa, amb un enquadrament molt proper que destacava la textura i les qualitats de l'objecte. En la part

1981. Cartell. 46 x 69 cm

1982. Cartell. 48 x 68 cm

1982. Cartell. 68 x 95 cm / 33 x 46,5 cm

1981. Col·lecció de 7 cartells. 41 x 69 cm
Fotografies: Català-Roca i Josep Gri

de dalt, el nom del museu anava acompanyat d'una breu explicació del seu contingut.

El 1983, Pasqual Maragall fou escollit alcalde i va formar govern amb el PSUC. Joan Anton Benach, crític teatral, fou nomenat coordinador de l'Àrea de Cultura i, amb Rafael Pradas primer i Maria Aurèlia Campmany després, van programar obres que, des de l'Ajuntament, poguessin obrir noves portes al teatre. El cartell de *La història del soldat* d'Igor Stravinsky volia ser una al·legoria de la lluita de la ciutat i les seves institucions amb els propietaris del Liceu per democratitzar-ne la gestió.

Peter Brook buscava un espai per representar la seva versió de l'òpera *Carmen*. Quan va veure les naus dels magatzems municipals al recinte de l'antic Mercat de les Flors, es va entusiasmar. Era un espai infrautilitzat i de gran qualitat arquitectònica, construït per a l'Exposició del 1929 i reivindicat des del 1977 per l'Associació de Veïns del Poble Sec com a equipament cultural. La representació de l'obra va marcar el començament de la Ciutat del Teatre, a la qual es va incorporar després el Teatre Lliure i la nova seu de l'Institut del Teatre.

El 1982, Barcelona havia començat el procés que portaria quatre anys després a l'adjudicació a la ciutat de l'organització dels Jocs Olímpics de 1992. L'Ajuntament va encetar la campanya «L'esport de l'estiu», en tant que la Cursa de la Mercè va fer la seva quarta edició, però tots els actes esportius tenien ja una meta: 1992.

A més de la tasca dels serveis municipals en matèria de sanitat, calia abordar nous

La tragèdia de Carmen

Peter Brook arriba a Barcelona per representar la seva versió de l'òpera *Carmen*. La imatge del cartell se centra en la reixa d'una vella ciutat espanyola. *Carmen*, el títol de l'òpera, escrit a la manera d'un *graffiti*, sobre la paret malmesa de la façana sevillana, creava la sensació de dramatisme que buscàvem, i encaixava amb l'espai on es representava. Els crèdits de l'obra es van desplaçar a una tira vertical en un extrem del cartell. D'aquesta manera s'emfatitzava la imatge central, extreta d'una foto en blanc i negre, molt cremada i solaritzada amb tècniques fotogràfiques. Es va realitzar una segona versió, en format apaïsat i dues tintes, per a la seva difusió massiva per Barcelona.

1983. Cartell. 49,5 x 65 cm / 66 x 99 cm

1983. Cartell. 99 x 41 cm

1982. Cartell. 59 x 48 cm

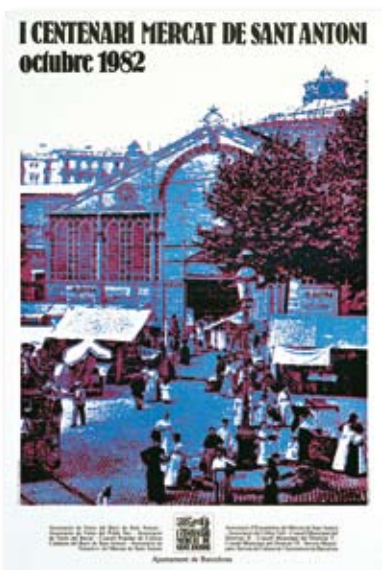
1982. Cartell. 60 x 42 cm

1982. Cartell. 44 x 28 cm

1983. Cartell. 44 x 28 cm

1982. Cartell. 43 x 64 cm

aspectes, com la qualitat de la salut pública i el medi ambient. D'aquesta època són dos cartells que vam fer a l'estudi. En el primer, de 1982, en el marc del pla de descontaminació atmosfèrica, es cridava a la revisió de les instal·lacions domèstiques de combustió. El segon, de 1983, mirava de conscienciar els amos de gossos respecte a les deposicions, que s'havien convertit en un problema sanitari. En ambdós casos, la paraula BARCELONA ocupava tota l'amplada del cartell i començava a funcionar com a imatge de marca.

El 1982, el Mercat de Sant Antoni celebrava el seu primer centenari. Una comissió ciutadana, presidida per Avelí Artís Tísner i que comptava amb el suport de l'Ajuntament de Barcelona, ens va encarregar la imatge per commemorar-ho. Per al disseny del logotip vam emprar una imatge procedent de la senyalització vial de l'època i, tant per al cartell com per al programa, velles fotografies trobades als arxius municipals.

Amb la feina que vam fer per a la Mercè'83 volíem reflectir un nou estil de festa major, participatiu i multitudinari. Al programa, basat en fotografies de Colita, els gegants, els capgrossos i les criatures fantàstiques es barregen de manera natural amb els ciutadans de Barcelona.

La Mostra de Cuina Barcelonina esdevingué un dels actes més populars de les festes. El nostre cartell centrava el protagonisme en els cuiners, figures llavors emergents del *star system* i després convertides en gurus i alquimistes de la cuina.

III Mostra de Cuina Barcelonina

A la Mostra de Cuina Barcelonina, els principals restaurants proposaven menús de degustació, a les parades instal·lades als carrers de la ciutat.

El cartell centra el protagonisme en els cuiners, que tenen de fons els quadres d'unes estovalles a la manera de les rajoles de la cuina. El blanc dels seus vestits es dissol amb el fons i serveix de suport al text. Les tres tintes directes cedeixen el protagonisme al blanc, produint una sensació d'asèpsia i netedat més en la línia de les actuals cuines-laboratori que de la cuina de l'àvia.

1983. Cartell. 41 x 64 cm

1983. Programa. 21 x 15 cm

Programa de la Mercè 1983

L'any 1983 Barcelona havia deixat enrere els anys foscos de la dictadura i havia consolidat un nou estil de Festa Major. «No sempre Barcelona ha estat assenyada i justa, no sempre ha gaudit de festes, però avui tenim tots, malgrat penes i entrebancs, la certesa que construïm un futur millor que el nostre passat i, fins i tot que el nostre present». Aquest optimisme en el futur queda reflectit en el programa, on els gegants i capgrossos es barregen de manera natural amb els ciutadans de Barcelona per aprofitar una festa que és de tots.

1984. Cartell. 65,5 x 49 cm

1986. Cartell. 69 x 98 cm / 33 x 47 cm

1984. Cartell. 86 x 60 cm

1985. Cartell. 48 x 68 cm

Barcelona. Imatges de la democràcia (2)

1984-1991

L'abril de 1984, Jordi Pujol guanyà per majoria absoluta les segones eleccions autonòmiques catalanes, amb un 46 per cent dels vots. A Barcelona es consolidava el repartiment de poder: l'esquerra governava l'Ajuntament i el centredreta, la Generalitat.

Apareixen els primers centres cívics, i el seu model de gestió provoca forts debats amb les entitats ciutadanes, que demanen un protagonisme més gran en l'oferta de serveis. L'Ajuntament organitza els Tallers de Formació Teatral i els cicles municipals de teatre infantil. Al nostre cartell *Actuem a Barcelona*, els braços i les mans en blanc sobre fons negre condueixen al rostre-màscara infantil en l'actitud clàssica del teatre del mim.

El 1984 vam fer un cartell per a la Roda d'Espectacles al Carrer, que van fer servir durant molts anys com a imatge de marca i suport per anunciar les seves activitats. Dos anys després, el cometa Halley fou un fenomen molt popular i la Tamborinada va decidir enviar-li des del seu cartell un globus amb forma de cor per desitjar-li un bon viatge.

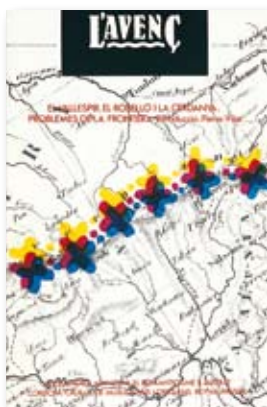
L'International Council of Museums, coincidint amb l'aprovació del Pla de Museus Municipals, va organitzar la seva conferència anual a Barcelona per analitzar les relacions entre els museus, la pedagogia i l'educació. Al nostre cartell es dibuixa, sobre una gran

El debat sobre el reglament de participació en el govern de la ciutat estava en un moment àlgid. Apareixen els primers centres cívics i el seu model de gestió va ser objecte de forts debats amb les entitats ciutadanes, que pressionaven per aconseguir una autonomia que poques vegades assolien. El resultat generalment acabava en ofertes de serveis com el del cartell

i una ambigua cogestió dels centres. «Actuem a Barcelona» era una oferta de tallers de formació teatral, en centres cívics i escoles, dirigida a un públic infantil i juvenil. El text col·locat en vertical al marge esquerre del cartell deixa tot el protagonisme als braços i les mans en blanc sobre fons negre, que condueixen al rostre infantil.

1984. Cartell. 50 x 65 cm

taca negra que suggereix una pissarra, una gran M gestual tractada amb una barreja de colors que fa pensar en la diversitat i la complexitat del món dels museus.

El cartell de la VI Mostra de Cuina Barcelonina feia protagonistes els productes. La cuina mediterrània i la cuina de mercat eren valors en alça. La il·lustració es va fer amb un tractament basat en el *pop-art*, i el conjunt es va encunyar per accentuar la sensació d'objecte més enllà del cartell.

L'*Avenç*, la mítica revista d'Història, amb un disseny esplèndid, abordava una etapa nova més adaptada a les circumstàncies que vivia el país. Dissenyar cada mes la portada, en molt pocs dies i amb un tema sempre diferent, fou un exercici apassionant que va durar al voltant de tres anys.

Davant de la possibilitat que la ciutat fos nominada seu dels Jocs Olímpics de 1992, es va engegar un procés de recuperació de la façana marítima que va començar amb l'enderrocament dels magatzems del port (els *tinglados*) i va continuar amb la urbanització del Moll de la Fusta. Per reforçar el projecte es van organitzar visites escolars que ensenyaven als nens el port i la façana marítima de la ciutat. Barcelona redescobria el mar després de molts anys de girar-li l'esquena.

Comencen a funcionar quatre centres nous de serveis socials a l'Eixample, Les Corts, Gràcia i Sarrià i se'n consolida el procés de descentralització. El cartell del centre de Les Corts intentava explicar-ne gràficament la filosofia.

La Diputació de Barcelona gestionava una extensa xarxa de museus d'importància, di-

1985. Cobertes. 21,5 x 27 cm

*VI Mostra de cuina
Barcelonina*

En contrast amb el cartell de 1983, que donava protagonisme als cuiners, el de 1985 posa l'èmfasi en els productes. El cartell podria tenir les seves arrels en els bodegons del renaixement, amb un tractament d'art pop a la manera dels *still-lives* de Roy Liechtenstein.

Un gruixut perfil negre delimita els diferents colors sense ombres ni degradats.

Els textos i logotips estan situats sobre cartel·les simulant la iconografia dels mercats, remarcant la seva estètica pop. El conjunt està encunyat per accentuar la sensació d'objecte.

1985. Cartell troquelat. 65 x 48 cm

Barcelona i la mar

Barcelona va iniciar un procés de recuperació de la seva façana marítima.

Al cartell, la paraula *Barcelona*, una imatge de marca que calia potenciar, apareix en un cel de matinada. El cel contrasta amb el perfil a contrallum del mar i la ciutat, que al seu torn suporta en negatiu el text.

1985. Cartell. 68 x 42 cm

1985. Cartell. 68 x 41 cm

1986. Cartell. 50 x 65 cm

1987. Cartell. 45 x 70 cm

1987. Llibre. 21,5 x 28 cm

mensions i localització molt diverses. Feia falta una normativa que permetés la identificació de tot el conjunt sense afectar l'autonomia de cada un d'ells, però la nostra proposta no aconseguí imposar-se als protagonismes de les diferents administracions locals i tingué una existència efímera.

L'Escola d'Estiu que organitzava el Patronat Flor de Maig de la Diputació de Barcelona era un punt de trobada, una referència periòdica per als educadors especialitzats. Durant aquelles jornades es podia aprendre, debatre, compartir sobre els temes del programa, com també elaborar orientacions per al conjunt d'agents que intervenen en el teixit social. Nosaltres vam fer els cartells dels anys 1985 i 1987.

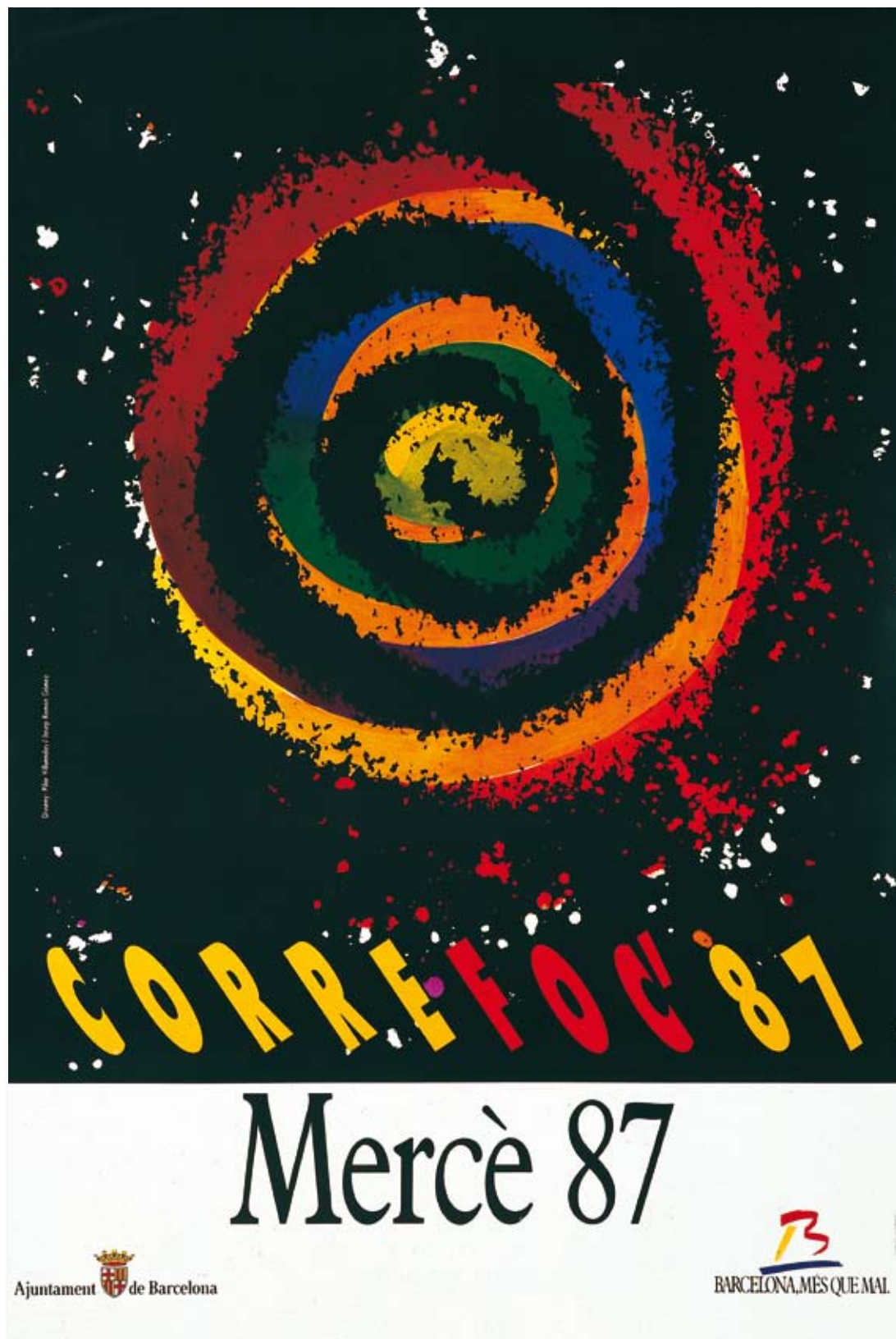
El juny de 1987, Pasqual Maragall, amb el suport d'IC, va renovar el seu càrrec d'alcalde de Barcelona guanyant a Josep M. Cullerl, de CiU.

El mes de setembre, el Correfoc, l'espectacle més popular de les festes de la Mercè, recuperava el foc com a element festiu. El cartell de 1987 el vam resoldre amb la il·lustració de la roda de foc dels grups de diables que s'estaven creant per tots els barris de Barcelona.

Al recinte de la Casa de la Caritat es va celebrar una trobada internacional d'artistes, organitzada per l'escultor Anthony Caro. Fou el començament d'un procés que un any després va propiciar la creació del Consorci del Centre de Cultura Contemporània, integrat per la Diputació i l'Ajuntament de Barcelona. El catàleg recollia les obres realitzades

La revaloració del foc com a element festiu i la recuperació del bestiari tradicional, que com el drac, l'àliga i la mulassa, havien pràcticament desaparegut de Barcelona, van ser l'eix del Correfoc, l'espectacle de carrer més popular

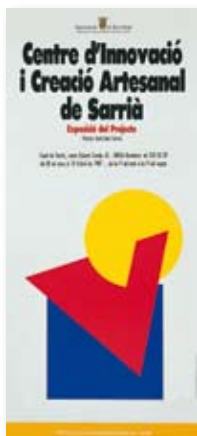
de les Festes de la Mercè. L'any 1987 ens van encarregar el disseny del cartell, resolt amb la il·lustració de la clàssica roda de foc d'una colla de diables de la ciutat.

1987. Cartell. 65 x 98 cm

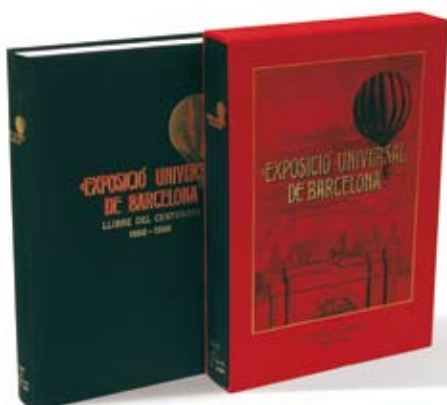
1987. Llibre. 22 x 29,5 cm

1987. Cartells. 29 x 63 cm

1988. Cartells. 24 x 47 cm

1988. Llibre. 25 x 35 cm

durant la setmana que va durar la trobada, la majoria de les quals van romandre com a fons per al futur Museu d'Art Contemporani (MACBA).

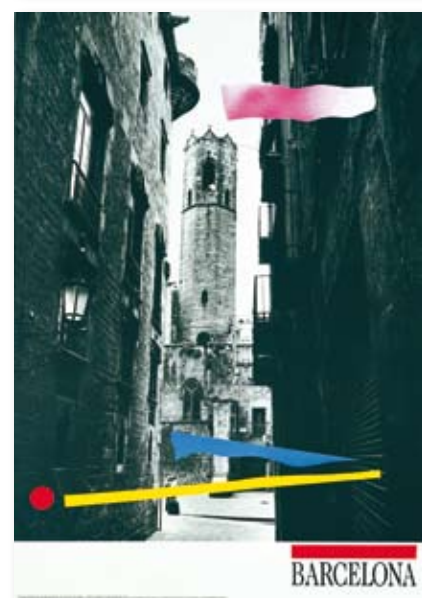
La publicació *Els transports a l'àrea de Barcelona*, editada per l'Avenç, és un recorregut per l'evolució del transport col·lectiu a la ciutat, des de les primeres diligències fins a l'ús generalitzat de la xarxa de metro i autobusos urbans. El disseny del llibre fou el principi de la nostra col·laboració amb TMB, que es prolongà fins al 2003 i tingué com a fruit el disseny de més d'un centenar de models de bitllets, passis i abonaments de transport urbà.

El Fons Social Europeu fou un instrument de la Comunitat Econòmica Europea creat per contribuir a la lluita contra l'atur i millorar les expectatives d'ocupació, en especial de les persones amb menys possibilitats de trobar feina. El Fons duia a terme accions i projectes de formació amb l'objectiu de millorar l'ocupació i l'economia local. El 1987 ens van encarregar el disseny d'una línia de cartells i publicacions.

El cartell que vam fer el 1988 per a la Diputació de Barcelona convocava a unes jornades destinades a posar en comú la seva política de museus amb la de les diferents administracions locals, per tal d'unificar i clarificar-ne la gestió. Es va intentar implantar la imatge dissenyada dos anys enrere, però no es va aconseguir del tot, malgrat haver preparat una col·lecció àmplia de cartells, com el dissenyat per al Museu Marítim de Barcelona.

El 1988 va commemorar-se el centenari de l'Exposició Universal de Barcelona, celebrada al parc de la Ciutadella. En el llibre *Història de Catalunya*, dirigit per Pierre Vilar i editat per Edicions 62, Josep Termes escriu: «Un dels grans esdeveniments de l'època fou l'Exposició Universal de Barcelona [...] En certa manera podem dir que l'Exposició no fou gran cosa, però significà l'obertura de Barcelona a Europa». El llibre sobre l'Exposició fou una obra col·lectiva, escrita i coordinada per Ramon Grau i Marina López i editada per l'Avenç. Nosaltres recordem aquell calorós agost de l'any 1998, veient el parc de la Ciutadella des de la terrassa de l'estudi, maquetant i dissenyant aquell llibre, sense mitjans informàtics i en molt poc temps, com una experiència apassionant.

El Patronat de Turisme ens va encarregar una col·lecció de cartells que es distribuïrien a fires i convencions per promocionar la ciutat. Es volia fugir de les postals típiques a tot color característiques de la propaganda turística. Vam basar la col·lecció en fotografies en blanc i negre realitzades per la fotògrafa

1988. Col·lecció de cartells. 45,5 x 67 cm / 30 x 45 cm
Fotografies: Colita

1988. Col·lecció de cartells. 67 x 45,5 cm / 45 x 30 cm. Fotografies: Colita

1989. Cartell. 28 x 68 cm

1989. Cartell. 68 x 98 cm / 33 x 47 cm

1990. Cartell. 50 x 70 cm

Colita, sobre les quals imprimíem taques i signes de diferents colors i formes, per donar un toc de modernitat al conjunt.

L'Àrea d'Educació de l'Ajuntament convocava el premi «Barcelona a l'escola» amb l'objectiu de recollir i difondre activitats escolars relacionades amb el coneixement de la ciutat. Margarita i Alicia, les nostres filles en edat escolar en aquell moment, van cedir la seva imatge per a la segona i tercera edició dels premis.

La projecció exterior de Catalunya era un tema que preocupava molt des del principi del seu mandat com a president de la Generalitat a Jordi Pujol, que confessava la seva admiració pel model suec de democràcia. A finals de l'any 1989, en ple procés de preparació dels Jocs Olímpics, la imatge de Barcelona es projectava internacionalment amb més força que la de Catalunya. De manera que la Generalitat decidí organitzar *Catalansk Var* (primavera catalana), un festival que va tenir lloc a les principals ciutats sueques per fer conèixer la cultura i la realitat catalanes. Al nostre cartell, una potent rosella vermella sobre fons groc i amb quatre pistils suggeria alhora la primavera i la bandera catalana.

El 1990 es va celebrar a Barcelona el I Congrés de Ciutats Educadores, destinat a fomentar un debat sobre l'educació, aprovant una carta de vint principis vinculants, a través d'experiències realitzades a diferents ciutats del món. Hi van participar seixanta-tres ciutats de vint-i-un països. La imatge del cartell, que volia sintetitzar aquests principis, ha tingut un llarg recorregut i encara avui identifica aquest col·lectiu de ciutats.

Katalansk Vår (primavera catalana), va ser un festival per fer conèixer la cultura catalana a Suècia. Es van programar presentacions, seminaris i exposicions a les principals ciutats sueques. Ens van encarregar el disseny de la identitat gràfica de la campanya i les seves aplicacions. Vam donar tot el protagonisme a una gran taca vermella, amb quatre pistils al seu interior, aplicada sobre un fons groc intens. El conjunt simbolitzava una bandera

catalana en forma de rosella, símbol de la primavera, cercant una immediatesa expressiva i creant l'emoció i les sensacions per sobre de l'ortodòxia dels detalls. La tipografia del títol, en gruix extra bold, col·locada en diagonal per sobre d'una pastilla de color blau, generava el centre de gravetat de tot el conjunt. Els colors, encara que combinats lliurement, es fixaven en la ment de manera subliminal: vermell i groc com Catalunya, blau i groc com Suècia.

1989. Cartell. 68 x 98 cm / 48 x 68 cm

1990. Publicació. 21 x 29 cm

1990. Cartell. 48 x 68 cm

1990. Cartell. 23 x 44 cm

Un dels objectius de l'Ajuntament, compartit amb les entitats ciutadanes, era reforçar la societat civil consolidant una nova relació entre la ciutat i els moviments socials. Es va fer una guia que recollia les entitats i associacions de gent gran als barris de Barcelona, i hi anunciava els serveis que prestaven.

Un estel de Nadal, construït amb caràcters tipogràfic, s'expandeix per la nit de la Zona Franca, es reproduceix i es multiplica en forma de petites llums multicolors, fins crear la màgia que la llegenda atribueix a la festa.

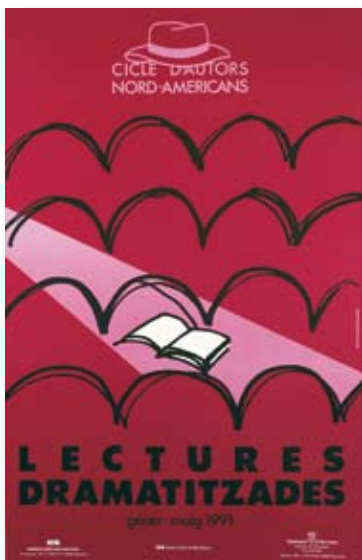
Per al cartell i el logotip de la IV Fira Internacional del Llibre Feminista vam fer servir la imatge d'un llibre obert amb una boca femenina sobre la portada. Preteníem suggerir el paper de la dona no només com a lectora sinó també com a creadora.

El 1991, Barcelona està en plena eufòria preolímpica. Les inauguracions se succeeixen i la ciutat comença a creure's que els Jocs Olímpics seran una realitat. Les grans inversions realitzades van donant el seu fruit i els ciutadans comencen a visualitzar un canvi històric a la seva ciutat. Pasqual Maragall torna a ser escollit alcalde el maig i renova el pacte PSC-IC. Per conèixer de primera mà els problemes reals de la ciutat, organitza estades a casa d'alguns veïns dels barris. Al Poble Sec es va instal·lar uns quants dies a casa nostra, al Paral·lel. L'habitació on va dormir es diu encara avui *l'habitació de Maragall*. Vam organitzar una trobada a casa amb amics del barri, i recordo un debat interessant i no sempre fàcil, ja que les entitats ciutadanes eren molt crítiques amb alguns aspectes del pro-

Cartell i logotip per a la IV Fira Internacional del Llibre Feminista que es va fer a Barcelona. El cartell utilitza el llibre obert amb la imatge de la dona, suggerida per la boca sobre la portada blanca, per mostrar-la no només com a lectora sinó també com a escriptora. Podem veure simultàniament el contingut i la forma. Se'n van fer dues versions.

1990. Cartell. 50 x 70 cm

1991. Cartell. 41 x 63 cm

1991. Cartell. 64 x 98 cm

cés olímpic. Finalment, vam acabar tots en una llotja d'El Molino, on el debat anterior continuà en termes una mica diferents...

Al Raval i a Ciutat Vella, els centres cívics, a més de dinamitzadors culturals, volien exercir un paper important en la cohesió social del barri. Vam dissenyar la marca corporativa i la senyalització interior del Pati Llimona, un palau medieval amb moltes restes romanes, i del centre cívic Drassanes, més modest.

La Casa Elizalde va organitzar un ampli programa cultural amb el nom genèric d'*Eixamplem*. El cinema, el teatre, la dansa, la música clàssica i el jazz van protagonitzar cicles temàtics i representacions. L'Institut d'Estudis Nord-americans també va organitzar allí, seguint un model molt de moda en aquells anys, un cicle de lectures dramatitzades d'autors nord-americans, a càrrec del TUB.

El desembre de 1991, l'Orquestra Simfònica del Vallès va organitzar el seu concert de Nadal al Palau de la Música, interpretant les obres més conegudes d'Offenbach, Lear,

1991. Logotips i senyalització

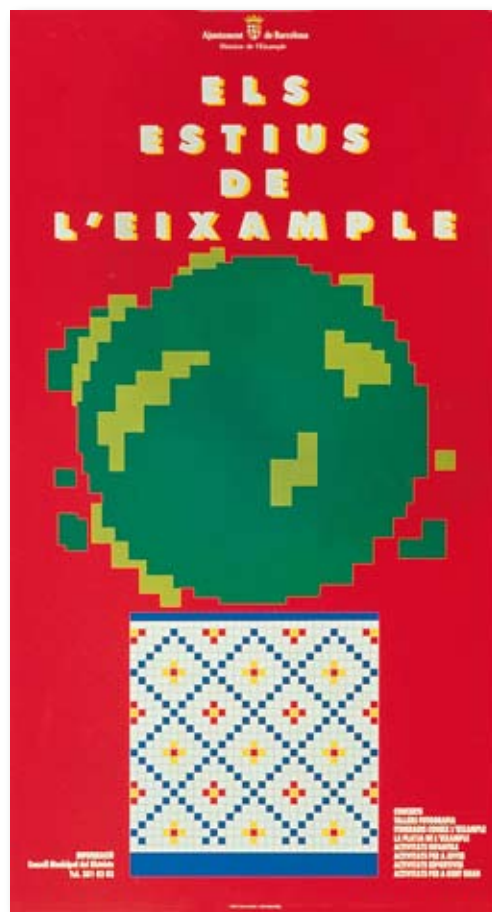
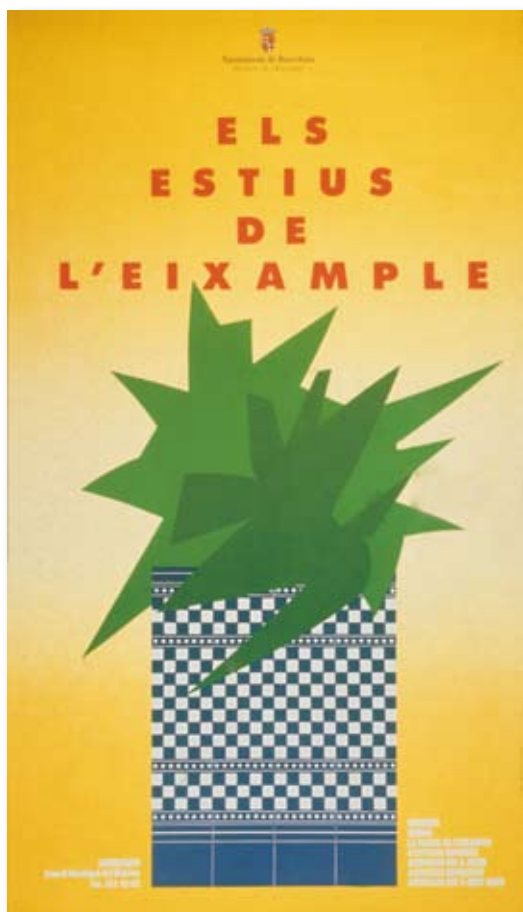
1991. Fulletons

Centres Cívics

Els primers deu anys del període democràtic van comportar un esforç important en la descentralització de la política cultural als barris, a través dels centres cívics. Especialment el Raval i Ciutat Vella volien ser centres dinamitzadors de l'activitat cultural i la cohesió social.

1991. Imatge corporativa

1989, 1990 i 1991. Cartells. 38 x 68 cm

Von Suppe i la família Strauss, seguint el model de les ciutats amb més tradició musical d'Europa. El cartell pretenia reflectir l'ambient romàntic i festiu d'aquest tipus de concerts.

Paral·lelament a l'acabament de les instal·lacions esportives, s'organitzaven nombroses activitats culturals. A l'Eixample, per exemple, l'Ajuntament ens va donar l'oportunitat poc habitual de dissenyar el cartell dels seus «estius» durant tres anys consecutius. Les tres peces volen transmetre l'ordre i la tranquil·litat d'una migdiada d'estiu en un pati de l'Eixample.

La Fonoteca de Música Tradicional de la Generalitat recopilava les melodies i els materials sonors propis de la cultura tradicional catalana, en clar perill d'extinció. Es tractava d'un patrimoni històric de valor excepcional, i

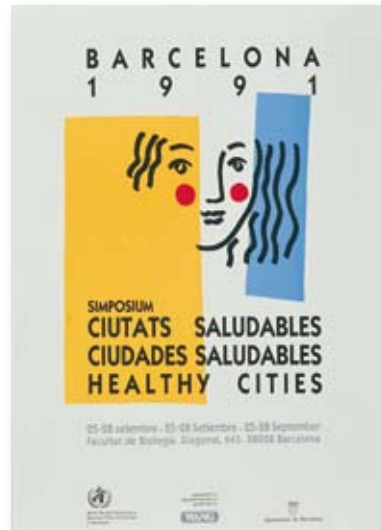
nosaltres vam dissenyar la col·lecció de discos i les publicacions que els acompanyaven. A través dels testimonis orals recollits, de les músiques i cançons recopilades i dels cicles de la naturalesa i els jocs infantils, vam descobrir un món antic i fascinant que havia deixat d'existir.

L'Àrea de Salut Pública de l'Ajuntament i l'Organització Mundial de la Salut van organitzar el simposium «Ciutats Saludables», una xarxa europea a la qual Barcelona s'havia incorporat el 1987. El simposium pretenia reflexionar sobre les estructures organitzatives de la salut pública per adaptar-les als entorns urbans nous i canviants.

La Cambra de Comerç de Barcelona i Barcelona Promoció van encarregar a diversos estudis de disseny una il·lustració per a una col·lecció de postals. La ciutat estava de moda i començava a actuar com a dinamitzadora del consum (campanya «Barcelona Shopping!»).

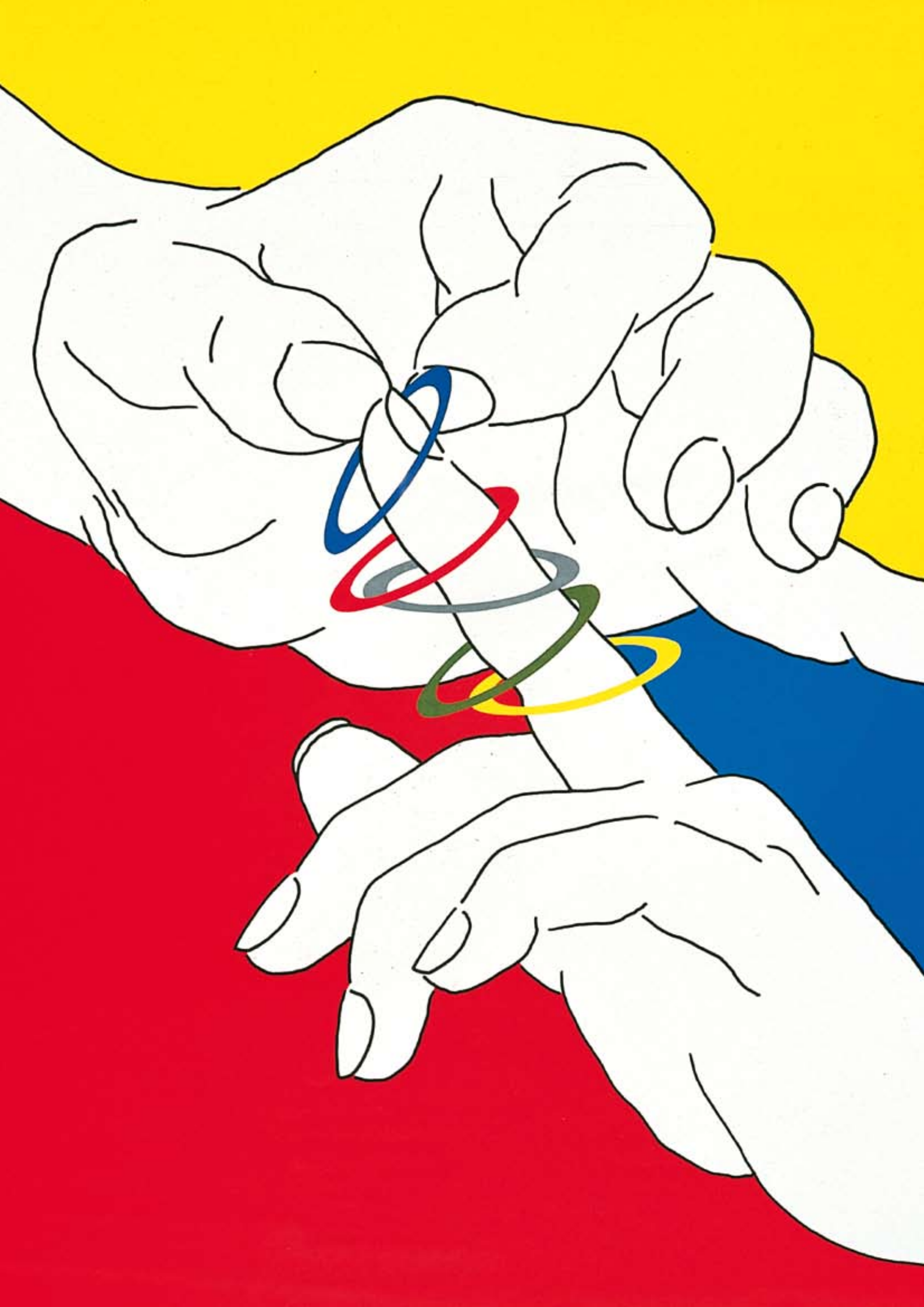
1991. LP i publicació. Logotips

1991. Cartell. 48 x 68 cm

1992. Postal. 15 x 10 cm

Cap als Jocs Olímpics

1988-1992

Hacia los Juegos Olímpicos. 1988-1992

En 1980, el patrimonio público deportivo de Barcelona se hallaba en unas condiciones lamentables: privatizado e infrautilizado o dependiente de estructuras federativas obsoletas, centradas únicamente (y con poco éxito) en la formación de deportistas para la alta competición. Por otra parte, las escuelas no tenían ni las instalaciones ni los presupuestos necesarios para poder incorporar la educación física a sus programas educativos.

Las organizaciones cívicas y populares, con la colaboración voluntaria de estudiantes de educación física, organizaron las Escuelas de Iniciación Deportiva, que consideraban el deporte como una práctica formativa y no competitiva. Se buscaron espacios alternativos, compatibles con otros usos, para paliar, provisionalmente, el gran déficit existente. La iniciativa, que nació en Poble Sec, se extendió a muchos barrios de Barcelona, hasta que el Ayuntamiento la incorporó a sus programas.

Tras la presentación en 1984 de la candidatura de la ciudad a los Juegos del 92, el deporte se convierte en una ilusión colectiva. Barcelona y las ciudades de su entorno metropolitano construyen y remodelan nuevas instalaciones; se abren patios de escuelas y espacios públicos; se organizan juegos escolares y colonias deportivas y se populari-

za el concepto de deporte para todos. El reconocimiento social y político de la práctica deportiva como un factor importante de la calidad de vida y como un derecho de todos los ciudadanos transformó las estructuras tradicionales del deporte e hizo aumentar el número de practicantes que no se integraban en los esquemas federativos pero participaban, masivamente o de manera individual, en las competiciones urbanas y populares.

El deporte había entrado a formar parte del imaginario de los barceloneses. Así, la organización de los Juegos del 92 pasó a ser un proyecto colectivo que sirvió para dar paso al mismo tiempo al acontecimiento deportivo, a la transformación de la ciudad y al conocimiento y la valoración de Barcelona en el mundo.

En el estudio, aprovechando nuestra experiencia con las Escuelas de Iniciación Deportiva y la labor realizada en las ciudades del cinturón metropolitano, empezamos a colaborar con la Asociación Catalana de Deporte para Todos (ACET), el Área de Deporte del Ayuntamiento de Barcelona y, finalmente, la empresa Anella Olímpica de Montjuïc (AOMSA) y el Comité Olímpico Barcelona'92 (COOB'92).

Towards the Olympic Games. 1988-1992

In 1980, the Barcelona public sports infrastructure was in a deplorable state. Privatised and underutilised or dependent on obsolete federative structures, it was only concerned - mostly unsuccessfully - with training athletes for top-level competition. Moreover, schools had neither the necessary facilities nor the budget to include physical education in their educational programmes.

Civic and popular organisations, working with physical education student volunteers, set up the Sports Initiation Schools, which viewed sport as educational and non-competitive. They sought out alternative facilities that were compatible with other uses to temporarily alleviate the serious shortage of that time. The initiative began in Poble Sec and was extended to many Barcelona districts until it was included by the City Council in its programmes.

After the city's bid for the 1992 Olympic Games in 1984, sport became a collective aspiration. Barcelona and the cities in its metropolitan area built and redesigned new facilities, school playgrounds and public spaces were opened up, school games and sports camps were organised and the concept

of sport for all was popularised. The social and political recognition of sport as a major factor in the quality of life and as a right of all citizens transformed the traditional structures of sport. There was an increase in the number of people playing sport who did not form part of federative structures and who took part on a large scale and as individuals in urban and popular competitions.

Sport had captured the imagination of the people of Barcelona. As a result, the preparation for the '92 Olympics became a collective project that paved the way for the sporting event, the city's urban transformation and the recognition and appreciation of Barcelona worldwide.

In the Studio, on the basis of our experience with the Sports Initiation Schools and the work developed in the cities of the metropolitan area, we began our partnership with The Catalan Association of Sport for All (ACET), the Barcelona City Council's Department of Sport and finally AOMSA (the company in charge of the construction of the Olympic site) and the Barcelona '92 Olympic Committee (COOB'92).

Cap als Jocs Olímpics 1988-1992

El 1980, el patrimoni públic esportiu de Barcelona es trobava en unes condicions lamentables: privatitzat i infrautilitzat o depenent d'estructures federatives obsoletes, preocupades tan sols i amb molt poc èxit per produir esportistes per a l'alta competició. D'altra banda, les escoles no tenien ni les instal·lacions ni el pressupost necessaris per poder incorporar l'educació física als seus programes educatius.

Les organitzacions cíviques i populars, amb la col·laboració voluntària d'estudiants d'educació física, van organitzar les Escoles d'Iniciació Esportiva, que consideraven l'esport com una pràctica formativa i no competitiva. Es van buscar espais alternatius, compatibles amb altres usos, per pal·liar-ne, provisionalment, el greu dèficit existent. La iniciativa, que va començar al Poble Sec, es va estendre a molts barris de Barcelona, fins que l'Ajuntament la va incorporar als seus programes.

Després de la presentació el 1984 de la candidatura de la ciutat als Jocs del 92, l'esport esdevé una il·lusió col·lectiva. Barcelona i les ciutats del seu entorn metropolità construeixen i remodelen noves instal·lacions; s'obren patis d'escoles i espais públics; s'organitzen jocs escolars i colònies esportives i es popularitza el concepte d'esport per a tothom. El reconeixement social i polític de la pràctica esportiva, com a factor important de la qualitat de vida i com un dret de tots els ciutadans va transformar les estructures tradicionals de l'esport, incrementant-ne el nombre de practicants que no s'integraven en les estructures federatives però participaven massivament i de manera individual en les competicions urbanes i populars.

L'esport s'havia situat en l'imaginari dels barcelonins. Així, la organització dels Jocs del 92 va esdevenir un projecte col·lectiu, que va aconseguir donar pas alhora a l'esdeveniment esportiu, a la transformació urbana de la ciutat i al coneixement i la valoració de Barcelona al món.

A l'estudi, aprofitant la nostra experiència amb les Escoles d'Iniciació Esportiva i la feina realitzada a les ciutats del cinturó metropolità, vam iniciar la nostra col·laboració amb l'Associació Catalana d'Esport per a Tothom (ACET), l'Àrea d'Esport de l'Ajuntament de Barcelona i, finalment, amb l'Anella Olímpica de Montjuïc (AOMSA) i el Comitè Olímpic Barcelona'92 (COOB'92).

1988. Cartell. 32,5 x 68 cm

Cap als Jocs Olímpics

1988-1992

La nostra relació amb l'esport de base va començar, com ja hem vist abans, el 1980, a l'Associació de Veïns de Poble Sec i les anomenades *Escoles d'Iniciació Esportiva*.

Posteriorment, a partir del 1982, els ajuntaments de l'àrea metropolitana de Barcelona governats per partits d'esquerra (PSUC i PSC) van recollir aquella filosofia i ens van encarregar cartells per donar publicitat a les seves activitats de promoció de l'esport, però d'aquestes feines ja en parlarem més endavant en un altre capítol.

1988. Cartell. 30,5 x 63 cm

1988. Cartell. 30,5 x 63 cm

1989. Cartell. 30,5 x 63 cm

El 1988, els Jocs estaven ja molt a prop. L'esport ja formava part de l'imaginari col·lectiu dels barcelonins i l'Àrea d'Esports de l'Ajuntament volia millorar la manera d'explicar als ciutadans els recursos que l'administració i les entitats esportives posaven al seu abast.

Les guies *L'esport d'estiu* i *L'esport d'hivern*, que es van editar també com a cartells, oferien una gran diversitat de propostes i informació exhaustiva sobre activitats esportives i colònies infantils programades a Barcelona, tant per l'Ajuntament com pels clubs, les entitats i les associacions esportives de la ciutat. També es van editar guies i cartells monogràfics sobre natació i atletisme.

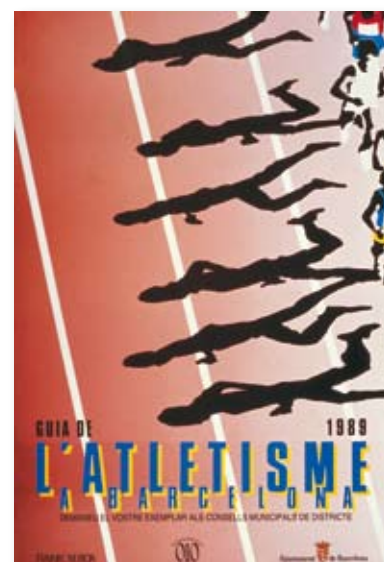
Els nostres cartells, adreçats a usuaris de totes les edats, eren il·lustracions unificades per les mateixes taques de color, que marcaven un estil molt allunyat de les imatges fotogràfiques clàssiques habituals als cartells sobre l'alta competició.

En aquella època, l'Associació Catalana d'Esport per a Tothom (ACET) estava especialment activa en la promoció de l'esport. Inspirada en les Escoles d'Iniciació Esportiva, mantenia molts contactes amb associacions europees, sobretot franceses i italianes, que tenien molta experiència en l'organització de l'esport de base.

El reconeixement polític i social cada vegada més gran de la pràctica esportiva, que ja era vista com un factor important en la qualitat de vida i com un dret de tots els ciutadans, va transformar profundament els comportaments i les estructures tradicionals d'aquest

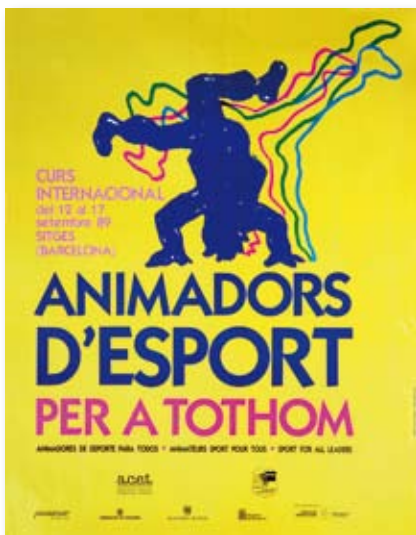
1989. Guia. 21 x 29 cm

1989. Cartell. 47 x 67 cm

1989. Cartell. 47 x 67 cm

1989. Cartell. 47,5 x 60,5 cm

1989. Cartell. 47 x 61 cm

1989. Publicació. 30 x 30 cm

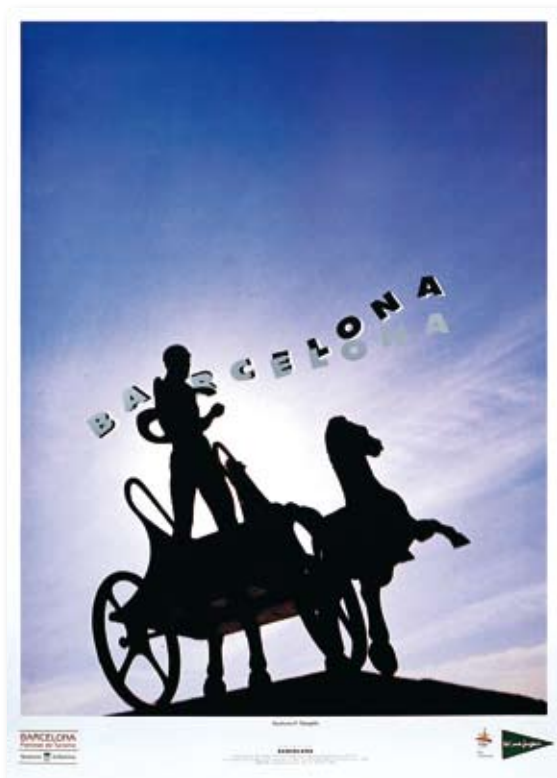
àmbit i va fer aparèixer una demanda de serveis que ja no va deixar de créixer.

Amb el recolzament de les administracions públiques, l'ACET va organitzar actes com la Festa del Joc i l'Esport, dedicada al públic infantil; va impulsar la formació d'«animadors d'esport per a tothom»; i va organitzar el congrés europeu «L'esport per a tothom a les grans ciutats». A l'estudi vam dissenyar la gràfica de totes aquestes activitats.

Paral·lelament, les «curses atlètiques» reunien milers de participants. Augmentava el nombre d'esportistes que, sense integrar-se en les estructures associatives i federatives existents, practicaven el «footing» i el «jogging» amb plena llibertat i sense buscar-hi cap relació social.

En aquells dies vam dissenyar una guia titulada *De Barcino a Barcelona'92*, pensada per donar informació als voluntaris olímpics sobre l'evolució de la ciutat. No pretenia ser una guia històrica rigorosa, sinó un passeig informal pel passat i el present de la ciutat. El text de Jordi Barrachina proporcionava algunes pistes per aprofundir el coneixement de Barcelona, la qual, com deia Alexandre Cirici, és tant la plaça de Sant Jaume com la via Favència.

Per fer les obres de les instal·lacions olímpiques de Montjuïc es va crear la societat privada municipal Anella Olímpica de Montjuïc (AOMSA). A l'estudi vam dissenyar-ne la imatge corporativa i les publicacions institucionals, i la relació professional que va començar aquí es prolongà al llarg de tot el procés d'organització dels Jocs.

1992. Cartells. 49 x 69 cm. Fotografia: Xavier Basiana

1989. Cartell. 70 x 100 cm

1989. Cartell. 70 x 100 cm

1990. Cartell. 70 x 100 cm

1990. Cartell. 70 x 100 cm

1990. Cartell. 70 x 100 cm

Inauguració de les instal·lacions olímpiques de Montjuïc

AOMSA va ser l'empresa creada per gestionar la construcció de les instal·lacions olímpiques. Ens va encarregar la realització de cartells commemoratius a mesura que anaven finalitzant les obres.

En el moment de dissenyar cada cartell les instal·lacions no estaven del tot acabades, per tant no podíem utilitzar fotografies. Vam optar, doncs, per il·lustracions lliures, unificant la composició dels set cartells. Els originals es van realitzar dibuixant els límits de color, per després aplicar-hi les tintes directes, que s'ajustaven a la impremta a peu de màquina.

El resultat són uns colors purs i nets, aconseguits reduint al màxim la utilització de trames. Aquest procés demanava la implicació i professionalitat del gravador i l'impressor, així com la nostra presència en el moment de la impressió.

Els cartells van ser exposats en diverses mostres nacionals i internacionals, i un d'ells fou seleccionat per a una exposició al Grand Palais de París.

1991. Cartell. 70 x 100 cm

1991. Cartell. 70 x 100 cm

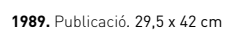
1989. Logotip i publicacions. 21 x 29,7 cm

Manuel Vázquez Montalbán escrivia: «Quan passin els Jocs, aquesta muntanya, que no té prou alçària per ser sagrada en un país que només respecta les muntanyes sagrades, podrà ser una memòria de felicitat inserida en la quotidianitat dels barcelonins. [...] Els Jocs Olímpics no han canviat l'home, però han canviat la fesomia de les ciutats, i gairebé sempre per a bé. Potser l'olimpíada barcelonina aconseguirà preparar la muntanya per al triomf definitiu del poder comanxe. Es tracta de programar un paradís per al mil·lenni que comença».

La recuperació del vell estadi de Montjuïc, que el temps, la desídia i el mal ús havien transformat en una ruïna històrica, va començar per la restauració dels auligues i genets de Gargallo que el presidien. Nosaltres vam dissenyar una publicació per confirmar allò que totes les estàtues haurien de saber: la immortalitat és possible i, en tot cas, sempre queda el recurs de la resurrecció. Una visita a Pierrette Gargallo, la vídua de l'escultor, al seu alegre refugi dels voltants de París, ens va donar algunes claus sobre els genets, mentre preniem un té amb aroma republicà.

1991. Calendari. 40 x 10 cm

1990. Cartell. 50 x 70 cm

1989. Cartell. 50 x 70 cm

1990. Cartell. 50 x 70 cm

El 1988, Barcelona posava totes les seves energies al servei del procés de transformació de la ciutat, però encara li calia guanyar la complicitat de la resta de l'Estat.

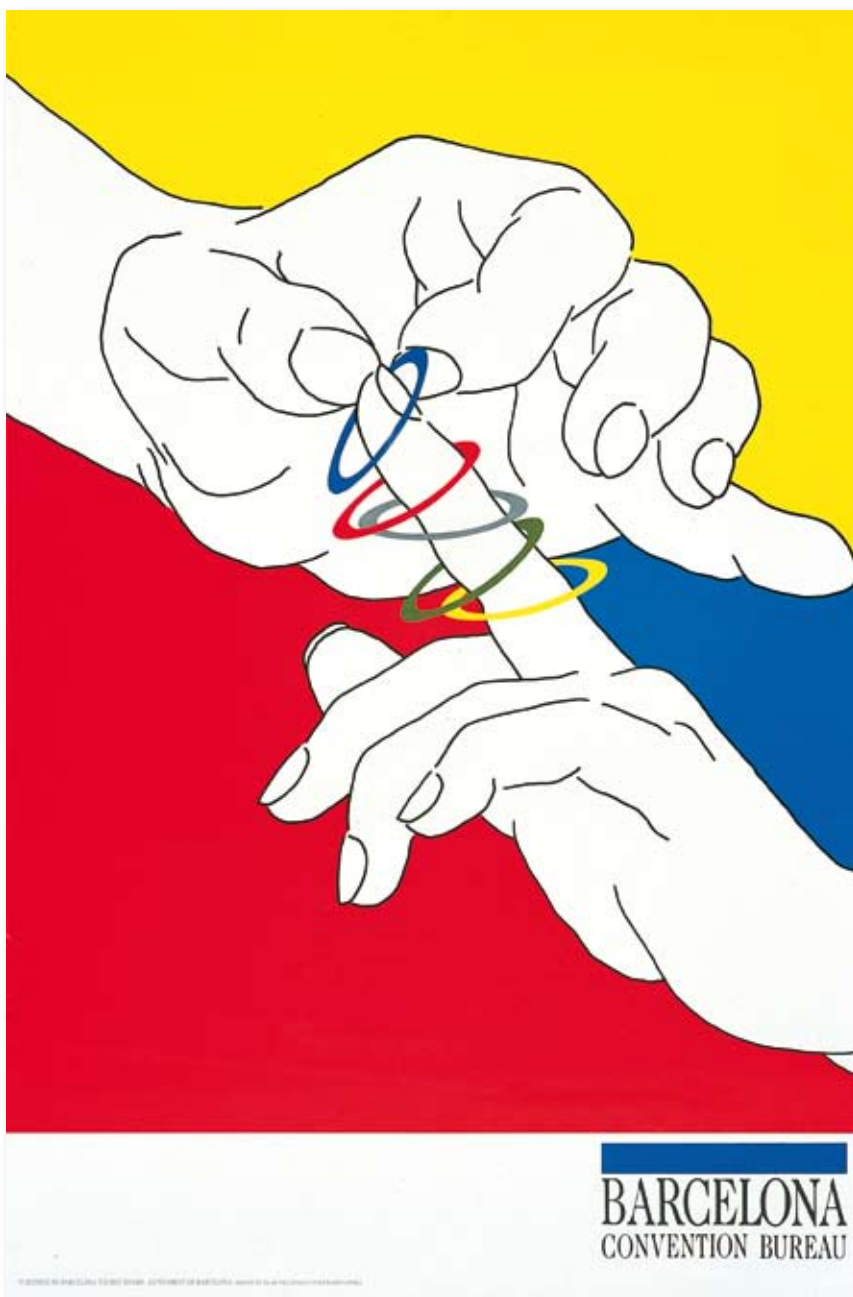
La il·lustració d'una mà imposant les anelles olímpiques suggeria l'acceptació de la ciutat com a seu dels propers Jocs. El cartell va ocupar durant molts dies els anuncis lluminosos dels transports públics de Madrid, i fou objecte de pintades i manipulacions tant a favor com en contra.

AOMSA ens va encarregar el disseny d'un cartell commemoratiu de la inauguració de cada una de les instal·lacions olímpiques a mesura que anaven acabant les obres. Vam optar per emprar la il·lustració i unificar la composició dels set cartells i el tractament del color, fent servir per a tots tints directes i reduint al màxim l'ús de trames. Com que encara no podíem utilitzar les anelles olímpiques en la seva disposició oficial, ens vam veure obligats a ubicar-les al marge superior dels cartells, per suggerir el procés que s'acostava i reforçar alhora la unitat del conjunt. Els cartells van ser escollits per formar part d'una mostra realitzada al Grand Palais de París amb el pretensió nom de *Les 100 meilleurs affiches du monde*.

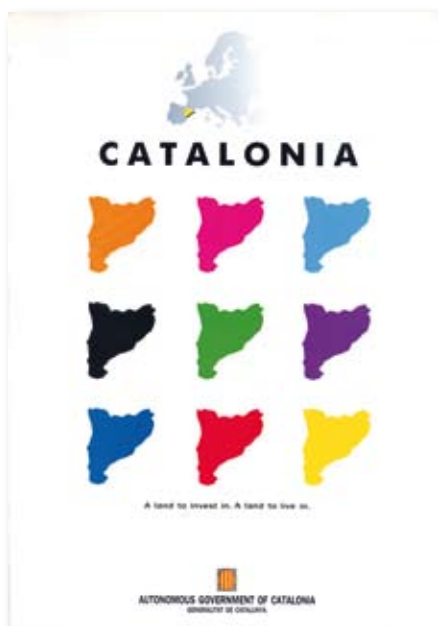
El COOB 92 va seleccionar un grup de dissenyadors per fer un cartell que formaria part de la col·lecció oficial dels Jocs. No fou un procés fàcil i el resultat final no va estar, en general, a l'altura de la fama que el disseny de Barcelona tenia al món. L'ambigüitat i la dispersió de les condicions de l'encàrrec no van ajudar gens a obtenir els resultats que la

S'acostava el dia de començar els Jocs. La maquinària organitzativa del COOB funcionava al màxim, per garantir que tot s'acabés a temps. Barcelona posava tots els seus esforços al servei de finalitzar amb èxit un procés que demanava tota la seva capacitat operativa. La ciutat bullia d'activitat. Calia, però, buscar la complicitat de la resta de l'Estat i l'adhesió popular. Donar publicitat,

fora de Barcelona, a una proposta que generava reticències i incomprensions. La il·lustració d'una mà, imposant un seguit d'anells simulant els cercols olímpics, suggeria l'acceptació de la ciutat com a seu dels propers jocs. Les mans dibuixades en línia i tractades en blanc tenien com a fons unes taques dels colors que ja eren patrimoni de la imatge de Barcelona.

1990. Cartell. 120 x 175 cm

1991. Publicació. 21 x 29,7 cm

1992. Abonament. 8,5 x 5,5 cm

importància de l'esdeveniment que es pretenia anunciar exigia. En qualsevol cas, el nostre cartell va formar part de la col·lecció que va representar els Jocs Olímpics del 92.

Les Olimpíades no s'adjudicaven a un país ni a un estat: Barcelona, la ciutat, era la gran protagonista. A nivell mediàtic, Catalunya quedava en un segon pla. Per això la Generalitat va fer tot el possible per donar a conèixer el país, situar-lo al mapa d'Europa i explicar la seva realitat. La publicació que vam dissenyar és una petita mostra d'aquest esforç.

Amb motiu de les Olimpíades es van emetre tres col·leccions de segells de correus. A l'estudi vam dissenyar la segona, basada en tres il·lustracions dels espais olímpics més emblemàtics i realitzades amb tintes directes.

La celebració dels Jocs Paralímpics havia evolucionat de manera constant fins arribar a l'edició de Barcelona, la qual esdevingué, amb més de 4.000 participants, l'exponent mundial de l'esport de persones amb disminucions físiques o psíquiques. La guia que vam dissenyar fou un suport per als milers de voluntaris, que van constituir una part essencial de l'organització.

1992. Guia dels Jocs Paralímpics.
Carpeta

Els segells olímpics

Amb motiu dels Jocs Olímpics es realitzaren tres emissions de segells. A l'estudi vam dissenyar-ne la segona, basada en tres il·lustracions fetes amb tintes directes. La reproducció, a càrrec de la Fàbrica Nacional de Moneda i Timbre, va ser força deficient, la qual cosa denotava la seva manca de mitjans per imprimir originals d'aquest tipus. La presentació de les emissions, feta a l'edifici de Correus de Barcelona, va ser un acte multitudinari que ens va descobrir un món per a nosaltres desconegut, el de la filatèlia.

1991. Segona emissió de segells olímpics

Barcelona després dels Jocs Olímpics

1993-1995

Barcelona después de los Juegos Olímpicos. 1993-1995

El reconocimiento internacional debido al éxito de los Juegos y la transformación urbana que los acompañó hicieron de Barcelona una de las ciudades más admiradas del mundo. El estallido de entusiasmo, de participación voluntaria, de urbanismo, de diseño y de capacidad organizativa habían convertido los Juegos Olímpicos de 1992 en un milagro y en una gran campaña de publicidad de la ciudad y habían dado paso al nacimiento de un mito: lo que se llamó *el modelo Barcelona*.

Sin embargo, en 1993, la ilusión colectiva que vivió la ciudad coincidió con la peor crisis económica de los últimos años en España, con un paro del 24% y una inflación del 5%. La difícil situación afectó también a Barcelona, que sobrevivió gracias a la inercia y el impulso de los recientes Juegos, los mismos que ahora obligaban a hacer grandes esfuerzos para acabar y mantener las nuevas infraestructuras. Sacar partido a las grandes instalaciones construidas exigió una gran imaginación, y, aprovechando la experiencia organizativa acumulada en el proceso olímpico, se impulsaron empresas mixtas de gestión.

La actividad pública de la ciudad entra en una fase de perfil bajo, sin encontrar proyectos nuevos e ilu-

sionantes, y Barcelona es comparada en medios nacionalistas con el Titanic.

Más de treinta incendios quemaron en Cataluña 40.000 hectáreas de bosque, y el fuego también destruye totalmente el Liceo. En este marco, Pasqual Maragall es elegido en 1995 alcalde de Barcelona por cuarta vez. El Pleno Municipal presenta la candidatura de la ciudad como Capital Europea de la Cultura para el año 2001, y se aceleran las obras de las grandes infraestructuras culturales: se abren las salas dedicadas al arte románico en el Museo Nacional de Arte de Cataluña (MNAC); se inaugura el Museo de Arte Contemporáneo (MACBA); empiezan las obras del nuevo Teatre Lliure; se inicia la remodelación del Museo Picasso; el Museo de Historia pone en marcha el proyecto Barcino-Barcelona y se inicia la reconstrucción del Liceo. La ciudad crea la marca «Barcelona» y se proyecta el Fórum de las Culturas, una iniciativa destinada a urbanizar la zona marítima del Besós, pero que acaba como una operación especulativa en manos de las grandes multinacionales de la construcción. Comienza la fiebre del ladrillo, que conducirá a la gran crisis financiera de principios del siglo XXI.

Barcelona after the Olympic Games. 1993-1995

International acclaim for the success of the Olympics and the transformation of the city that accompanied them made Barcelona one of the most admired cities in the world. The explosion of enthusiasm, volunteer participation, urban planning, design and organisational capacity had made the 1992 Olympics a miracle and a great advertising campaign for the city. It gave birth to a myth, called the *Barcelona model*.

However, the collective excitement experienced by the city coincided in 1993 with the worst financial crisis experienced in recent years in Spain, with an unemployment rate of 24% and inflation rate of 5%. Barcelona was also affected by the difficult situation, surviving thanks to the inertia and the momentum of the recent Olympic Games. At the same time, a great effort was required to complete and maintain the new infrastructure. Making a return on the large-scale facilities that had been constructed required a great deal of imagination. Joint management companies were started up, leveraging the experience gained in the organisation of the Olympics.

Public activity in Barcelona went through a low-profile phase, and no inspiring new projects were

initiated. The city was compared in the Spanish nationalist media to the Titanic.

More than thirty fires burned down 40,000 hectares of forest in Catalonia, and another fire completely destroyed the Gran Teatre del Liceu. In this context, in 1995 Pasqual Maragall was elected Mayor of Barcelona for the fourth time. The City Council decided to put the city forward for the European Capital of Culture for 2001 and accelerated the great cultural infrastructure work: the rooms devoted to Romanesque art at the National Museum of Art of Catalonia (MNAC) were opened, the Barcelona Museum of Contemporary Art (MACBA) opened, work started on the new Teatre Lliure, the redesign of the Picasso Museum began, the Barcelona History Museum launched the Barcino-Barcelona project and the reconstruction of the Gran Teatre del Liceu began. The city created the “Barcelona” brand and the Universal Forum of Cultures was planned, an initiative which was intended to develop the seafront of Besòs. However, this ended up as a speculative venture in the hands of the large multinational construction companies. “Brick fever” began, leading to the great financial crisis of the early 21st century.

Barcelona després dels Jocs Olímpics 1993-1995

El reconeixement internacional per l'èxit dels Jocs i la transformació urbana que els va acompanyar van convertir Barcelona en una de les ciutats més admirades del món. L'esclat d'entusiasme, de participació voluntària, d'urbanisme, de disseny i de capacitat organitzativa van convertir els Jocs Olímpics del 1992 en un miracle, en una gran campanya de publicitat de la ciutat i en el naixement d'un mite. El que es va anomenar el *model Barcelona*.

La il·lusió col·lectiva que va viure la ciutat va coincidir, però, l'any 1993 amb la pitjor crisi econòmica dels darrers anys a Espanya, amb un atur del 24% i una inflació del 5%. La difícil situació va afectar també Barcelona, que va sobreviure gràcies a la inèrcia i a l'impuls dels recents Jocs que alhora l'obligaven a fer grans esforços per finalitzar i mantenir les noves infraestructures realitzades. Treure rendiment a les grans instal·lacions construïdes va demanar una gran imaginació, i es van impulsar empreses mixtes de gestió, aprofitant l'experiència organitzativa acumulada en el procés olímpic.

L'activitat pública entra a Barcelona en una fase de perfil baix, sense trobar nous projectes engrescadors, i la ciutat és comparada en mitjans nacionalistes amb el Titànic.

Més de trenta incendis cremen a Catalunya 40.000 hectàrees de bosc, i el foc també destrueix totalment el teatre Liceu. En aquest marc, el 1995 Pasqual Maragall és elegit per quart cop alcalde de Barcelona. El Ple Municipal presenta la candidatura de la ciutat com a capital europea de la Cultura per a l'any 2001 i s'acceleren les obres de les grans infraestructures culturals: s'obren les sales dedicades a l'art romànic al Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC); s'inaugura el Museu d'Art Contemporani (MACBA); comencen les obres del nou Teatre Lliure; s'inicia la remodelació del Museu Picasso; el Museu d'Història engega el projecte Barcino-Barcelona i comença la reconstrucció del Liceu.

La ciutat crea la marca «Barcelona» i es projecta el Fòrum de les Cultures, una iniciativa destinada a urbanitzar la vessant marítima del Besòs, que acaba, però, com una operació especulativa en mans de les grans multinacionals de la construcció. Comença la febre del totxo, que conduirà a la gran crisi financera de principis del segle XXI.

1993. Publicació 24 x 34 cm

1993. Cartell. 17 x 48 cm

1993. Programa desplegable

Barcelona després dels Jocs Olímpics

1993-1995

Després dels Jocs, la gran quantitat i qualitat de les instal·lacions construïdes va obligar a un esforç per dissenyar models de gestió que s'adaptessin a les característiques de cada cas. El poliesportiu L'Espanya Industrial el gestionava el Secretariat de Sants, Hostafrancs i La Bordeta, una federació de més de setanta entitats d'aquests barris. La seva revista va representar un concepte atrevit i inusual en el món de les publicacions esportives. La piscina Bernat Picornell va ser adjudicada a una empresa de gestió esportiva i durant alguns anys vam dissenyar-ne la imatge corporativa i la difusió de les seves activitats.

L'Ajuntament de Barcelona ens va demanar un cartell per commemorar el primer aniversari dels Jocs del 92. L'encàrrec inicial era un composició fotogràfica que recollís els millors moments dels jocs, però nosaltres vam buscar un camí més emocional i simbòlic fugint del típic recull d'èxits de l'organització. Recordant les imatges viscudes un any enre-re, ens va semblar que el moment que reflecteix el cartell era potser la imatge que millor podia expressar tot el seguit de sensacions i emocions que vam viure els barcelonins aquell estiu.

En aquella època vam fer dos treballs per al districte de Sants Montjuïc: el cartell de la Festa Major de Sants, que, juntament amb

La nit de la clausura, com a final dels Jocs, es va enlairar un gran globus de plata, amb el perfil del Cobi sobre una barca amb actitud de comiat. El globus va travessar el cel de Barcelona, passant pel davant de la lluna que

aquella nit era plena, fins caure en una platja del Maresme on es va trobar poc després. Aquesta imatge, vista des d'una terrassa del Paral·lel, és la que vam voler sintetitzar al cartell.

1993. Cartell. 70 x 100 cm / 35 x 50 cm

1993. Cartell. 33 x 48 cm

1993. Publicació. 28,5 x 29 cm

1993. Cartell. 33 x 48 cm

la de Gràcia, conserva l'esperit dels municipis agregats a Barcelona a finals del segle XIX, i el cartell de la campanya que convocava a les colònies d'estiu organitzades pel Districte, on un tall de síndria convidava a degustar-les.

En complir-se deu anys de la primera emissió de TV3, vam dissenyar un llibre per celebrar-ho. La maquetació, feta amb un estil molt televisiu, anava seguint els programes realitzats pel canal autonòmic. Des de l'«Ets un pendó!» de la Sue Ellen fins a la retransmissió en directe del recital de Raimon al Palau Sant Jordi per commemorar els trenta anys d'*Al vent*, el llibre és una crònica d'aquells deu anys. La portada fa pensar en un mirall, en el qual el lector queda reflectit i s'incorpora a la pantalla de TV3.

L'Institut del Teatre vivia un procés de renovació –que el duria al cap d'uns anys a les instal·lacions actuals de la Ciutat del Teatre de Montjuïc– i volia actualitzar la seva imatge. Vam optar per fer servir cinc icones que en representaven les principals activitats. Situades en positiu i negatiu sobre el fons del cartell, li donaven un aire ambigu molt propi de la dansa i el teatre. Els fullets aprofitaven aquesta estructura perquè, en coincidir els plecs del paper i el positiu i negatiu del fons, creaven un joc visual atractiu. La campanya va rebre un trofeu LAUS de disseny. El premi va coincidir, sorprenentment, amb el final de la nostra col·laboració amb l'Institut del Teatre.

El 1995 s'obren les sales del MNAC dedicades a l'art romànic. El museu encarrega una col·lecció de cartells a cinc dissenyadors.

El nostre cartell, basat en un fragment del fresc de Sant Joan de Boí *La Lapidació de Sant Esteve*, vol ser una al·legoria dels inicis de la formació d'un país, d'una llengua i d'una comunitat. *Sicut erat in principio*. Les mans del sant, que en la composició

general del fresc estan en actitud de pregar, adopten en ser aïllades, el gest molt conegut de cabdellar i formar una troca. La barreja de cinta groga i vermella situa l'al·legoria a Catalunya.

1995. Cartell. 42 x 56 cm

1994. Carpeta conmemorativa. 27 x 29,5 cm

1993. Material promocional.

1995. Publicació. 21 x 29,7 cm. Fotografies: Alicia Gómez

1995. Publicació. 24 x 32 cm. Fotografies: Alicia Gómez

Nosaltres vam utilitzar un fragment d'un fresc de Sant Joan de Boí per fer una al·legoria dels inicis d'una comunitat: Catalunya.

Es commemorava el 75è aniversari del Saló de l'Automòbil, que des de l'any 1919 se celebra a Barcelona. El 1994 era la 28a edició, i la Feria de Madrid (IFEMA) pretenia organitzar el Saló, alternant-lo amb Barcelona. La Fira de Barcelona ens va encarregar la imatge i les seves aplicacions, a més d'una edició d'art feta amb serigrafia per entregar al rei, que presidia la inauguració. En aquesta edició, impresa sobre paper Michel, reproduïem un fragment del *Manifest Groc* de Dalí, Gasch i Muntanyà que feia referència als salons de l'automòbil, i unes esplèndides il·lustracions de Jacob publicades a la revista *Papitu* entre els anys 1908 i 1910.

La nostra feina a Fira Barcelona va coincidir amb la remodelació del Palau de Congressos. Per commemorar-ho, vam dissenyar una publicació utilitzant fotos d'Alicia Gómez que reflectien el canvi d'imatge de la instal·lació.

A partir dels passis olímpics que es van realitzar per als Jocs del 92, TMB va iniciar un projecte per renovar els títols de transport de Barcelona. Les característiques dels abonaments permetien utilitzar temes puntuals i monogràfics. Els Jocs Olímpics, l'Any Gaudí, l'Any del Disseny van ser motiu d'exercicis gràfics: tractar de reflectir les commemoracions que es van produint en la vida de la ciutat i que són fites que marquen la seva petita història, i aprofitar les targetes de transport per reforçar la memòria col·lectiva i generar comunicació cultural.

El cartell recull la il·lustració d'un cotxe antic, situat a la nit barcelonina a l'època de l'Exposició. Les llums dels fars recorden els raigs del Palau Nacional, que són la base del logotip de Fira de Barcelona.

La impressió, feta en tints directes sobre paper Guarro, acosta el cartell a la litografia i a l'època de l'Exposició Universal.

1994. Cartell. 50 x 70 cm

1995. Logotip.

1994 - 2003. Col·lecció de passis de transport urbà. 8,5 x 5,5 cm

1994. Publicació. 24 x 34 cm

Aprofitant l'èxit dels Jocs del 92 i la massiva participació ciutadana a través dels Voluntaris Olímpics, l'Ajuntament va organitzar una associació per tal de recollir la il·lusió generada. El logotip que vàrem dissenyar ha estat posteriorment modificat i utilitzat per diferents iniciatives que no tenen res a veure amb l'original.

Els catalans han forjat al llarg de la història, unes formes de vida amb caràcters propis, que es manifesten en múltiples expressions, les quals conformen allò que avui es defineix com a *patrimoni etnològic*. Aquest terme vol expressar els modes específics d'existència material i d'organització social dels grups d'un país, els seus sabers, la seva representació del món i, de forma general, els elements que fonamenten la seva particularitat.

Els orígens romans de Barcelona i les nombroses restes existents eren sorprenentment molt poc coneguts per als barcelonins i els visitants. Gaudí i el modernisme acaparaven tot el protagonisme. El Museu d'Història acabava de reordenar i ampliar les impressionants restes romanes al subsòl de la ciutat vella i l'Ajuntament ens va demanar una campanya per donar publicitat i treure a la llum els orígens de la ciutat. Vam proposar omplir Barcelona de ciutadans romans que, reproduïts a escala natural, es barrejaven i confonien amb els barcelonins reals. Una simbiosi entre la *civitas* romana i la ciutat olímpica.

Barcino Barcelona

Una col·lecció d'ombres d'homes i dones amb els clàssics atributs romans, situades sobre els tres colors primaris i encapçalades pel logotip que evidenciava l'origen de la ciutat, es va repartir per tot Barcelona.

En alguns casos marcaven itineraris per descobrir les principals restes, en d'altres explicaven un tram de muralla, unes tombes, un aqüeducte, unes columnes corínties mig amagades, un fresc, un mosaic o la traça d'uns carrers coincidents amb la trama actual...

Vam dissenyar també publicacions, fullets i guies que van ser utilitzades com a eina pedagògica a les escoles.

Durant molts dies els romans van envair Barcelona, desplaçant, provisionalment, Gaudí i el modernisme de l'atenció mediàtica.

1995. Campaña ciutadana. Cartells-banderoles. 30 x 90 cm / 20 x 55 cm

1995. Publicació. 16,7 x 16 cm

La democràcia a les ciutats metropolitanes

1981-1994

La democracia en las ciudades metropolitanas 1981-1994

El miedo al triunfo de los partidos de izquierda hizo que el gobierno aplazara constantemente la convocatoria de elecciones municipales. Finalmente, se celebraron en abril de 1979. Confirmando las predicciones, el PSC y el PSUC arrasaron y llegaron, en el conjunto de Cataluña, al 47 por ciento de los votos. Estos resultados de la izquierda fueron especialmente importantes en las ciudades del cinturón metropolitano de Barcelona, sometidas a un brutal crecimiento en las dos décadas anteriores. Entre 1950 y 1970, la población había aumentado un 80 por ciento, producto de las migraciones procedentes sobre todo del sur de España.

Los alcaldes y los concejales electos se encontraron con unos ayuntamientos en bancarrota, con una carencia total de servicios sociales y personales, un urbanismo especulativo y una administración anticuada y desmotivada. Además tuvieron que atender a las crecientes demandas que los vecinos hacían a sus representantes democráticamente elegidos.

Mientras iban compensando los déficits estructurales de sus maltrechas ciudades, los nuevos ayuntamientos organizaban actividades culturales, sociales y deportivas, rehabilitando el patrimonio arquitectónico y recuperando espacios para instalar nuevos servicios. Todo ello gestionando unos presupuestos muy reducidos en proporción con los grandes problemas que había que resolver.

En este contexto, en el estudio trabajamos con algunos de aquellos municipios para dar publicidad a las actividades que organizaban, en unos años llenos de experiencias y relaciones personales. Con algunos de ellos hemos seguido colaborando mucho tiempo; en otros, los cambios administrativos, las crisis políticas o simplemente la renovación generacional han conducido a un progresivo alejamiento.

En cualquier caso, tuvimos el privilegio de vivir aquellos años de optimismo y confianza en el futuro.

Democracy in the metropolitan cities 1981-1994

The fear of the left-wing parties getting into government meant that the calling of elections was continually postponed. Elections were finally held in April 1979. As predicted, the Socialist Party of Catalonia (PSC) and the PSUC obtained an overwhelming victory in Catalonia as a whole, securing 47 percent of the vote. The left-wing parties were particularly strong in the cities of Barcelona's metropolitan belt, which had undergone tremendous growth during the two previous decades. Between 1950 and 1970 the population increased by 80 percent, as a result of migration, especially from southern Spain.

The elected mayors and councillors were faced with bankrupt councils, a complete lack of any social and individual services, speculative urban planning and an outdated and unmotivated administration. In addition, they had to deal with the residents' increasing demands on their democratically-elected representatives.

While the structural deficits of their damaged cities were gradually reduced, the new councils organised cultural, social and sports activities, rehabilitating and reclaiming the architectural heritage as facilities to house new services. They did so on very tight budgets in relation to the serious problems that needed tackling.

It was in this context that the Studio worked with some of those councils to publicise the activities they initiated, in years that were full of experiences and personal associations. With some of these cities we continue a long-standing collaboration. With others, administrative changes, political upheavals or simply generational changes in personnel meant that we gradually went our own ways.

We were, in any case, privileged to live those years of optimism and confidence in the future.

La democràcia a les ciutats metropolitanes 1981-1994

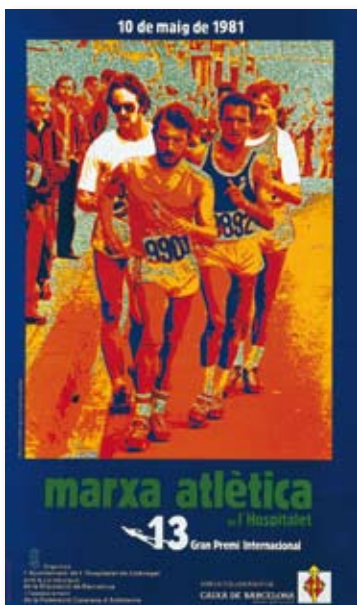
El temor al triomf dels partits d'esquerra va fer que el govern ajornés constantment la convocatòria d'eleccions municipals. Finalment es van celebrar el mes d'abril de 1979. Confirmant les prediccions, el PSC i el PSUC van arrasar i van arribar, al conjunt de Catalunya, al 47 per cent dels vots. Aquests resultats de l'esquerra van ser especialment importants a les ciutats del cinturó metropolità de Barcelona, sotmeses a un creixement brutal en els dos decennis precedents. Entre 1950 i 1970 la població havia augmentat un 80 per cent, producte de les migracions procedents sobretot del sud d'Espanya.

Els alcaldes i els regidors electes es van trobar amb uns ajuntaments en fallida, amb absència total de serveis socials i personals, un urbanisme especulatiu i una administració antiquada i desmotivada. Van haver d'atendre, també, les demandes creixents que els veïns feien als seus representants escollits democràticament.

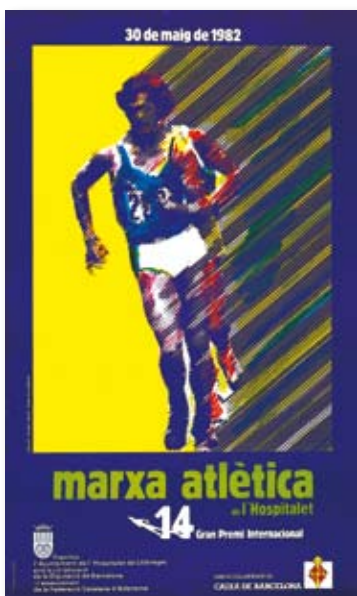
Alhora que s'anaven millorant els dèficits estructurals de les seves ciutats malmeses, els nous ajuntaments organitzaven activitats culturals, socials i esportives, rehabilitant el patrimoni arquitectònic i recuperant espais per instal·lar-hi nous serveis. Tot això, gestionant uns pressupostos molt reduïts en proporció amb els greus problemes que calia resoldre.

En aquest marc, a l'estudi vam tenir relació amb alguns d'aquests municipis, per tal de donar publicitat a les activitats que organitzaven, en uns anys plens d'experiències i relacions personals. Amb algunes d'aquestes ciutats hem anat col·laborant molt de temps; amb altres, els canvis administratius, els sotracs polítics o simplement la renovació generacional han conduït a un allunyament progressiu.

En qualsevol cas, hem tingut el privilegi de viure aquests anys d'optimisme i confiança en el futur.

1981. Cartell. 58 x 98 cm / 25,5 x 44 cm

1982. Cartell. 58 x 98 cm / 25,5 x 44 cm

1988. Cartell. 58 x 98 cm / 25,5 x 44 cm

L'Hospitalet de Llobregat

Marxa atlètica de l'Hospitalet

La marxa atlètica és una especialitat esportiva amb gran tradició al Baix Llobregat. Ciutats com El Prat del Llobregat i l'Hospitalet han creat una escola que ha donat nombrosos campions, tant en l'àmbit nacional com en l'internacional.

Cada primavera, l'Hospitalet organitzava el seu Gran Premi Internacional, amb la participació dels millors especialistes mundials. Al nostre estudi vam dissenyar el cartell dels anys 1980 al 1988. La imatge prenia com a suport el logotip realitzat per a la dotzena edició de la prova. Els dos dígitos corresponents projectaven l'ombra d'un corredor en actitud de marxa. El logotip donava unitat als nou cartells que vam fer i que cada any havien de canviar necessàriament d'estil, tot mantenint la unitat del tema que s'anunciava.

1984. Logotip.

1984. Cartell. 94 x 67 cm / 29,7 x 43 cm

1985. Cartell. 42 x 30 cm / 97 x 68 cm

1982. Cartell. 48 x 68 cm / 31 x 44 cm

1983. Cartell. 48 x 68 cm

1987. Cartell. 48 x 68 cm

L'Hospitalet de Llobregat

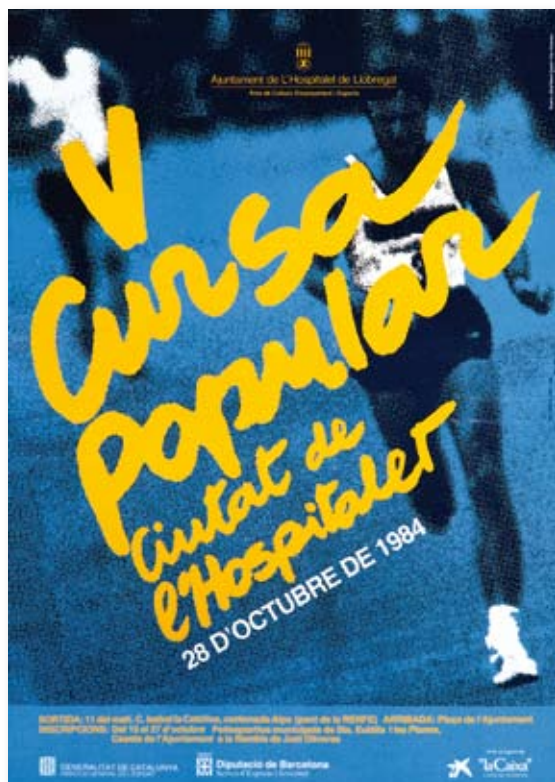
Cursa popular

Ciutat de l'Hospitalet

En aquella època funcionava a l'Hospitalet un gabinet de comunicació, que generava gran quantitat de productes per anunciar les activitats socials i culturals del municipi. Per alguna raó, ens van assignar la realització dels cartells esportius, i a partir de llavors aquesta especialització també es va estendre a Barcelona, fins arribar als Jocs Olímpics del 92.

Cada tardor, l'Ajuntament organitzava la Cursa Popular, seguint una tendència que havia començat a popularitzar-se a principis dels anys vuitanta i que ha donat lloc a nivells de participació massius. Com ja hem vist, eren practicants que no s'integraven en les estructures federatives o associatives existents, segurament perquè la pràctica urbana del que en diem *footing* respon més a raons de salut i de mantenir-se en forma que no pas a intencions competitives.

Com passava en el cas de la marxa atlètica, aquí també el logotip, fet amb una tipografia gestual, donava unitat al conjunt de cartells.

1984. Cartell. 48 x 68 cm / 31 x 44 cm

1985. Cartell. 48 x 68 cm / 31 x 44 cm

1988. Cartell. 70 x 100 cm / 28 x 44 cm

L'Hospitalet de Llobregat

L'esport escolar

Des de la presentació el 1982 de la candidatura de Barcelona per als Jocs Olímpics del 92, l'esport va passar a ser una il·lusió col·lectiva. Es construïren i remodelaren nous equipaments; es van obrir a l'esport els patis de les escoles, on s'organitzaven jocs escolars i colònies esportives; i es popularitzà el concepte de l'esport per a tothom.

Els criteris tradicionals de la pràctica esportiva evolucionaren per donar prioritat a objectius socials i formatius davant els purament competitius. Seguint la filosofia de les Escoles d'Iniciació Esportiva, el Patronat Municipal d'Esport organitzava cada any els Jocs Esportius Escolars, malgrat la incomprensió i les reticències de la direcció de moltes escoles, que ho consideraven una ingerència en les seves atribucions i competències.

Salvador Coromines, regidor d'Esports, deia el 1981 en resposta a una pregunta de Manuel Campo Vidal: «Els vaillets inicialment han de ser poliesportius. Que gaudeixin de l'esport. Després ja escolliran ells mateixos, sense pressionar-los en cap sentit... i creiem que cada escola ha de tenir les seves instal·lacions, els seus monitors i que ha d'estar oberta al barri».

1984. Cartell. 32 x 67 cm / 23 x 42 cm

1983. Cartell. 47 x 62 cm

1982. Cartell. 63 x 33 cm

1986. Cartell. 63 x 42 cm

El foment i la divulgació de l'esport com a eina educativa van ser una prioritat a tots els ajuntaments al llarg dels anys vuitanta. Les escoles d'iniciació esportiva, els jocs escolars i les colònies esportives donaven

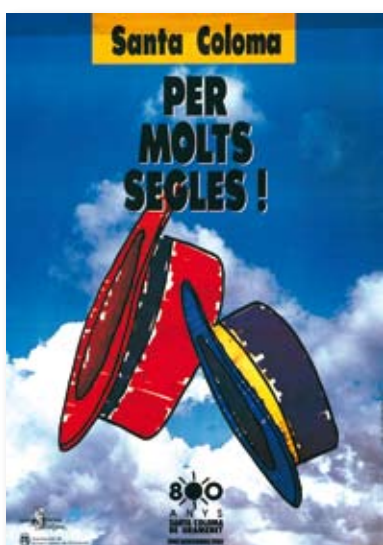
prioritat als objectius socials i educatius. En aquest marc, els ajuntaments encarregaren tot un seguit de cartells per anunciar l'oferta esportiva per a nens i nenes en edat escolar.

1985. Cartell. 43 x 68 cm

1985. Cartell. 57 x 98 cm

1988. Cartell. 67 x 95 cm

1990. Cartell. 62 x 66 cm

Santa Coloma de Gramenet

Culturals i festius

Santa Coloma de Gramenet, situada a la riba esquerra del Besòs molt a prop de Barcelona, va passar en pocs anys de ser un lloc de residència de la burgesia barcelonina, a ser un conglomerat urbà caòtic, sense instal·lacions ni serveis, que les organitzacions sindicals i les associacions de veïns lluitaven per millorar. Julio Hernández, un mossèn carismàtic i molt popular, en fou l'alcalde durant dotze anys, al capdavant de les llistes del PSUC. Tot i que gran part del pressupost municipal es va invertir en obra pública per millorar les infraestructures de la ciutat, fins llavors inexistents, les activitats socials i culturals eren nombroses. La nostra proposta de crear una icona desenfadada per representar la vessant més lúdica de la ciutat, mancada d'imatges optimistes, fou molt ben acollida. *La pajarita*, amb la seva aurèola, es va fer servir durant molt de temps per representar, de manera informal, la nova Santa Coloma.

Els casals i els centres cívics com Can Mariné, Mas Fonollar o Can Roig i Torres, acabats de remodelar, s'ompliren a l'estiu d'activitats lúdiques i culturals. Als nostres cartells vam provar de transmetre l'optimisme d'una ciutat que, malgrat l'atur i la crisi, no es resignava.

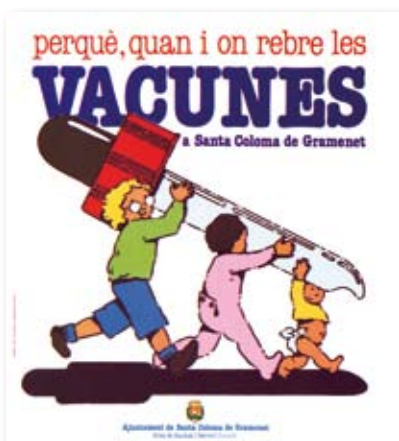
1985. Cartell. 68 x 48 cm

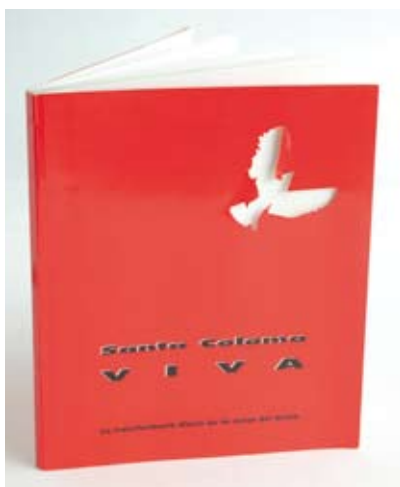
1986. Cartell. 50 x 70 cm

1985. Cartell. 48 x 65 cm

1984. Cartell i programa.

1991. Publicació

1988. Adhesiu i logotip. 49 x 15 cm

Santa Coloma de Gramenet

Neteja, sanitat i català

Organitzar i gestionar la neteja pública i la recollida de residus urbans fou una de les preocupacions prioritàries dels ajuntaments democràtics. El creixement desordenat de les ciutats de l'àrea metropolitana de Barcelona, amb un percentatge important d'autoconstrucció, exigia una ordenació i racionalització del servei, que busqués la complicitat dels veïns per incorporar-los a un procés col·lectiu.

A Santa Coloma ens van encarregar una imatge que identificués el servei de neteja. Ho vam resoldre destacant el «NET» del topònim de la ciutat. La imatge es va implantar durant un temps, fins que la convocatòria d'un concurs per a l'adjudicació del servei va acabar amb el nostre logotip.

L'Ajuntament de Santa Coloma, una ciutat la població de la qual procedeix en la seva major part de la immigració, va prendre partit actiu per la difusió del català entre els seus ciutadans.

1988. Cartell. 42 x 18 cm

Fora fum de l'escola

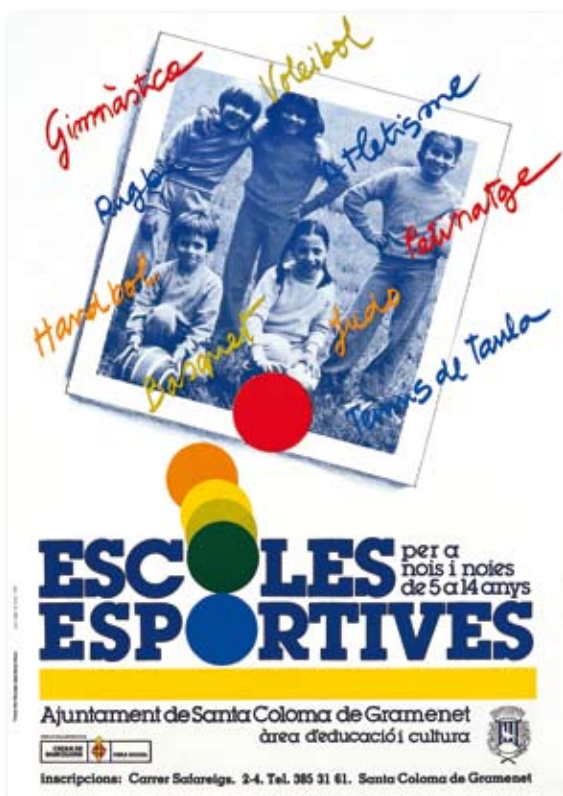
El 1984, coincidint amb la redacció dels criteris per al desplegament del mapa sanitari, l'Àrea de Sanitat municipal va impulsar petites campanyes dirigides a nens i joves en edat escolar, com la informació sobre els calendaris de vacunació o «Fora fum de l'escola», que fou pionera en el tractament d'un tema que, posteriorment, s'ha fet universal.

1985. Cartell. 32 x 44 cm

1985. Cartell. 32 x 44 cm

1984. Cartell. 48 x 68 cm

Santa Coloma de Gramenet

Esport

Santa Coloma no va participar directament en els Jocs Olímpics del 92, però en aquells anys ningú no podia quedar al marge de l'esport.

Els cartells de les escoles esportives tenien les seves arrels en la gràfica d'interès social emprada en aquella època a les noves ciutats del *banlieu* de París. El treball realitzat per l'estudi Grapus, que vam anar a visitar en companyia de Jaume Bach, fou per a nosaltres una referència magnífica.

L'ús de la tipografia manual buscava la proximitat, l'amistat per sobre de la rivalitat. L'agressivitat de l'entorn demanava remarcar l'ordre del caos.

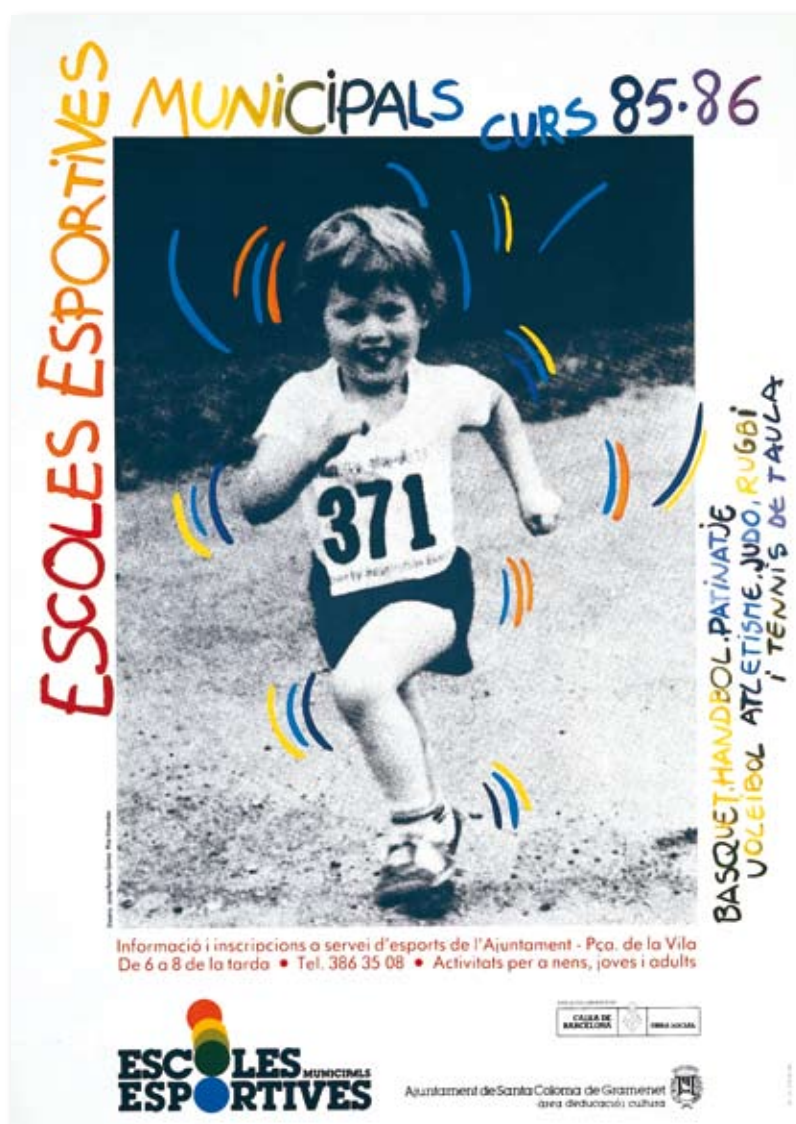
El 1988 es va crear l'Institut Municipal d'Esports, un ens autònom per gestionar els recursos que l'Ajuntament dedicava a l'esport, per tal de promocionar-ne la pràctica a tots els nivells. L'IME ens va encarregar el disseny de la seva imatge corporativa i una campanya per motivar els diversos sectors de la població vers la pràctica de l'esport. Vam fer servir un llenguatge planer, molt poc habitual en la comunicació esportiva.

1991. Cartell

1991. Logotip

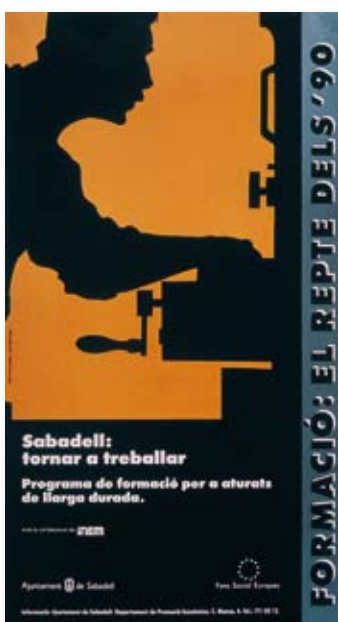

1985. Cartell. 48 x 67 cm

1991. Cartells. 21 x 60 cm

1990. Cartell. 37 x 68 cm

Sabadell

Formació

Amb l'Ajuntament de Sabadell vam treballar poc temps, només de 1990 a 1992. Encara que el Fons Social Europeu (FSE) cofinançava projectes de formació per a joves, dones, aturats de llarga durada i treballadors de petites empreses, el 1992 l'índex d'atur arribava al 18,4 per cent. Ni els Jocs Olímpics de Barcelona ni la nostra campanya per Sabadell van aconseguir frenar aquesta tendència, encara que la bona acollida i la gran difusió que van tenir els nostres cartells van afavorir que moltes entitats s'interessessin en el desenvolupament d'accions emmarcades en els objectius de l'INEM i el FSE, que pretenien millorar l'ocupació i l'economia local.

Aplicant la mateixa filosofia de fomentar la formació, en aquest cas entre el públic infantil i juvenil, l'Àrea de Participació Ciutadana va organitzar tallers als districtes de la ciutat, amb un caràcter més lúdic però amb la intenció de despertar l'interès dels joves.

1990. Cartells. 24 x 32 cm

Sabadell

Activitats d'estiu

Sabadell, una de les ciutats catalanes amb més tradició esportiva, es va quedar pràcticament al marge dels Jocs Olímpics del '92. La ciutat, que havia estat històricament un viver de grans nedadors no va comptar tampoc com a seu d'aquest esport.

En aquest context, l'Ajuntament va organitzar un gran festival d'estiu anomenat «L'estiu a Sabadell», probablement per tal de compensar la marginació a què els havia relegat el COOB'92. El cartell, fet amb tintes directes, recorda de manera subliminal els dissenys al nostre estudi per a la inauguració de les instal·lacions olímpiques, o el de 1993 per celebrar l'aniversari de Barcelona'92 (la lluna, les serpentines amb els colors olímpics, el fons fosc de la nit de Sabadell...).

Per compensar la sobrietat de *L'estiu a Sabadell*, *L'estiu als districtes* recull tot el sol i la llum mediterrània. La taronja, les llimones i les cireres són el contrapunt a la malenconia del cartell oficial de la ciutat.

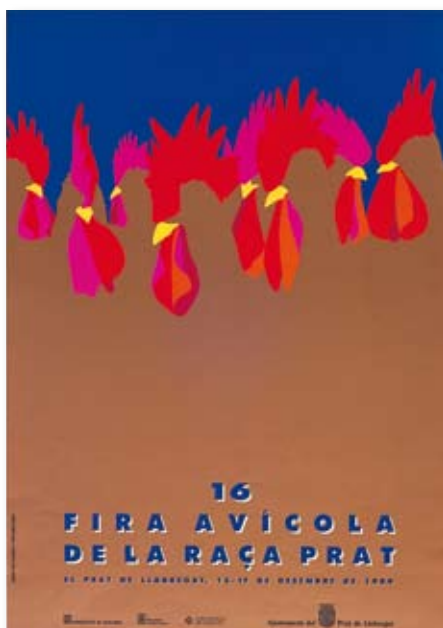

1992. Cartell. 39 x 68 cm / 30 x 48 cm

1990. Desplegables. 13 x 48 cm

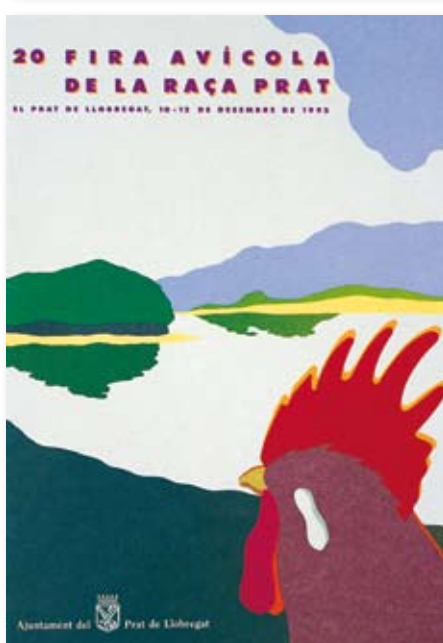

(esquerra)
1989. Cartell. 47 x 68 cm
 (dreta)
1990. Cartell. 47 x 68 cm

(esquerra)
1991. Cartell. 47 x 68 cm
 (dreta)
1992. Cartell. 47 x 68 cm

(esquerra)
1993. Cartell. 47 x 68 cm
 (dreta)
1994. Cartell. 47 x 68 cm

El Prat de Llobregat

Estiu

Com la major part de municipis catalans, en la dècada dels vuitanta, el Prat va organitzar un extens programa d'activitats per a l'estiu. La situació de la població, al costat del mar i del delta del Llobregat, permetia dur a terme programes relacionats amb el medi ambient. El riu, el mar, la platja, els pinars, els estanys i els aiguamolls del delta creaven el marc perfecte per a l'organització d'activitats a l'aire lliure.

Utilitzant imatges extretes o inspirades en quaderns infantils, vam fer tota una sèrie de cartells amb un llenguatge gràfic proper al públic més petit, destinatari de les activitats que s'hi anunciaven.

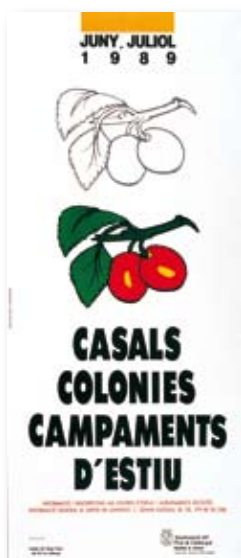
També aquests anys vam fer alguns cartells que informaven sobre centres de planificació familiar, sexualitat i anticoncepció. El Centre de Planificació Familiar del Prat havia estat creat el 1977 i, durant un temps, actuà en els límits de la legalitat del moment.

1984. Cartell. 45 x 65 cm

1987. Cartell. 63 x 42 cm

1989. Cartell. 29 x 67 cm

1990. Cartell. 29 x 67 cm

«Estem encara molt lluny del dia en que tots els nens que neixin siguin benvinguts al món, que tots els homes i dones siguin iguals, i que la sexualitat constitueixi una expressió de la intimitat, el goig i la tendresa»

(Declaració dels Drets Humans de l'Organització Mundial de la Salut)

El 1977, gràcies a la iniciativa d'un grup de dones de la vocalia de l'Associació de Veïns Llevant, es va posar en marxa el primer centre de planificació familiar de l'Estat. Des de l'any 1980, l'Ajuntament del Prat va assumir el Centre de Planificació Familiar del Prat com un servei municipal sanitari. El cartell celebra els quinze anys de la seva creació, en uns temps encara difícils.

1992. Cartell. 48 x 68 cm

El Prat de Llobregat

Coincidint amb la Fira Avícola, exponent encara existent del passat agrícola del Prat, s'organitzava una Mostra Comercial que exposava sobretot productes, serveis i mitjans auxiliars associats al camp, el transport i la incipient logística.

La història de les Masies del Prat guarda relació amb l'evolució del delta del Llobregat. El llibre dóna fe de les setanta-una masies que existien l'any 1989. Posteriorment, els grans temes urbanístics que han afectat al Prat, com el creixement urbà i la creació de barris nous, han fet que algunes d'aquelles masies hagin desaparegut. El llibre, realitzat amb fotografies de Colita, pot servir de testimoni de la seva existència.

1989. Cartell. 50 x 70 cm

1990. Cartell. 50 x 70 cm

1989. Publicació. 29,7 x 30 cm

1988. Logotip i aplicacions

1988. Logotip i aplicacions

1988. Logotip i aplicacions

Netegem El Prat

Per realitzar la imatge del servei municipal de neteja del Prat vam utilitzar tècniques gràfiques d'influència pop, aplicant a la comunicació pública el llenguatge publicitari. A l'igual de Santa Coloma, la campanya va tenir una existència efímera fins a la adjudicació del servei, que n'incloua la imatge, a una empresa.

Vilanova i la Geltrú

Centenari de l'arribada del ferrocarril

Se celebrava el centenari de l'arribada del ferrocarril a Vilanova. Joan Brossa va venir a l'estudi amb un petit retall de diari a la butxaca i una idea vaga al seu cap. El nostre treball va ser plasmar ambdues coses sobre el paper, conservant l'esperit dels seus coneguts poemes visuals.

1981. Cartell. 48 x 68 cm

Festival Toldrà

Per celebrar el centenari del naixement a Vilanova del compositor Eduard Toldrà l'Ajuntament va organitzar un festival. Els concerts es van celebrar al Teatre Principal, un magnífic espai que havia estat rehabilitat després d'anys de treball. Les notes musicals s'enfilen per davant la lluna de setembre i es perden en la nit de Vilanova.

1992. Cartell. 35 x 50 cm / 100 x 140 cm

Cornellà de Llobregat

VIè Festival Internacional de Pallasos

Cornellà, una ciutat del Baix Llobregat, celebra cada any un festival de pallasos de gran prestigi internacional. L'edició de 1994 la vam il·lustrar utilitzant un recurs gens nou però sempre efectiu: manipular una imatge molt coneguda superposant-li els trets distintius d'un pallaso clàssic.

La samarreta a ratlles i el nas vermell del clown, l'ull blanc i la gran cella de l'august, combinats sobre la cara de la Gioconda, accentuen l'aire ambigu i misteriós de la pintura de Leonardo. I al mateix temps remarquen la sensació de tristor i malenconia que tradicionalment se situa darrere el somris d'un pallaso.

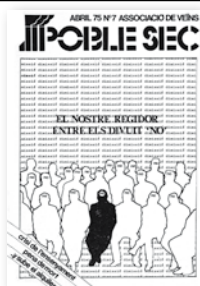
1994. Cartell.
44 x 69 cm / 100 x 140 cm

Catalogació

1976-1995

En les peces que formen part de la donació Villuendas + Gómez al Museu d'Història de Barcelona hi consta el número d'inventari.

1976

1975. Publicació. 29,7 x 21 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: A.V. Poble Sec

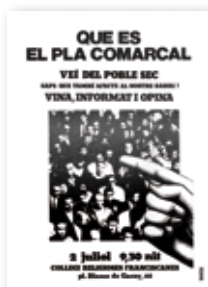
1976. Publicació. 29,7 x 21 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: A.V. Poble Sec

1976. Cartell. 32 x 23 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: A.V. Poble Sec

1976. Cartell. 31,5 x 52 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: A.V. Poble Sec

MHCB 40210
1976. Cartell. 44 x 32 cm
Edició facsímil
Gràfica: P.V. (Gràfica Popular)
Client: A.V. Poble Sec

MHCB 40211
1976. Cartell. 44 x 32 cm
Edició facsímil
Gràfica: P.V. (Gràfica Popular)
Client: A.V. Poble Sec

MHCB 40212
1976. Cartell. 40,5 x 26 cm
Edició facsímil
Gràfica: P. Villuendas
Client: PSUC Poble Sec

1977

MHCB 40213
1977. Adhesiu. 3 x 7,8 cm
Gràfica: P. Villuendas
Client: PSUC

1977. Cartell. 48 x 69 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: Sindicato Libre de la Marina Mercante

1977. Cartell. 70 x 50 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: Sindicato Libre de la Marina Mercante

MHCB 40214
1977. Cartell. 40,5 x 26 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: PSUC Poble Sec

1978

1978. Publicació. 21 x 22,5 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: A.V. Poble Sec

1978. Publicació. 21 x 22,5 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: A.V. Poble Sec

1978. Publicació. 21 x 22,5 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: A.V. Poble Sec

1978. Publicació. 21 x 22,5 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: A.V. Poble Sec

MHCB 40216
1978. Cartell. 70 x 50 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: A.V. Poble Sec

MHCB 40217
1978. Cartell. 30 x 43 cm.
Edició facsímil
Gràfica: P. Villuendas
Client: A.V. Poble Sec

MHCB 40218
1978. Adhesiu. 7 x 8,5 cm
Gràfica: P. Villuendas
Client: CC00 de Catalunya

MHCB 40219
1978. Cartell. 28 x 42,5 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: A.V. Poble Sec

1978. Cartell. 42 x 30 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas
Client: A.V. Poble Sec

MHCB 40220
1978. Cartell. 39 x 29 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas
Client: A.V. Poble Sec

MHCB 40221
1978. Cartell. 42 x 30 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas
Client: A.V. Poble Sec

MHCB 40222-40223
1978. Cartells. 59 x 38 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas
Client: PSUC

MHCB 40224
1978. Cartell. 32 x 21 cm
Edició facsimil
Gràfica: P. Villuendas
Client: A.V. Poble Sec

MHCB 40225
1978. Cartell. 98 x 65 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas
Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40226
1978. Cartell. 47 x 33 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas
Client: FAVB

MHCB 40227
1978. Fullet
65 x 9,8 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas
Client: A.V. Poble Sec

MHCB 40228
1978. Cartell. 65 x 45 cm
Serigrafia manual
Gràfica: P. Villuendas
Client: PSUC Barceloneta

1978. Cartell. 65 x 46 cm
Serigrafia manual
Gràfica: P. Villuendas
Client: PSUC Poble Sec

MHCB 40229
1978. Cartell. 65 x 45 cm
Serigrafia manual
Gràfica: P. Villuendas
Client: PSUC Poble Sec

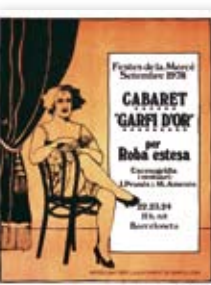
MHCB 40230
1978. Cartell. 44 x 64 cm
Serigrafia manual
Gràfica: P. Villuendas
Client: PSUC Poble Sec

MHCB 40231
1978. Cartell. 59 x 46 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas
Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40232
1978. Cartell. 59 x 46 cm
Impressió òfset
Il·lustració: Junceda
Gràfica: P. Villuendas
Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40233
1978. Cartell. 59 x 46 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas
Client: Aj. de Barcelona

1978. Cartell.
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas
Client: CC00

MHCB 40234
1978. Cartell. 22,5 x 21 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas
Client: A.V. Poble Sec

MHCB 40236
1979. Cartell. 64 x 29 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: A.V. Poble Sec

MHCB 40237
1979. Cartell. 68 x 46 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40238
1979. Cartell. 60 x 42 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40239
1979. Cartell. 42 x 32 cm
Edició facsímil
Gràfica: P. Villuendas
Client: A.V. Poble Sec

MHCB 40240-40241
1979. Cartells. 66 x 45 cm
Impressió offset
Text: J.R. Gómez
Gràfica: P. Villuendas
Client: A.V. Poble Sec

MHCB 40242
1979. Cartell. 65 x 45 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: A.V. Poble Sec

MHCB 40243
1979. Cartell. 65 x 45 cm
Serigrafia manual
Gràfica: P. Villuendas
Client: A.V. Poble Sec

MHCB 40244
1979. Cartell. 70 x 50 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: PSUC

MHCB 40245
1979. Cartell. 50 x 66 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas sobre cartell de Francesc Galí
Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40246-40247
1979. Cartells. 22 x 31 cm
Edició facsímil
Gràfica: P. Villuendas
Client: A.V. Poble Sec

MHCB 40248
1979. Cartell. 54 x 44 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: Orquestra Encantada

MHCB 40249
1979. Cartell. 44 x 32 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: A.V. Poble Sec

MHCB 40250
1979. Cartell. 61 x 42 cm
Impressió offset
Il·lustració: Margarita Gómez
Gràfica: P. Villuendas
Client: PSUC

1979. Cartell. 64 x 45 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: CCOO de Catalunya

MHCB 40251
1979. Cartell. 64 x 45 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: CCOO de Catalunya

MHCB 40252
1979. Cartell. 44 x 32 cm
Impressió offset
Il·lustracions: R. Opisso
Gràfica: P. Villuendas
Client: A.V. Poble Sec

1979. Programa
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40253
1979. Cartell. 99 x 34 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: Salseta del Poble Sec

1979. Cartells. 140 x 50 cm
Serigrafia manual
Gràfica: P. Villuendas
Client: PSUC Poble Sec

MHCB 40254-40255
1979. Cartells. 46 x 33,5 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: PSUC Poble Sec

1980. Cartell. 70 x 50 cm
Serigrafia manual
Gràfica: P. Villuendas
Client: PSUC Poble Sec

1980. Cartell. 65 x 45 cm
Serigrafia manual
Gràfica: P. Villuendas
Client: PSUC Poble Sec

MHCB 40258
1980. Cartell. 64 x 43 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: A.V. Poble Sec

MHCB 40259
1980. Cartell. 58 x 45 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: FAVB i altres

1980. Cartell. 69 x 49 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: PSUC Poble Sec

MHCB 40260
1980. Cartell. 68 x 48 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas, J. Bach
Client: Gen. de Catalunya

MHCB 40261
1980. Cartell. 68 x 48 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas, J. Bach
Client: Gen. de Catalunya

MHCB 40262
1980. Cartell. 68 x 48 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas, J. Bach
Client: Gen. de Catalunya

1980. Cartell. 44 x 64 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: A.V. Poble Sec

MHCB 40263
1980. Cartell. 44 x 64 cm
Impressió offset
Il·lustració: R. Opisso
Gràfica: P. Villuendas
Client: A.V. Poble Sec

MHCB 40264
1980. Cartell. 45 x 65 cm
Serigrafia manual
Gràfica: P. Villuendas
Client: PSUC Poble Sec

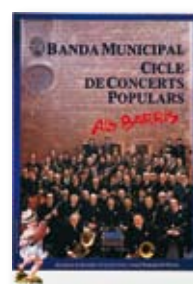
MHCB 40265
1980. Cartell. 50 x 70 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: CC00 de Catalunya

MHCB 40266
1980. Cartell. 50 x 36 cm
Gràfica: P. Villuendas
Client: Gen. de Catalunya, Aj. de Barcelona

1980. Programa
Il·lustració en aerografia
Impressió offset i troquelat
Gràfica: P. Villuendas
Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40267
1980. Cartell. 68 x 48 cm
Impressió offset
Foto: Pau Oliva
Gràfica: P. Villuendas
Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40268
1980. Cartell. 63 x 43 cm
Il·lustració en aerografia
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40269
1980. Cartell. 68 x 38 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: Aj. de Barcelona

1981

MHCB 40272

1981. Cartell. 63 x 44 cm
Il·lustració en aerografia
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40273

1981. Cartell. 47 x 32,5 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40274

1981. Cartell. 68 x 47,5 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: Roda d'Espectacles

MHCB 40275

1981. Cartell. 68 x 48 cm
Impressió offset
Basat en una idea de Joan Brossa
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Vilanova

MHCB 40276

1981. Cartell. 30 x 40 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: Aj. de Barcelona

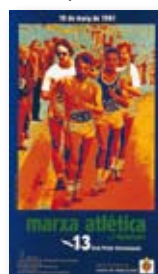

1981. Cartell. 47 x 62 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: A.V. Poble Sec

MHCB 40277

1981. Cartell. 44 x 63 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: PSUC Poble Sec

MHCB 40278

1981. Cartell. 43 x 25,5 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: Aj. de l'Hospitalet

MHCB 40279-40284

1981. Cartells. 69 x 41 cm
Impressió offset
Foto: Josep Gri
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40285

1981. Cartell. 64 x 30 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: A.V. Poble Sec

1982

MHCB 40289

1982. Cartell. 39 x 68 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40290

1982. Cartell. 28 x 44 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40291

1982. Cartell. 33 x 63 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de l'Hospitalet

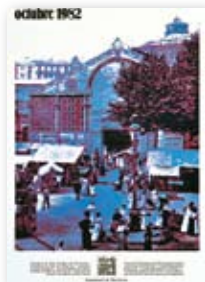
MHCB 40292

1982. Cartell. 33 x 63 cm
Impressió offset
Client: FAVB
Gràfica: P. Villuendas

MHCB 40293

1982. Cartell. 64 x 35 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: CEPEPC

MHCB 40294

1982. Cartell. 64 x 43 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40295

1982. Cartell. 68 x 48 cm
Impressió offset
Foto: Pau Oliva
Gràfica: P. Villuendas
Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40296

1982. Cartell. 43 x 21 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas
Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40297-40298
1982. Cartells. 98 x 58 cm / 44 x 25,5 cm
 Impressió òfset
 Gràfica: P. Villuendas
 Client: Aj. de l'Hospitalet

MHCB 40299
1982. Cartell. 69 x 48 cm
 Impressió òfset
 Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
 Client: Aj. de l'Hospitalet

MHCB 40300
1982. Cartell. 97 x 38 cm
 Impressió òfset
 Gràfica: P. Villuendas
 Client: Aj. de Barcelona

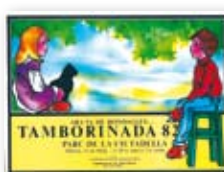
MHCB 40301
1982. Cartell. 95 x 67,5 cm
 Impressió òfset
 Il·lustració: J. Muntanyà
 Gràfica: P. Villuendas sobre
 Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40302
1982. Cartell. 48 x 59 cm
 Impressió òfset
 Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
 Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40303
1982. Cartell. 42 x 60 cm
 Impressió òfset
 Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
 Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40304
1982. Cartell. 62 x 45 cm
 Il·lustració en aerografia
 Impressió òfset
 Gràfica: P. Villuendas
 Client: Roda d'Espectacles

1983

MHCB 40313
1983. Cartell. 42,5 x 28 cm
 Impressió òfset
 Il·lustració: Jaume Bach
 Gràfica: P. Villuendas
 Client: FAVB

MHCB 40314
1983. Cartell. 69 x 49 cm
 Impressió òfset
 Gràfica: P. Villuendas i Joan Batallé
 Client: FAVB

MHCB 40315
1983. Cartell. 46 x 23 cm
 Impressió òfset
 Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
 Client: FAVB

MHCB 40316
1983. Cartell. 64 x 41 cm
 Impressió òfset
 Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
 Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40317
1983. Cartell. 47 x 62 cm
 Impressió òfset
 Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
 Client: Aj. de l'Hospitalet

1983. Programa. 15 x 21 cm
 Impressió òfset
 Fotos: Colita
 Gràfica: P. Villuendas
 Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40318
1983. Cartell. 68 x 48 cm
 Impressió òfset
 Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
 Client: Aj. de l'Hospitalet

MHCB 40319
1983. Cartell. 64,5 x 49,5 cm
 Impressió òfset
 Gràfica: P. Villuendas
 Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40320
1983. Cartell. 30 x 63,5 cm
 Impressió òfset
 Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
 Client: Gen. de Catalunya

MHCB 40321
1983. Cartell. 28 x 44 cm
 Impressió òfset
 Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
 Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40322
1983. Cartell. 41 x 99 cm
 Impressió òfset
 Gràfica: P. Villuendas
 Client: Aj. de Barcelona

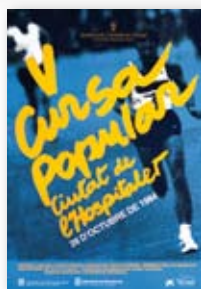
1984

MHCB 40329
1984. Cartell. 62 x 43 cm
Impressió offset
Foto: Colita
Gràfica: P. Villuendas
Client: Aj. del Prat

MHCB 40330
1984. Cartell. 65 x 50 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40331
1984. Cartell. 47,5 x 68 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de l'Hospitalet

MHCB 40332
1984. Cartell. 65 x 45 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. del Prat

MHCB 40333
1984. Cartell. 30 x 42 cm
Impressió offset
Foto: E. Romero
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de l'Hospitalet

1984. Logotip i cartell
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de l'Hospitalet

MHCB 40334
1984. Cartell. 68 x 47 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Santa Coloma

MHCB 40335
1984. Cartell. 60 x 86 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Roda d'Espectacles

MHCB 40336
1984. Cartell. 49 x 65,5 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40337
1984. Cartell. 68 x 48 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Santa Coloma

MHCB 40338
1984. Cartell. 68 x 36,5 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de l'Hospitalet

1985

MHCB 40344
1985. Cartell. 41 x 68 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40345
1985. Cartell. 29,5 x 42 cm
Impressió offset
Foto: Josep Gri
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de l'Hospitalet.

MHCB 40346
1985. Cartell. 48 x 68 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

1985. Cartell. 48 x 65 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Santa Coloma

MHCB 40347
1985. Cartell. 48 x 65 cm
Impressió offset i troquelat
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40348
1985. Cartell. 68 x 47 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: FAVB

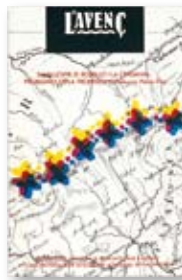
MHCB 40349
1985. Cartell. 68 x 48 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

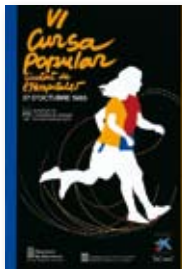
MHCB 40350
1985. Cartell. 98 x 57 cm.
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Santa Coloma

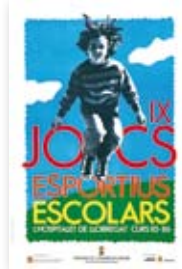
Biblioteca MUHBA 3090
1985. Publicacions. 29,7 x 21 cm
 Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Editorial L'Avenc

MHCB 40351
1985. Cartell. 68 x 53,5 cm
 Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas
Client: Aj. del Prat

MHCB 40352
1985. Cartell. 60,5 x 22 cm
 Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de l'Hospitalet

MHCB 40353
1985. Cartell. 68 x 43 cm
 Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de l'Hospitalet

MHCB 40354
1985. Cartell. 44 x 32 cm
 Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Santa Coloma

MHCB 40355
1985. Cartell. 44 x 32 cm
 Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Santa Coloma

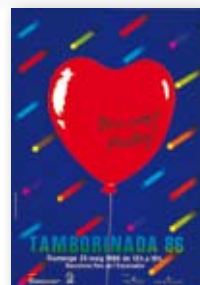
MHCB 40356
1985. Cartell. 67 x 48 cm
 Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Santa Coloma

MHCB 40357
1985. Cartell. 42 x 68 cm
 Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40365-40367
1986. Cartells. 46 x 21,5 cm
 Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Diputació de Barcelona

MHCB 40368
1986. Cartell. 98 x 69 cm
 Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Roda d'Espectacles

MHCB 40369
1986. Cartell. 70 x 50 cm
 Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Santa Coloma

MHCB 40370
1986. Cartell. 65 x 50 cm
 Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Diputació de Barcelona i Patronat Flor de Maig

MHCB 40371
1986. Cartell. 42 x 63 cm
 Impressió òfset
Client: Aj. de l'Hospitalet
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez

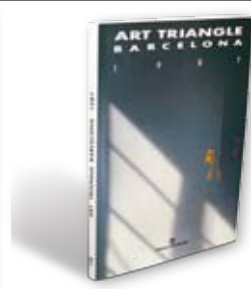
1986

1987

MHCB 40380

1987. Cartell. 70 x 45 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Diputació de Barcelona i Patronat Flor de Maig

1987. Publicació. 28 x 21,5 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40381

1987. Cartell. 98 x 65 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

1987. Publicació. 29,5 x 22 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Transports de Barcelona

MHCB 40382

1987. Cartell. 63 x 29 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40383

1987. Cartell. 63 x 29 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40384

1987. Cartell. 68 x 48 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de l'Hospitalet

MHCB 40385-40386

1987. 1987. Cartells. 42 x 63 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. del Prat

1988

MHCB 40388-40389

1988. Cartells. 20 x 56 cm. Impressió òfset
Fotos: Colita Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

Cartell. 44,5 x 31 cm
Impressió òfset Foto: Colita
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40390
Cartell. 44,5 x 31 cm
Impressió òfset Foto: Colita
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40391

1988. Cartell. 65 x 23 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de l'Hospitalet

MHCB 40392

1988. Cartell. 63 x 44 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Parlament Europeu (Grup Comunista i Afins)

1988. Cartell. 47 x 24 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Diputació de Barcelona

MHCB 40393
1988. Cartell. 68 x 32,5 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona, Gen. de Catalunya i ACET

MHCB 40394-40397

1988. Cartells. 18 x 42 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Santa Coloma

MHCB 40398

1988. Cartell. 48,7 x 16 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Santa Coloma

1988. Logotip i calendari
55 x 24 cm. Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas /
J.R. Gómez
Client: Aj. del Prat

1988. Logotip i calendari
55 x 24 cm. Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas /
J.R. Gómez
Client: Aj. del Prat

1988. Logotip i calendari
55 x 24 cm. Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas /
J.R. Gómez
Client: Aj. del Prat

1988. Publicació. 35 x 25 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Comissió Ciutadana

MHCB 40403
1988. Cartell. 63 x 30,5 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas /
J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40404
1988. Cartell. 63 x 30,5 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas /
J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40405
1988. Cartell. 51 x 32,5 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas /
J.R. Gómez
Client: Aj. de l'Hospitalet

MHCB 40406
1988. Cartell. 95 x 67 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas /
J.R. Gómez
Client: Aj. de Santa Coloma

1989

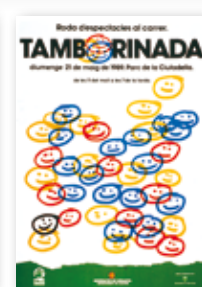
MHCB 40407
1989. Cartell. 67 x 47 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas /
J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

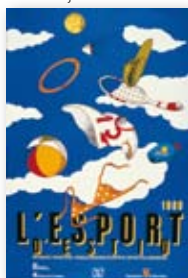
MHCB 40408
1989. Cartell. 50 x 35 cm
Impressió offset.
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez.
Client: Associació Catalana
Espanya-URSS

MHCB 40409-40411
1989. Cartells. 68 x 28 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas /
J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40412
1989. Cartell. 98 x 68
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Roda d'Espectacles

MHCB 40413
1989. Cartell. 67 x 47 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40414
1989. Cartell. 60,5 x 47,5 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas /
J.R. Gómez
Client: ACET

1989. Cartell. 61 x 47 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona,
Gen. de Catalunya i ACET

MHCB 40415
1989. Cartell. 70 x 50 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Parlament Europeu
(Grup Comunista i Afins)

1989. Logotip
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: AOMSA

Biblioteca MUHBA 135-19918
1989. Publicació. 30 x 30 cm
 Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: COOB '92

1989. Cartell. 67 x 29 cm
 Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. del Prat

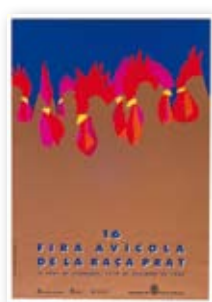
MHCB 40416
1989. Cartell. 100 x 70 cm
 Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona i AOMSA

1989. Cartell. 100 x 70 cm
 Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona i AOMSA

MHCB 40417
1989. Cartell. 68 x 48 cm
 Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Gen. de Catalunya

MHCB 40418
1989. Cartell. 68 x 47 cm
 Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. del Prat

1989. Cartell. 70 x 50 cm
 Primera col·lecció oficial
 Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: COOB '92

MHCB 40419
1989. Cartell. 70 x 50 cm
 Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. del Prat

1989. Publicació. 42 x 29,5 cm
 Impressió offset i troquelat
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: COOB '92

MHCB 40420
1989. Cartell. 68 x 38 cm
 Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

1989. Cartell. 63 x 30,5 cm
 Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

1989. Publicació. 29 x 21 cm
 Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

1989. Publicació. 30 x 29,7 cm
 Impressió offset
Fotos: Colita
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. del Prat

Biblioteca MUHBA 11.465
1989. Publicació. 29,7 x 21 cm
 Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: AOMSA

Biblioteca MUHBA 11.464
1989. Publicació. 29,7 x 21 cm
 Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: AOMSA

MHCB 40422
1990. Cartell. 70 x 50 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40423
1990. Cartell. 100 x 70 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona i AOMSA

MHCB 40424
1990. Cartell. 100 x 70 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona i AOMSA

MHCB 40425
1990. Cartell. 100 x 70 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona i AOMSA

MHCB 40426
1990. Cartell. 68 x 38 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40427
1990. Cartell. 68 x 48 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

1990. Cartell. 44 x 23 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Ministerio de Cultura, Instituto de la Mujer i altres

MHCB 40428
1990. Cartell. 70 x 50 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Ministerio de Cultura, Instituto de la Mujer i altres

MHCB 40429
1990. Cartell. 60 x 30 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Santa Coloma

1990. Cartell. 70 x 50 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Revista Creativity News

MHCB 40430
1990. Cartell. 70 x 50 cm
Col·lecció oficial
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: COOB '92

MHCB 40431
1990. Cartell. 68 x 45 cm
Impressió òfset i serigrafia
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Barcelona Convention Bureau

1990. Publicació. 29 x 21 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

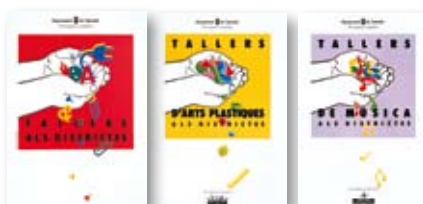
MHCB 40432-40435
1990. Cartells. 68 x 37 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Sabadell i Fons Social Europeu

MHCB 40436
1990. Cartell. 62 x 43 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. del Prat

MHCB 40437-40442
1990. Cartells. 56 x 14 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Sabadell

MHCB 40443-40448
1990. Cartells. 32 x 24 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Sabadell

MHCB 40449
1990. Cartell. 48 x 23 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: FAVB

MHCB 40450
1990. Cartell. 67 x 29 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. del Prat

MHCB 40451
1990. Cartell. 70 x 50 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. del Prat

1991

MHCB 40452
1991. Cartell. 100 x 70 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona i AOMSA

MHCB 40453
1991. Cartell. 100 x 70 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona i AOMSA

MHCB 40454
1991. Cartell. 63 x 41 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona i Institut d'Estudis Nord-Americans

MHCB 40455
1991. Cartell. 98 x 64 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Gen. de Catalunya i altres

MHCB 40456
1991. Cartell. 63 x 30 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

1991. Logotip
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Santa Coloma

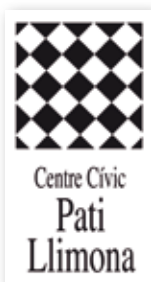
MHCB 40457
1991. Cartell. 63 x 21,5 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

1991. Logotip
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Gen. de Catalunya

MHCB 40458
1991. Cartell. 68 x 47 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. del Prat

MHCB 40459
1991. Cartell. 68 x 21 cm
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

Biblioteca MUHBA 11467
1991. Publicació. 29,7 x 21 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Gen. de Catalunya

MHCB 40460
1991. Cartell. 68 x 38 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

1991. Calendari-nadala.
10 x 40 cm. Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

1991. Postal. 10 x 15 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Cambra de Comerç

MHCB 40461
1991. Cartell. 68 x 37,5 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Santa Coloma

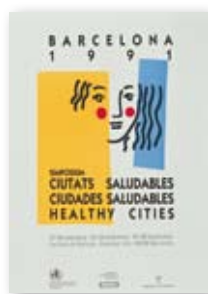
MHCB 40462-40468
1991. Cartells. 60 x 21 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Santa Coloma

1991. Publicació. 30 x 23 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: FAVB

Biblioteca MUHBA 11.468
1991. Publicació. 30 x 23 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: FAVB

MHCB 40469
1991. Cartell. 68 x 48 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: World Health Organization i Aj. de Barcelona

MHCB 40470
1991. Segells oficials i carpeta 30 x 25 cm
Originals: Tintes directes
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: COOB '92

1991. Publicació
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Santa Coloma

1991. Disc i publicació. 30 x 30 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Gen. de Catalunya

MHCB 40473
1992. Cartell. 50 x 35 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Vilanova

MHCB 40474
1992. Cartell. 45 x 30 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Sabadell

MHCB 40475
1992. Cartell. 68 x 48 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. del Prat

MHCB 40476
1992. Cartell. 68 x 47 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. del Prat

1992. Coberta publicació
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: FAVB

Biblioteca MUHBA 11.463
1992. Publicació
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: COOB '92

1992. Passis de transport 5,5 x 8,5 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: COOB '92 i TMB

1992

1993

MHCB 40479

1993. Cartell. 47 x 33 cm
Impressió òfset i stampig
Gràfica: P. Villuendas /
J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

MHCB 40480

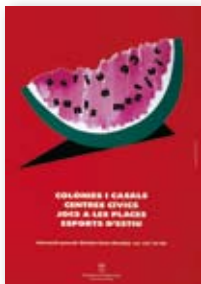
1993. Cartell. 68,5 x 43,5 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas /
J.R. Gómez
Client: Aj. de Cornellà

1993. Programa
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas /
J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

1993. Cartell. 48 x 17 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas /
J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

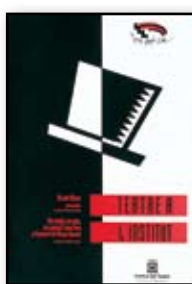

MHCB 40481

1993. Cartell. 48 x 33 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas /
J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

1993. Publicació. 28,5 x 29 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Corporació Catalana de
Radio i Televisió i Ed. Columna

MHCB 40482

1993. Cartell. 48 x 33 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas /
J.R. Gómez
Client: Diputació de Barcelona

MHCB 40483

1993. Cartell. 68 x 47 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas /
J.R. Gómez
Client: Aj. del Prat

1994

MHCB 40487

1994. Cartell. 70 x 50 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas /
J.R. Gómez
Client: Fira de Barcelona

Biblioteca MUHBA 11.466
1994. Publicació
29,5 x 27 cm
Impressió serigrafia i òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Fira de Barcelona

1994. Coberta de publicació
38 x 27,5 cm.
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: FAVB

MHCB 40488

1994. Cartell. 60 x 40 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas /
J.R. Gómez
Client: Parlament Europeu

1994-2003. Passis de transport
5,5 x 8,5 cm
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: TMB

Biblioteca MUHBA 11.462
1994. Fullet. 34 x 24 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas /
J.R. Gómez
Client: Gen. de Catalunya

MHCB 40489

1994. Cartell. 68 x 47 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. del Prat

1994-1999. Publicació. 34 x 24 cm
Impressió òfset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Secretariat d'Entitats de Sants

1995. Logotip.
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: FAVB

1995. Publicació. 29,7 x 21 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: FAVB

MHCB 40490
1995. Cartell. 56 x 42 cm
Impressió offset
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: MNAC

Biblioteca MUHBA 11.469
1995. Publicació. 32 x 24 cm
Impressió offset
Foto: Alicia Gómez
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Fira de Barcelona

MHCB 40491-40493
1995. Cartells. 90 x 30 cm
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

1995. Logotip.
Gràfica: P. Villuendas / J.R. Gómez
Client: Aj. de Barcelona

CRÈDITS

CONSELL D'EDICIONS I PUBLICACIONS DE L'AJUNTAMENT DE BARCELONA

President:

Sr. Jaume Ciurana i Llevadot

Vocals:

Sr. Jordi Martí i Galbis

Sr. Jordi Joly Lena

Sr. Vicente Guallart Furió

Sr. Àngel Miret Serra

Sra. Marta Clari Padrós

Sr. Miquel Guiot Rocamora

Sr. Marc Puig Guàrdia

Sr. Josep Lluís Alay i Rodríguez

Sr. José Pérez Freijo

Sra. Pilar Roca Viola

INSTITUT DE CULTURA DE BARCELONA

Consell d'administració

President:

Sr. Jaume Ciurana i Llevadot

Vicepresident:

Sr. Gerard Ardanuy i Mata

Vocals:

Sra. Francina Vila i Valls

Sr. Guillem Espriu Avedaño

Sra. Ángeles Esteller Ruedas

Sra. Isabel Ribas Seix

Sra. Montserrat Vendrell i Rius

Sra. Sílvia Muñoz d'Imbert

Sr. Josep M. Montaner i Martorell

Sr. Miquel Cabal i Guarro

Sra. Maria del Mar Dierssen i Soto

Sr. Daniel Giralt-Miracle Rodríguez

Sr. Pius Alibek

EDICIÓ

Editor

Ajuntament de Barcelona, Institut de Cultura,
Museu d'Història de Barcelona

Direcció

Joan Roca i Albert

Coordinació editorial

María José Balcells

Disseny gràfic i maquetació

Alicia Gómez, Pilar Villuendas i Josep Ramon
Gómez (V+G disseny)

Sel·lecció, digitalització i retoc d'imatges

Villuendas + Gómez disseny

Revisió del català i traducció al castellà

Isabel Llasat Botija

Traducció a l'anglès

Catherine Stephenson

Impressió

CEGE

© Dels textos, els autors

© De les traduccions, els seus autors

© De les imatges, Arxiu Villuendas + Gómez

© De l'edició, Ajuntament de Barcelona, Institut
de Cultura, Museu d'Història de Barcelona

Portada: Il·lustració de Pilar Villuendas per a un
cartell de l'AV del poble Sec al 1979, reivindicant
l'us públic d'un edifici al carrer Blai, actualment
la Biblioteca Francesc Boix.

ISSN: 2014-3532

Dipòsit legal: B-39502-2009

En queda prohibida la reproducció total o parcial
sense el permís exprés de l'editor, en els termes
marcats per la llei.

www.bcn.cat/publicacions

www.museuhistoria.bcn.cat

